

Intendentti Jorma Leppäahon tutkimukset Halikon pitäjän Rikalanmäellä pienviljelijä August Tuomisen ent. tontilla olevassa ruumiskalmistossa. Tutkimukset suoritettu 29/6 - 4/7 1950; 27/7 - 26/9 1950; 15/8 - 22/8 1951 ja 15/6 - 26/6 1953. Vastaavat löydösten päänot ovat: 12549:1-73; 12690:1-483; 12841:1-90 ja 13298:1-154.

Kaivauksiin saatu lahjoitusvaroja seuraavasti: V. 1950 tuntemattomalta lahjoittajalta 35,000:-- V. 1951 Halikon Museo- ja Kotiseutuyhdistykseltä 15,000:-- ja v. 1953 samalta yhdistykseltä 25,000:--.

Kesäkuun 29 p. 1950 ilmoitti pankinjohtaja Fr. Numminen Halikon kirkonkylästä valtionarkeologille, että pienviljelijä August Tuominen Halikon kuuluisalta Rikalanmäeltä oli uuden navettansa ja tallinsa perustusta kaivaessaan löytänyt maasta 3 miekkaa. Valtionarkeologin toimeksiannosta matkustin heti paikalle, jonne saavuin vielä saman päivän iltana kl. 22,30. Seuraavana aamuna aloitin Tuomisen ja hänen poikansa kanssa löytöpaikan alustavat tutkimukset.

August Tuominen oli paria vuotta aikaisemmin lunastanut pienviljelystilansa Viurilan kartanosta kreivi Carl August Armfeltin perikunnalta. Rikalanmäki on n. 600 - 700 m pitkä peltojen keskellä oleva harjanne, joka kohoaa parisenkymmentä m ympäristön peltosarkoja korkeammalle. Se sijaitsee Halikonjoen länsipuolella, vanhan maantien etelä- ja uuden maantien pohjoispuolella. Mäen pituussuunta on

täsmälleen koillisesta lounaaseen. Rikalanmäen topografi-
 nen asema muinaislinnaan, Halikon kirkkoon, Joensuun se-
 kä Viurilan vanhoihin kartanoihin nähden selviää parhai-
 ten kertomuksen liitteenä olevasta suuresta ilmavalokuva-
 kartasta, joka on mittakaavassa 1/2000. ^(karta n:o 1a-b) Mäen lounais-
 päässä on suuret tiilliset, Viurilan kartanon entiset
 tallirakennukset. Niitä rakennettaessa v. 1862 oli tehty
 vaih-
 kai runsaastikin viikinki- ja ristiretkien ajan taitteesta
 löytöjä (K.M. 5512:46-7). Viurilan perikunnalta tallira-
 kennukset olivat siirtyneet kreivi Carl Magnus Armfeltille,
 joka kuitenkin v. 1953 myi ne eräälle Salosta kotoisin
 olevalle liikemiehelle. Tallirakennuksesta vielä lounaaseen
 päin sijaitsee entisiä Viurilan kartanon työväenasuntoja.
 Täällä lounaissuunnalla lienee suurelta osaltaan sijain-
 nut vanha Rikalan kylä, 1600- 1700-lukujen kuuluisa
 "kaalikaupunki". Viime vuosisadalla Viurila osti itselleen
 Rikalan talot ja ne hävisivät toinen toisensa jälkeen.
 Yksi vanhoista taloista on sijainnut Tuomisen tontilla
 nykyisestä asuinrakennuksesta hieman itään. Kuten Jouko
 Voionmaan tekemästä yleiskartasta ^(karta n:o 8) selviää, kalmisto sijait-
 see notkelmassa, jota matala kalliomaasto miltei katkea-
 mattoman hevosenkengän tavoin kiertää. Tuomisen kaivausten
 aikainen asuinrakennus, joka on entinen, suhteellisen pie-
 nikokoinen Viurilan työväenasunto, sijaitsee hevosenkengän
 pohjukan kohdalla matalahkon ja kapean kalliomaaston taka-
 na, paikassa, jossa maa jo jyrkemmin alkaa laskea Hali-
 konjokeen päin. E.m. kalliomaaston saartaman notkelman
 koillispuolen reunaan kunnan rakennusmestari oli määrännyt

Tuomisen uuden navetan pystytettäväksi. Rakennuksen suunnaksi tuli kutakuinkin luoteis-kaakko. Tuomiset ryhtyivät suorittamaan perustuskaivauksia eli luomaan n. 60 cm leveää ja n. 70-80 cm syvää "betoniojaa". Rakennukseen, josta piti tulla koältäan 18,5 x 8,5 m ojaa olisi ollut kaivettava 71 m. Tuomiset olivat ehtineet kaivaa valmiiksi kokonaista 68 juoksumetriä ennenkuin havaitsivat kaivavansa vanhaa kalmistoa. He osuivat nimittäin yhteen muuten jo kokonaan myllääntyneeseen miekkahautaan sekä välittömästi hautaan, jossa oli kaksi miekkaa. Tämän haudan kalusto jäi vielä "in situ" tutkittavakseni.

Saattaa arvata millaista vahinkoa Tuomisten keskellä mitä rikkainta ruumiskalmistoa risteilevät betoniojat olivat saaneet aikaan. Rikalan kalmiston esineistön kokonaismäärä kohoaa kaikkien tutkimusten jälkeen nyt 800 numeroon. Tuomisten keräämien irtolöytöjen ja tutkimusten yhteydessä suoritettujen betoniojista luodun irtomaan massaseulontain tuloksina saatu yhteinen esinemäärä on kokonaista 137. Täten n. 1/6 löydöksistä on peräisin kokonaan tai osittain tuhoutuneista haudoista.

Koekaivaukset 29/6 - 4/7 1950. Tuomisen löytämät miekka-haudat sijaitsevat suunnitellun rakennuksen pohjoisnurkkauksessa. Karttaan n:o 3: ^{sin} on merkitty rakennuksen perustus ojineen. Pisteviivoin on merkitty kaivamatta jäänyt osa, josta siitäkin tosin oli jo turve poistettu. Alottaessani koekaivaukseni kiinnitin ensinnä huomion tähän nurkkaukseen.

Toinen miekkahauta (merkitty kartta n:o 4:een ja

5:een) H. 1) oli kokonaan myllääntynyt. Aarno Tuomisen arvion mukaan se olisi ollut kutakuinkin betoniojan suuntainen. Hautaan kuuluva miekka (12549:1) näkyy valokuvassa ~~lev.~~ n:o 10 osittain. Mahdotonta ei ole, että kaksoismiekkahauta H 2 on nuorempi ja siten osittain voinut leikata tämän haudan. Miekan löytymisen jälkeen Tuomiset olivat uteliaisuudesta laajentaneet ojaa hiukan oikealle eli lähinnä lounaaseen päin. Näin en enää paikalle tullessani saattanut todeta haudasta mitään "in situ"-merkkejä maassa kuin hiukan profiilia leikkauksessa (~~kartta~~). Haudan syvyys ei ole voinut olla Tuomisten betoniojaa syvempi. Hautaan varmasti tai erittäin todennäköisesti kuuluneet esineet ovat n:oilla 12549:1-4.

H 2 eli kaksoismiekkahauta. Paikalle tullessani pilkisti molempain miekkain ponnet betoniojan kyljestä vinottain esiin aivan ojan pohjan tasossa. Kun tämä ilmeinen kaksoishauta oli avattu paljastuivat miekat kokonaan. Molempien säilät olivat katkotut, mutta kärkiosat sijoitetut tyviosain alle (12549:5-6), lähellä miekkoja oli vielä pieni raudanpala (12549:7). Kuten haudan kartasta (n:o 5) näkyy hautaa reunustaa selvät kivist rivit (myös valokuva 10). Punnitusluvut osoittavat, että ne ovat jonkun verran haudan pohjaa korkeammalla. Muuta selitystä tälle ilmiölle en keksi kuin että haudassa on ollut arkku, joka on tyystin tuhoutunut; kivet on hautaa luotaessa umpeen pudotettu arkun ja kuopan väliin. Eräänlaista kiviarkun hahmoitte-

lua en uskaltaisi sentään mennä kiveyksestä kuvittelemaan niin selvä ja vinottain haudan leikkaavasta betoniojasta huolimatta hyvin säilynyt kuin kiveys onkin. Mitään jälkiä luurangoista ei löytynyt ei edes hammaskiillettä. Tämä on luonnollista toisaalta, koska betonioja on tuhonnut oletettavan pääpuolen s.o. ponsien puoleisen pään. Kivien väli jalkopäässä oli n. 60 cm, mutta pääpuolella ehkä ainakin 80 cm. Haudan suuri leveyskin tukee oletusta, että on kysymys kaksoishaudasta. Luonnotonta on myös kaksi miekkaa yhden miehen haudassa. Jos haudan pääpuoli on ollut olettamallani puolella, sen vainajain kasvot ovat katsoneet länteen (tarkemmin sanottuna länsilounaaseen) tavanmukaisen idän asemasta. Tämä saattaisi olla erikoinen pakanallinen piirre hautauksessa samoinkuin se, että aseet ovat katkotut. Kristillisyyteen viittaisi kaunis pronssikierukoista tehty viitan risti, joka tosin on irtomaasta löydetty, mutta erittäin todennäköisesti haudasta 2 peräisin (12549:9). Haudan keskimääräinen syvyys lienee nykyisestä maanpinnasta n. 60 cm. Jalkopäästä kivien vierestä löytynyt arabialainen, hyvin kulunut hopearaha (12549:8) tuskin on luettavissa haudan kalustoon, vaan on joutunut maahan hautaa umpeenluotaessa. Se on nimittäin haudan pohjaa ainakin 25 cm korkeammalta. Kun paikalla kasvoi tukeva koivu, jäivät havainnot tästä muuten koskemattomasta kohdasta vaillinaisiksi.

Laajensin koekaivausta pohjoiseen suuntaan n. 1,5 m. H 2:sta löytyi hauta H 3. Maaperä tällä kohdalla osoittautui olevan hienon hienoa hiekkaa. Se oli niin ihan-

teellista kaivettavaa, että haudan kuva oli heti n. 15 cm paksuisen pintamaan poistamisen jälkeen maassa havaittavissa hyvin selvänä. Hautaa ei peittänyt mikään palokerros. Näin ihanteellisen selväksi kaivettavaksi ei sitten myöhemmissä kaivauksissa osoittautunut ainoakaan hauta. Pintamaan poistamisen jälkeen saatettiin heti ryhtyä piirtämään haudan poikkiprofiilia. Se on kartalla n:o 6 ja on normaalin ja mitään sanomaton. Haudan syvyys pintamaasta lukien on n. 70 cm. Sen suunta on lounais-koillinen. Hautakuoppa oli lounaispäästä suora, mutta koillispäästä pyöristetty. Mitään arkunjätteitä ei havaittu. Koillispäässä havaittiin pohjamaassa ikäänkuin luunkuvaa ja on se merkitty karttaan. Mitään varmempia merkkejä vainajan luustosta - ei edes hammaskiillettä todettu. Hautakalmisto on niukka ja osittain vain "pars pro toto". Pieni, tasapohjainen ja karkeatekoinen saviastia sijaitsi koillis- eli siis jalkopäässä (?) (12549:11). Läheltä saviastiaa löytyivät rautaveitsen teräosa (12549:12) ja yksi nivel rautaista kierrettyä kankiketjua (12549:13). Haudan keskivaiheilta, mutta kuitenkin lähempää lounaispäästä, löytyi kappale normaalista valerenkaista tehtyä hunnun reunuskoristetta (12549:14).

Jotan vanhemmasta, aikoinaan tuhotusta haudasta olettaisin olevan peräisin pääkallon luujätteiden ja hihnan päätehelan ja hihnanjakajan puolikkaan (12549:68). Ne löytyivät n. 15 cm syvyydestä heti pintamaan alta ja aivan läheltä H 1:n myllääntynyttä kuoppaa. Jätteet ja löydös ovat merkityt kartalle n:o 5 (H.4)

7.

Kun pistokokein olin todennut kalmiston ulottuvan varsin laajalle (vert. pääluettelon n:ot 12549:65-67, 69-72 ja vastaavat merkinnät kartalla 4). lopetin kaivaukset. Saatoin vain todeta, että paikalla täytyi olla ristiretkien ajan suurkalmisto, samanlainen kuin esim. Perniön Yliskylä ja Maskun Humikkala. Annoin heti Tuomiselle rakennuskiellon ja samalla ilmoituksen, että Muinaistieteellinen toimikunta on tietenkin lain mukaan velvollinen korvaamaan hänelle viivytyksistä mahdollisesti aiheutuvan todellisen vahingon. Tuominen suhtautui alunalkaen varsin kiitettävän kärsivällisesti ja ymmärtäväisesti koko pitkävetaiseksi venyvään Rikala-kysymykseen. Annoin heti museoon tultuani selostuksen valtionarkeologille, joka viipymättä ryhtyi asian aiheuttamiin toimenpiteisiin. Esihistoriallisen osaston määrärahat olivat niin lopussa, että mitään varoja jatkotutkimuksiin ei enää ollut. Paikan heitteille jättäminen ei voinut tietenkään tulla kysymykseen. Rakennuksen alle jäävän ja tuhoutuvan alueen tutkimiseen laskimme tarvittavan n. 150,000:-, summa, joka sittemmin osoittautui melkoisesti aliarvioiduksi. Jatkuvan rakennuskiellon ylläpitäminen taas olisi johtanut valtion nähden varsin suuriin ja hukkaanheitettyihin menoihin. Valtioneuvoston oli joko pakkolunastettava paikka tai myönnettävä tarvittavat varat. Sillä aikaa kun asia oli käsittelyn alaisena korkeimmassa portaassa valtionarkeologi ja allekirjoittanut tekivät yhteisen matkan Rikalaan. Tuomiset olivat koekaivausten jälkeen keräilleet betoniojista nousseesta maasta suuren määrän esineitä,

jotka saivat meidät yhä enemmän vakuuttuneiksi paikan tutkimisen välttämättömyydestä. Esineitä näytti tulleen miltei kauttaaltaan koko rakennuksen alta. Koska Rikalan asia oli yhä kesken, kehoitti valtionarkeologi Tuomista Muinaistieteellisen toimikunnan laskuun luomaan umpeen kaikki betoniojat. Toimenpide näytti välttämättömältä, koska ei tiedetty milloin varsinaiset tutkimukset saataisiin aloittaa.

Paikalla ollessamme totesimme uuden vaikeuden olevan edessä. Tuomisten oli saatava karjansa katon alle seuraavaksi syksyksi. Tästä oli Toimikunta vastuussa niin kauan kuin rakennuskielto oli voimassa. Kreivi, Iiliken kauppuutarhan omistaja, Carl Magnus Armfelt on aina vuoteen 1953 omistanut Viurilan entiset Rikalanmäen tiilliset tallirakennukset. Näissä suojissa olisi ollut yllin kyllin tilaa Tuomisen karjan sijoittamiseksi, mutta kreivi asettui kertakaikkiaan vastahankaan asettaen syyksi Tuomisen ja oman työnjohtajansa välisen epäsovun. Kreivi piti itsestä kiinni kannastaan, jolloin kunnan majoituslautakunta vihdoinkin syyskuussa 1950 pakkomajoitti Tuomisen karjaa mainittuun tallirakennukseen, joten Toimikunta pääsi vapautumaan vastuusta.

Heinäkuun viimeisellä viikolla Opetusministeriö ilmoitti, että Valtioneuvosto oli ennakolta arvaamattomiin menoihin määrättyltä momentilta myöntänyt Toimikunnalle 150,000:- suuruisen summan Rikalan tutkimista varten.

Tutkimukset 27. 7. - 26. 9. 1950. Elokuussa olivat erinomaiset kaivausilmat, mutta työskentely syyskuun aikana muodostui ainaisten sateiden vuoksi hyvin katkelmalliseksi. Lähtiessäni valtionarkeologi antoi minulle ohjeeksi, että oli päämääräksi asetettava koko alueen tutkiminen sekä, jos olosuhteet niin pakottaisivat, tingittävä aikaa vievistä kaivausmetodeista. Urakka olikin valtava, sillä tutkittava alue ei rajoittunut vain rakennuksen perustaan, vaan tarkastettava oli myös rakennuksen koillissivulle tuleva lantala (useita kymmeniä m²) ja sieltä tuleva laskuoja.

Kun tutkimukset aloitettiin ja ensimmäiset rikkaat haudat paljastettiin, heräsi paikkakunnalla ajatus, että kalmistoalue olisi Tuomiselta lunastettava rauhoitetuksi puistikoksi. Seurakunta ja kunta sopivat varsin pian, että edellinen maksaisi 1/4 ja jälkimäinen loput tavittavasta lunastussummasta. Asian lopullinen päättäminen venyi kuitenkin varsin pitkään niin että päätös asiassa tuli vasta syyskuun alkupuolella. Tuomiselta lunastettiin hintaan 300,000:- kalmistoa huomattavasti suurempi (0,6 ha) alue nimenomaan Halikon tulevaa museota varten. Ennenkuin lunastus oli saanut lainvoiman kaikissa asteissa kului viikkoja. Asia oli loppuunkäsitelty vasta marras- joulukuun vaihteessa, jonka jälkeen Toimikunnalla ei enää ollut huolta Rikalan kalmiston säilymisestä. Koko elokuu oli kaivettava todellisella korkeapaineella, sillä silloin ei vielä ollut varmoja takeita rauhoitusasian onnistumisesta. Kun, kuten sanottu, olin syyskuun alkupuolella saa-

nut joltisenkin varmuuden rauhoittamisen suhteen, saatoinkin hellittää työpainetta ja tarkastella kalmistoa ja siihen liittyviä probleemoja mm. mahdollista kirkonpaikkaa enemmän tieteen vaatimusten mukaisesti.

Kartanpiirtäjänä toimi kaivauksilla arkeologian ylioppilas Aarni Erä-Esko ^{1 viikkoa} koko elokuun eläinlääketieteen ylioppilas Paul Schauman ja syyskuun keskikoulun käynyt Aarno Tuominen.

Oli luonnollista, että sellaisesta arvokkaasta muinaislöytöpaikasta kuin Halikon Rikalasta, mäestä oli laadittava yleiskartta korkeuskäyrineen. Alueen laajuus ja mäen jyrkät rinteet edellyttivät ilman muuta teodoliitin käyttöä. Rikalan muinaislinnan vallit oli maanlunastusseikkojen vuoksi saatava myös kartoitettua. Tässä työssä teodoliitti oli suorastaan välttämätön. Koska intendentti Jouko Voionmaa on ainoa teodoliittia käyttämään tottunut henkilö Toimikunnassa määräsi valtionarkeologi intendentti Voionmaan Toimikunnan muinaislinnaspesialistin suorittamaan niin Rikalanmäen kuin muinaislinnan kartoituksen. Tarvittavan teodoliitin lainasi Geodeettinen laitos. Voionmaan laatima Rikalanmäen kartta selostuksineen on kertomuksen liitteenä. *(Ei korkeuskäyriä)*

Ennen varsinaisia kaivauksia avattiin Tuomisen umpeen luomat betoniojat uudelleen ja irtomaa seulottiin kaikki suurin kahden miehen liikuteltavain pukkiseuloin *(valok.)*

1. Tulokset olivat varsin antoisat, kuten pääluettelosta n:oista (12690:1-85; 468-78) näkyy. Tähän työhön kului 4 päivää. Tänä aikana ylioppilas Erä-Esko rakensi ehdottamansa kevyen, siirrettävän ja tervapahvilla päällystetyn

katoksen (valok. 70). Tästä katoksesta oli meille koko kaivauksen ajan varsin suurta hyötyä. Auringon paahteessa sitä käytettiin kaivettavan haudan varjostukseen. Yön ajaksi arin hauta peitettiin sillä. Sateen sattuessa sen sisällä saattoi piirtää karttaa. j.n.e. Erä-Eskon "pömpelin" kaltaista laitetta uskallan suositella kaikilla suurilla kaivauksilla käytettäväksi.

Varsinaisiin kaivauksiin ryhdyttäessä tuotti vanha tienpohja, joka on merkitty karttaan n:o 4 omat ikävyytensä. Tie paikalla on vanha, ehkä hyvinkin vanha kylätie. Pohja oli niin kovettunut että se oli aina 20 - 30 cm syvyyteen asti miltei vain rautakangin irroitettavissa. Tämä hidastutti työtä, koska kuitenkin koko ajan oli tarkkailtava mahdollisia löydöksiä.

Kun betoniojat oli saatu tyhjennettyä ja irtomaa seulottua voitiin ryhtyä varsinaisiin kaivauksiin. Ensimmäiseksi tutkimuskohteeksi otettiin betoniojien saartama neliö päälinjan pisteen C:n kohdalla. Kun pintamaa oli poistettu, paljastui miltei kauttaaltaan nokimaan peittämä kohta (valok.

16 kartta n:o 27⁵⁹). Tulta oli paikalla poltettu melkoisesti ja nokisimmat kohdat keskittyivät kahteen kohtaan, joita alunperin saattoi aavistella haudan sijoiksi. Kaivauksia jatkettaessa kerroksittain alaspäin selvisi pian, että paikalla täytyi olla todellakin haudat. Ne on merkitty kirjaimin A ja B (järjestysluvut 5 - 6). Jo ensimmäisestä kartasta saattaa huomata haudan A:n nokimaan ikäänkuin katkeavan toisesta päästään. Saattoi olettaa, että joku nuorempi hauta, jonka päällä ei ollut poltettu tulta, katkaisi

haudan pään. Näin osoittautuikin asianlaita olevan. Tämä nuorempi hauta sai merkinnän D (järjestysluku 7). A-ha-
 taa syvemmälle tutkittaessa sen päällä osoittautui olevan epämääräistä kiveystä, (kartta 7-¹⁰8 valokuv. 18).
 Pohjaan päästyä haudan kalustona oli kärjestään katkaistu miekka, jonka kärkikappale oli asetettu osoittamaan väis-
 tintä kohti (12690:88). Lähellä miekan kahvaa oli hiukan syvemmällä putkikeihäänkärki (12690:89), sekä isohko savias-
 tian kappale. Miekasta puolisen m etelään oli lahonneen puukupin (12690:91) sisässä pahoin särkynyt pronssinen vaa-
 karasia (12690:90). Sen alla oli tukku sammalta (12690:92) ehkä muistona siitä, että sammalkerros on muinoin peittänyt koko haudan pohjan, vaikka siitä ei ole enää säi-
 lynyt jätteitä muualla kuin rasian alla. Itse vainajasta ei ollut säilynyt mitään jätteitä. Kuten kartasta (10) näkyy betonioja katkaisee haudan ^{jalka} alapään. Hauta D₂ on osittain tuhonnut taas haudan ^{pääpään} yläpään. Mainittakoon vielä, että kaivauskerroksen 2 tasosta (p.luvut 1,60 ja 1,62) haudan päällä olleesta kiveyksestä löytyi kalanmuotoinen pronssihele (12690:86) ja pronssikulkunen (12690:87). (k. k. 8)
 Ovatko ne peräisin jostain aikaisemmasta haudasta, joka on tuhoutunut hauta A:ta kaivettaessa vai hautauksen yhteydes-
 sä maahan pantuja uhreja on kysymys, joka jää ratkaisemat-
 ta. Ilmiö osoittautui muuten varsin tavalliseksi Rikalassa tutkimuksia jatkettaessa. Tutkitun maakerroksen paksuus osoittautui olevan hauta A:n kohdalla liikuteltu pinta-
 maa poisluettuna n. 45 - 50 cm.

Hauta B (n:o 6). Kun pintakerros oli poistettu näkyi paikalla n. 1,5 m mittainen molempiin päihin suippeneva hyvin tumma nokiläiskä (kartta 7^{ja 59}). Seuraavan kaivauskerroksen poistamisen jälkeen nokiläiskä oli hiukan laajentunut, mutta maan sisästä oli jo paljastunut kiviäkin (kartta 8). Kolmannen kerroksen poistamisen jälkeen nokiläiskä oli laajentunut yli 2 m mittaiseksi, jolla oli leveyttä enemmän kuin 60 cm (kartta 9). Nokiläiskästä esiinpistäviä kiviä ryhdyttiin paljastamaan. Osoittautui, että paikalla oli n. 2 m pitkä ja 50 cm levyinen latomus, jossa oli 3 miltei miehennostannaista suurempaa kiveä (kartta 10, valok. 17). Kivien joukossa oli 3 löydöstä: lasimassahelmi (12690:94), hopeinen granulationihelmi (12690:95), ja rautanaulan kanta (12690:96). Punnitusluvut ovat 1,80, 1,74 ja 1,77. Kun kivikerros oli sitten poistettu, alta paljastui miltei jäljettömiin lahonneen vainajan jäännökset. Jätteitä, kuvana maassa oli vain pään sekä ylä- ja alaraajojen vaiheilla. Hautakuoppa muistutti matalareunaista, laakeaa kylpyammetta. Pohjalla oli hyvin ohut kerros mustaa humusmaata, (kartta 11). Ainoa löydös oli rinnan vaiheilla oleva rautanaula (12690:97). Se oli haudassa vinoasennossa, kantapuoli alaspäin. En luule, että naulalla on mitään tekemistä itse haudan kanssa, vaan on peräisin paikalla olleesta tuhoutuneesta vanhemmasta haudasta. Tähän viittannevat myös kiveyksen joukosta tasossa 1,74 - 1,80 saadut löydökset. Tutkitun maakerroksen paksuus hauta B:n kohdalla oli pääpuolella n. 40 ja jalkopäässä n. 60 cm.

Hauta D (n:o 7). Tutkittavan neliön pohjoisnurkkauksessa näkyi poikkiikulmauksen kulkeva yli 1/2 m levyinen vaaleampi juova kulttuurimaassa, kun pinta oli poistettu. Juova näytti niin puhtaalta, että aluksi oletimme juovan olevan koskematonta maata (kartta 7). Kolmannessa kaivauskerroksessa maa muuttui likaisemmaksi. Tummin osa yhtyi A-haudan jatkoksi (kartta 9). Toisessa kaivauskerroksessa vaaleampi maanlaatu oli ruudun näillä vaiheilla vallitsevampana, vaikka kylläkin nurkkauksessa näkyi itä-länsisuuntainen likamaakieleke. ^(krt. 8) Kun neljäs kaivauskerros oli poistettu osoit-
 tautui paikalla olevan kolmen kiven muodostama lähes 1 m mittainen kivirivi, jonka suunta oli miltei täsmälleen etelä-pohjoinen, sitä vastassa oli toinen lähes 1,5 m mittainen rivi edellistä vastaan kohtisuorassa eli siis itä-länsisuunnassa. N. 60 cm päässä oli 3 kiveä samansuuntaisena kuin jälkimäinen rivi ja kohtisuorassa päätyä vastaan (kartta 10). Kiveykset viittasivat siihen, että paikalla täytyi olla hauta. Kuitenkin kivirivien rajoittama ala oli melkein raa'alta vaikuttavaa maata, joten olimme kahden vaiheilla oliko pohja jo saavutettu vai ei. Onneksi kaivausta jatkettiin, jolloin osuttiin lopulta itse hautaan. ^{Krt. 11 ja 59} Tällöin kävi ilmi, ettei edellisen kerroksen pitempi kivirivi voinut olla muuta kuin sattumalta syntynyt. Se kun menee osittain vinosti yli haudan. Päätypuolella olevat kivet voivat olla tahallisesti asetettuja kuten kartasta (7 & 12) näkyy. Vainaja oli pienikokoinen nainen (pituus tuskin kirjoitettiin yli 150 cm). Hänet oli haudattu maahan puunrungosta tehdyssä kaukalossa, jonka

molemmista päistä oli säilynyt maassa selviä jätteitä. Myös vainajan oikealla puolella vyötäisten alapuolella oli säilynyt lahoa puuta, mutta mitään varmuutta ei saatu oliko vainajalla ollut kaukaloarkussaan puukansi. Vainaja oli naiseksi saanut mukaansa peräti niukan hautakaluston. Varsinaisia koruja oli ot-
salla ollut lasimassamosaikkihelmi (12690:109). Vyötäisille huo-
limattomasti asetettu vaskikierukkakoristeinen esiliina (12690:
104) on ollut ilmeisesti rikkinäinen, sillä koko vasemman si-
vun kierukat puuttuivat. Vainajan jalkateräin vaiheilta löytyi
pari vaskikierukkatahtöistä (12690:¹⁰6). Ne voivat olla peräisin
koruttomasta vaipasta, jolla vainaja on ollut verhottu. Kolmas
ehkä vaippaan kuulunut tähtönen löytyi vainajan oikean polven
vaiheilta (12690:108). Jätteitä vainajan poskihampaista saatiin
myös talteen (12690:110). Betonioja oli kyllä jossain määrin
vahingoittanut hautaa, sillä ojanpohjalta irtaimesta maasta,
juuri haudan kohdalta saatiin eräitä vähäisiä löydöksiä (12690:
111-114). Kuitenkin asianlaita on niin, ettei esim. esiliinan
vasemman sivun täydellinen puuttuminen voi olla betoniojan ai-
heuttamaa, vaan vaatekappale on rikkinäisenä täydytty panna hau-
taan. Tutkitun maakerroksen paksuus liikuteltua pintamaata lu-
kuunottamatta oli n. 40 - 50 cm. Hauta C (n:o 8). Betoniojat
olivat saartaneet n. 1,5 x 6 m pituisen suorakaiteen. Kun edel-
lä tutkitun neliön puoleisesta päästä oli poistettu irtain
pinta-maa paljastui aivan betoniojan vierestä tumma läiskä,
jonka oja ilmeisesti oli suurelta osaltaan tuhonnut. (Kartta
13, ^{13. ja 59} Kun läiskää alettiin kaivaa alaspäin, tavattiin läis-
kän leveimmän osan alta 3 miehennostannaista kiveä, jotka oli-
vat viimeinen jäännös samantapaisesta koko hautaa peittäneestä

kiveyksestä kuin B haudan päällä oli ollut. Tuomiset muistelivat, että ^hje juuri näiltä vaiheilta olivat vääntäneet ylös kangillaan kookkaanpuoleisia kiviä. Vainaja hautakalustoineen oli kokonaan varsinaisen ojan alla. Itse vainajasta ei ollut säilynyt muuta kuin tummahko epämääräinen kuva maassa, ja pieni pala reisi- tai sääriluuta (p.luku kartalla 2,01). Oikealla oli pitkä kaksiteräinen miekka (12690:98). Sen päällä, väistimen vaiheilla oli tapparanterä (12690:99). Rinnan kohdalla oli pieni hopeinen hevosenkenkäsolkki. ^(12690:100) Oikean reiden vaiheilla oli jätteitä pronssihelaisesta veitsestä tuppeineen (12690:100-103). Mitään jätteitä arkusta ei tavattu. Tutkitun maakerroksen paksuus ilman liikuteltua pintamaata oli n. 40 - 50 cm. Betonioja, ihme kyllä ei ollut vahingoittanut itse hautaa. (Valok. ²³). ^{Kartta n:o 14.}

Hauta E. (= n:o 9). ^{Kartta 59} Tutkiminen kohdistettiin tutkitun neliön länsi- ja luoteispuolella olevaan alueeseen peruslinjan pisteen D:n vaiheille. Kun liikuteltu pinta-
maa oli poistettu, alkoi maasta paljastua epämääräistä kivikkoa, jonka kivien välissä oli kulttuurimaata. I kaivauskerroksen kivikkoa on kuvattu kartalla ^{n:o 15.} Tästä kerroksesta löytyi pronssinen suden t. karhunhampaan muotoinen amuletti (12690:115). Valok. ^{37-8.} Seuraavan kaivauskerroksen poistamisen jälkeen kivikko oli muuttunut pitkulaiseksi ja hyvin runsaskiviseksi. Koillispäässä näytti olevan varsin kookkaita kiviä. Kivien välissä oli vahvaa nokimaata. Parista kohtaa saatiin talteen hevosenhampaita, jotka muuten ovat Rikalassa melkoisia harvinaisuuksia

(12690:116-7). Kartta 16 . Kolmatta kerrosta paljastettaessa alkoi jo maassa näkyä haudan lounaispään kuvaa (kartta 17), mutta koillispäässä kuva oli epäselvempi ja täällä painui maan sisään pari kookkaampaa kiveä, joista toinen oli melkein miehennostannaista suurempi. Maa haudan E ympärillä oli hyvin myllättyä, joten tämä seikka häittäisi suuresti havaintojen tekoa. Maanliikuttelusta on todisteena pieni puukonterä, joka löytyi lähes 1/2 m etäisyydellä haudan luoteispäästä. Syvyydeltä p.luku 1,74. Puukko joutui kadoksiin kaivausten aikana. Kun hauta sitten lopullisesti oli saatu paljastettua, osoittautui se suhteellisen rikaslöytöiseksi ja miespuoliselle vainajalle kuuluvaksi (kartta 19, valok. 24-25). Hautaan kuuluu kaksi hopearahaa, vainajan rinnan vaiheilta. Toinen on hyvin kulunut Kalifi Abu-Muhammed Nasired-Dalan'in (929-968) ja toinen hyvin vähän kulunut kuningas Etelredin (978 - 1013 ja 1014 - 16). Näin olleen hauta ajoittuu n. v. 1050-vaiheille. (12690:133-34). Itse vainajasta ei löydetty muita jätteitä kuin luunkuvaa maassa oikean olkavarren vaiheilla sekä vähäinen jäte vasemmasta reisiluusta. Lahon puun sirpaleista²⁾ päätellen vainaja on ollut haudattu naulattomaan arkkuun (?). Vainajan vasemman reiden vaiheilta löytyi pieni rautainen tappara (12690:119) terä sivullepäin suunnattuna. Merkillisintä oli, että maassa (tällä kohtaa miltei hiesumaista) näkyi tapparän varren kuva (valok. 24-5 ja kartta 19) kaiken lisäksi tuo kuva muistutti hyvin suuresti nykyaikaista kirveenvarsta. Pituutta kuvalla oli vajaat 60 cm. Kirveenvarren vieressä oli maassa kuva ohuesta kepintapaisesta esineestä, jolla oli

pituutta vajaat 40 cm ja paksuutta 2 - 3 cm. Haudan lounaispäässä oli maassa kuva hyvin ohutseinäisestä nelikulmaisesta puurasiasta, jolla on ollut kokoa ehkä n. 16 x 16 cm. Yksi rasian seinämistä oli tyystin hävinnyt, mutta rasian kuvaa voitiin maassa seurata n. 5 cm matkan pohjaan päin. Rasian pohjastakin oli häviävä kuva maassa. Tapparan terän vierestä löytyi rautaveitsi (12690:121). Kuten jo edellä on huomautettu luunjätettä vasemmasta reisiluusta oli hiukan jäljellä, koska jäte jossain määrin meni tapparan terän päälle, osoittaa se että tappara on hautauksessa täytynyt jäädä vainajan alle. Vyötäisten kohdalta vasemmalta puolen löytyi vyösolki ja rengashela yhtenä tönkkönä (12690:122-126). Toisella sivulla oli samanlainen tönkkö, jonka sisällä oli luukamman jätteet sekä samanlainen rengashela kuin edellä (12690:127-131). Vainajan kaulalla oli pieni pronssinen hevosenkenkäsolkki kiinni olevine tekstiilijätteenä. Löydettäessä soljen nupit olivat alas- ei leukaan-päin (12690:136). Haudan kalustoa täydensi vielä pieni pronssikierukoista tehty viitan risti. Se oli suunnilleen vainajan sydämen vaiheilla. Epätavallisesta paikasta, pään vasemmalta puolelta, löydettiin rautaveitsi (12690:138). Lopuksi mainittakoon, että kaulan vaiheilta, hevosenkenkäsolkjen kohdalta löytyi keltainen lasimassahelmi. Talteenotettaessa se kuitenkin hajosi hienoksi jauhoksi. Tutkitun maakerroksen paksuus, liikutettua pintakerrosta lukuunottamatta, oli lounaispäässä hautaa vain 30 - 40 cm, mutta koillis-päässä se kohosi aina 50 cm.

Kartta 60.

Hauta F. (n:o 10). Pienviljelijä Tuominen ilmoitti, että hänen tarkoituksenaan oli rakentaa navetan ja tallin lantala suunnilleen peruslinjan pisteiden B ja D väliin. Aloimme siis levittää tutkittavaa aluetta peruslinjan pohjoispuolelle. Ensimmäiseksi kohteeksi valittiin C-pisteen vaiheilta läheltä yleiskarttaan merkittyä koekaivausalueettani (kartta 4). Kun liikuteltu ^{nt} pihamaa oli poistettu, paljastui paikalta kiveys, ^(Kartta 20) jonka yksi kivi oli miehennostan naista huomattavasti suurempi ja toinen melkoisen kookas sekin. Molemmat pistivät melkein esiin pintamaan pinnasta. Suurimman kiven itäpuolella, liikuttamattomassa kellervässä kulttuurimaassa oli matala kuopanne, josta löytyi lehmän(?) neljän säären luustot kaikkine pikkuluineen (12690:139). Aivan mahdotonta ei ole, että kysymyksessä ei sittenkin ole sekundäärinen juttu, vaan luut ovat muistoja hautauksen aikaisesta uhrauksesta. Tätä olettamusta ei tue luitten erinomaisen hyvä kunto. Erikoistahan on toisaalta juuri Rikalan luuaineksen erikoisen keho kunto, joten asia jää ratkaisematta. Paikalla on täytynyt olla joko varhaisempi hauta tai sitten on kiveykselle suoritettu uhrauksia. Kiveykseltä saatiin nimittäin melko monta löytöä (12690:140-46). Maa kivien välissä oli suhteellisen heikosti nokipitoista vahventuen huomattavasti toiseen kaivauskerrokseen päästessä ^(Kartta 21) Kolmannessa kerroksessa kivet vähenivät ja maassa alkoi näkyä selvää haudan kuvaa (kartta 22). Kappale luunkuvaa oli maassa (p.luku 1,83). Neljänteen kerrokseen päästessä haudan kuva selveni ^(Kartta 23) Ainoa löydös oli pieni rautaveitsi (12690:159). Ihmisen hampaita saatiin tal-

teen suunnilleen keskeltä hautaa. Pieni putkiluun kappale oli myös eräässä kohdin (luujätteet 12690:160-1). Kun oli vielä kaivettu alaspäin muutamia cm osuttiin lopulliseen pohjaan. Tästä kerroksesta ei löydetty enää mitään. Erikoista oli muutaman cm syvyinen syvennys haudan lounaispäässä. Erikoisinta oli kumminkin, että kun haudan luoteissivua kaivettiin alkoi maassa näkyä selvää puisen arkun reunaa, aloimme seurata sitä, jolloin kuva maassa yhtäkkiä alkoi vinottain kääntyä sivulle päin. Ei voinut olla kysymys mahdollisesta hauta F:n arkusta, vaan paikalla e.m. haudan vieressä täytyi olla toinen hauta. (Kartta n:o 24.).

Hauta G (n:o 11). ^{Kartta 60} Kaivausaluetta levitettiin pohjois- ja luoteissuuntaan. Kun oli päästy syvyydelle p.luku 1,94-5 arkun kuva maassa tuli esille varsin kauniina. (Kartta 24.) Ilmeisesti miltei puolet koko arkusta oli vielä kuvana maassa. Juovat olivat tasaleveät (n. 1-1,5 cm). Pystysuorassa suunnassa niitä saattoi seurata n. 3-8 cm. Toinen pää on selvästi ollut tasaviistottu. Toinen pää oli, kuten kartasta näkyy kokonaan tuhoutunut. Arkku on ilmeisesti ollut tehty ohuista laudoista ja ilman nauvoja. Kaivausta jatkettiin, jolloin maasta paljastui eräs vanhimmist ^(Kartta 25) Rikalan naisen haudoista, Hametta kokoonpitämässä oli nimittäin tasavartiset soljet (12690:154-56). Molemmat soljet olivat olkapäillä pystyasennossa. Vaskikierukkakoristeinen esiliina oli miltei täydellinen (12690:148). Kierukkakoristeista vaippaa ei vainajalla ollut. Vainajan muuta kalustoa olivat 2 rannerengasta (12690:151-2) ja pronssi-

nen hevosenkenkäsolki tekstiilijätteen (12690:153). Soljen nupit olivat alas- ei kaulaan päin. Haudan pää oli vahingoittunut, sillä se oli osunut kesällä 1950 tekemäni koe-kaivauksen kohdalle. Vainajan päässä ollut vaskikoristeinen kaarihuntu oli näin ollen jonkun verran vahingoittunut (12690:158). Ei saatu mitään todisteita siitä, että arkussa olisi ollut puupohjaa. Pronssiesineiden alla ei ollut nimittäin puujätettä. Hauta G on selvästi hauta F:ää vanhempi, sillä se menee osittain sen alle. Hauta F:n kiveys, kuten kartasta näkyy peittää myös osittain hauta G:n. Tutkittujen maakerrosten paksuus kummankin haudan vaiheilla, liikuteltua pintamaata lukuunottamatta, on n. 40 - 60 cm.

Hautoja H, I ja J ei ole. Kirjaimet olivat varatut, mutta erään erehdyksen vuoksi jäivät käyttämättä. *Samaoin L. ja N.* Seuraava *Kuitta 59* hauta on K eli n:o 12. *Tämä* hauta keksittiin aivan *(kuitta 16)* sekaisin myllättynä. E-haudan vierestä betoniojan pohjalta. Haudan tekee arvokkaaksi grafitoitu, koristeltu saviastia, joka museossa on saatettu liimata kutakuinkin eheäksi (12690:164). *Hauta* ~~Kalmisto~~ on ollut ilmeisesti varsin rikas (12690:164-192), mutta, koska mikään löytöryhmistä ei enää ole varmasti "in situ" viittaa vain pääluetteluun. Haudan koillispuolella oli soikeahko jäte lahon puun jälkiä, samoin pitkäkökö jälki lounaispuolella. Erillisenä oli myös lahoa puuta, joten vainaja - löydöistä päätellen nainen on ollut haudattu vankkaan kaukalo(?)arkkuun. *(Kuitta 26)*

Seuraava on järjestyksessä hauta M (= n:o 13). *(Kuitta 60)*

Hauta sijaitsee lantalalle varatulla alueella itse rakennuksen pohjan ulkopuolella. Pintakerroksessa ei ollut mitään

näkyvissä, vasta syvemmälle päästyä selveni, että paikalla täytyi olla hauta. Paikalta paljastui 25 - 30 cm läpimittainen pallomainen kivi, samalla kun haudan kuvakin alkoi maassa selventyä. Kiven alta pilkisti esiin tappara (12690:193) ja kiven vieressä oli rautainen keihäänkärki (12690:194). Kun kivi poistettiin, oli sen alla myös rautainen tukikisko (12690:195). Jätteet pääkallostasijaisivat haudan päässä aivan keihäänkärjen vieressä. Kaulan alta oikealle alas vinottain lähti jono pronssisia nelikulmaisia rusettiristikoristeita (12690:199-200). Niiden alla oli lahoa kerrosta, joka oli mahdollisesti peräisin turkiksesta. E.m. koristeiden läheltä tavattiin lahon puun muodostama suorakulmainen kuvio maassa. Se oli ehkä peräisin arkusta. Arkun jälkiä havaittiin myös vainajan oikealta puolen läheltä betoniojaa. Samassa kohdin oli jätteitä miltei täysin tuhoutuneesta rautaveitsestä. Pronssilevystä tehty hihnan päätehela oli nahan jätteiden kera (vyöstä?) miltei keskellä hautaa kaikista päättäen vainajan vyötäisten kohdalta. ^{nt} Pinnamaa oli niin myllättyä paikalla, että tutkitun kerroksen paksuudeksi jäi vain 30 - 35 cm.

Sitten seuraa hauta 0 (= n:o 14). ^{Kuitta 60} Tämä hauta oli joskus myöhemmin (ei Tuomisten ansiosta) pahoin myllähtynyt. Sekundääristä hautaa tuskin paikalla on voinut olla, mutta joka tapauksessa hautakalustosta ei ollut kuin rippeet jäljellä. Löydöistä päätellen (12690:201-213) hautaan on ollut haudattuna nainen, koska kaarihunnun jätteitä tuli talteen. Haudan lounaispää oli kokonaan hävinnyt. ^(Kuitta 89)

Kartta 60)

Hauta P (= n:o 15). Kun pintamaa oli poistettu paljastui maasta harvahko kivikko (kartta 30.). Tästä kerroksesta saatiin kaksi löydöstä: rautainen sidehela (12690:215) ja lasimassahelmi (12690:214). Haudan kuvaa ei erotettu. Haudan kuvaa ei toisessakaan kerroksessa erotettu, vaan kaikki oli melko puhtaan näköistä kellervää kulttuurimaata. (Kartta 31) Kiveys alkoi saada kyllä jo hautamaista muotoa. Yksi helmi löytyi, mutta sekin murtui jauhoksi (kartta 32). Kolmannessa kaivauskerroksessa (Kartta 32) alkoi jo näkyä löytöesineistöä nimittäin rautaisen sirpin kärki syvyydessä p.luku 2,04. Kivet vähenivät, mutta haudan kuva ei vielääkään selvinnyt. Vasta neljännessä kerroksessa (Kartta 33) hauta paljastui kokonaisuudessaan. Se oli naisen hauta. Olkapäillä oli pienet pronssiset hevosenkenkäsoljet (12690:220-21). Kaulalla oli erittäin kaunis mosaikkihelmi (12690:218). Sen alapuolella oli yksinkertaisempi helmi (12690:219). Kaulan oikealla puolella oli kolmas (12690:217) p.luku 215. Jälkiä pääkallost ja päähineestä ei tavattu, ellei hauta pääpuolestaan ole tuhoutunut. Vyötäisillä oli rautaveitsi (12690:222) ja jalkopäässä vasemmalla sirppi (12690:216). Leveäkantainen pronssinen sormus ei ollut sormessa, vaan jalkopäässä keskellä hautaa (12690:232). Normaalista, vaskikierukkakoristeista esiliinaa ei todettu. Sensijaan saatiin talteen jätettä viitasta, joka on ollut koristeltu sinne tänne rinnakkain asetetuin yhdensuuntaisin vaskikierukkaputkin. Suurin katkelma on 16 putkea rinnakkain (12690:224). Vainaja ei ollut kääritty mainittuun viittaan, vaan putkien löytymisestä päätäten se on ollut vainajan päällä makkaramaisesti

vinottain vasemmalta vyötäiseltä oikealle jalalle. Jalkopäästä putkia tuli useammasta kohdin, joten viitta on täällä täytynyt olla useamman kertaista laskoksena. Jos vaatekappale, josta rinnakkaiset vaskiputket ovat peräisin, on ollut viitta, kuten oletan, on sen melkein täytynyt olla rikkirepeytyneen siksi sekaisin koristeputket löytyivät.

2 { Ovatko vaskikierukkaruusukkeet, reunuksen ja sen semmoiset, joita haudasta löytyi (12690:227-229, 236, 239-241, 246, 248-249). Vainaja on ollut haudattu ^{lanta}puuarkkuun, tätä todistaa kolme jalkopäästä talteensaatua rautanaulaa. Puunjätettä oli jalkopäässä vain kapeana ja hiukan toisesta päästään kaarevana kuvana maassa. Mahdollisesti arkun pohjan jätteitä. Mahdollisesti vainajan peitteenä on ollut tuohta (vert. n:o 12690:253). Tutkitun maakerroksen paksuus hauta P:n kohdalla oli n. 40 - 50 cm.

Hauta Q (= n:o 16). Lantalalle varattua aluetta. *Kartta 60*
Maa vaikutti pintamaan poistamisen jälkeen hyvin liikutelulta, paikalla oli vahva, mutta hyvin ohut nokiläiskä, pääkallon jätteitä (merkitty G a) ja epämääräistä kiveystä. (kartta 60). Löytyi myöskin pitkä, ilmeisesti sekundääriseksi katsottava järeä, käsintaottu naula (kateissa). Maakerroksen punnitustulokset vaihtelivat 1,65 - 1,85. Mitään selvää haudan kuvaa ei voinut eroittaa. Vasta kun oli punnitustuloksissa laskien päästy 2,00:n tasoa syvemmälle osuttiin osittain tuhoutuneeseen naisen hautaan, jota myöhempi penkominen oli varsinkin keskivaiheilta pahimmin vahingoittanut. Jalkopäässä oli maassa lahonpuun jälkiä kuvana maassa. Siitä voi melkoisella varmuudella päätellä, *(Kartta 34)* että vainaja on ollut haudattu koverretussa kaukaloarkussa.

Lahon puun jätteistä n. 35 cm päässä oli sitten jäännöksiä "in situ" vaskikierukkakoristeisesta esiliinasta (12690:259-263), jonka sivuilla oli myös jälkiä arkusta. Sitten seurasi parisenkymmentä cm aivan tuhoutunutta hautaa, sitten oli pohjamaassa jälkiä ruostuneesta rautanaulasta (p.luku 2,04). 15 cm päässä tästä oli keltainen lasimassahelmi, joka murtui ylösotettaessa jauhoksi. N. 30 cm oli jälleen tyhjää, jonka jälkeen taas alkoi varsinainen löytöryhmä: rautaveitsi, 3 särkynyttä pronssikulkusta ja sinivihreä lasimassahelmi (12690:254-258). Erittäin arvokas löydös oli ohuella pronssi-levyllä paikatun visakupin jäte (12690:264). Kokematon kaivausmies vahingoitti löytöä pahasti lastallaan. Sen luonteesta ei kaivauspaikalla uskallettu tehdä mitään havaintoja. Museossa kupin alla todettiin olevan tuohta, sammalta ja liinankankaan jätteitä (kiinni pronssissa). Hautakuopan kuvaa näkyi vain muutaman cm syvyydellä pääpuolella, jonkunmoista arkunkuvaa ja ruumiin jätteiden sekoitusta lienee ollut häviävän ohut tummanruskeahko pohjakerros, joka muotonsa puolesta muistuttaa sivulta katsottuna linnunnokkaisen ihmisen hahmoa.

(Kartta 59)

Hauta R (= n:o 17). Varsinaisen kaivausalueen keskustaa Maassa näkyi lika- ja nokimaan mudostama haudan kuva selvine kiveyksineen. (Kartta 35) Lounaispään isojen kivien lomasta syvyydeltä 1,35 löytyi "kivellinen" kantasormus ja 4 lasimassahelmeä (12690:265-69). Joko löydös on uhraus tai peräisin paikalla olleesta vanhemmasta haudasta. Seuraava kaivauskerros oli löydötön, mutta haudan kuva säilyi kutakuinkin entisellään. (Kartta 36) Kiveyksen kivet harvenivat ja pienenivät. Kolmannessa kerrok-

sessä oli jonkunverran kiviä, mutta omituista kyllä haudan kuva leveni jonkun verran. ^(Kartta 37) Aivan keskeltä hautaa löytyi kaksi pientä veistä (12690:270-1). P.luvut 1,62 ja 163. Phjakerros osoittautui hämmästyttävän tyhjäksi. Pääkallosta oli jälkiä maassa. Hammaskiillettä otettiin talteen. Otsan vaiheilla oli vaskikierukkariipus (12690:272). Vasemmalla olkapäällä oli kaksi lasimassahelmeä (12690:275-6) ja rinnan vaiheilla kolmas helmi (12690:274). Siinä kaikki mitä haudasta saatiin. Koko alaosa oli tyystin tyhjää. ^(Kartta 38)

Hauta S (= n:o 18). ^{Kartta 59} Tästä haudasta ei ollut muuta jäljellä kuin ryhmä helmiä ja rintaketjun katkelmia (12690:277-288). Koko hauta oli betoniojain tuhoama se kun sijaitsi kahden ojan kulmauksessa. Löydökset piirrettiin "in situ". ^(Kartta 39) Mitään muita havaintoja haudan suunnasta ja sensemmoisista ei voitu tehdä. Löydöksen päällä pinta-
maan alla tai paremminkin sanoen hiukan itään oli nokea.

Hauta T (= n:o 19). ^{Kartta 59} Pintamaan poiston jälkeen ei paikalla ensin havaittu erikoista, mutta kun päästiin syvemmälle näkyi jo haudan kuvaakin (kartta 40-1.), muuten maa näytti kauttaaltaan liikutellulta. Punnitusluvut vaihtelivat pintamaan alla 1,15 - 1,27 väliltä. Kun oli päästy 1,60 - 1,69 osuttiin jo pohjaan, jossa oli haudan jäännökset. (kartta 42.). Maassa oli kolmessa kohdin luunkuvaa (jalkopuolta?). Ainoa löydös oli pieni rauta-
veitsi (12690:289). Maassa oli hyvin ohuena kerroksena rajoitettu tumman maan alue - hautakerros. Liikutellusta kulttuurimaasta n. 40 cm päästä varsinaisesta haudasta koilliseen löytyi rautainen veitsi ja pronssisen rannerenkaan.

katkelma (12690:290-1). Niiden kuuluminen varsinaisesti tähän hautaan on kyseenalaista.

Hauta U (= n:o 20). ^{Kartta 59} Tämä hauta sijaitsi myös kohdassa, joka oli kauttaaltaan liikuteltua maata. Haudan pinnalla ei havaittu mitään erikoista, paitsi, että aivan sen vieressä syvyydellä p.luku 1,24 löydettiin n. 45 x 80 cm mittainen soikeahko arinamainen laite; sen muodosti useamman cm paksuinen kerros murtuvaa, punaiseksi palanutta savea (12690:459-60). Koska yhdessä talteenotetussa palassa on kaksi toisiaan vastaan kohtisuorassa olevaa pintaa, voi saviarinaan olla käytetyn myös huonosti poltettuja tiiliä ilman laastia. Laite on varsinaista hautaa nuorempi, sillä se menee osittain sen päälle. Nokea oli paikalla paksuuti. Itse hauta oli käytännöllisesti katsoen tyhjä. Vain pieni veitsi (12690:292) ja lasimosaiikkihelmi (12690:293) olivat ainoat löydökset. Vainajasta itsestään ei tehty mitään havaintoja.!!

Kuitenkin pohjamaassa oli varsinaisesti näkyvissä itse hautakerroksesta kulttuurimaata sen verran, että haudan kuva voitiin hahmoitella kartalle. Haudan lounaispää on ^(Kartta 43) tuhoutunut.

Hauta V (= n:o 21). ^{Kartta 59} Tämä hauta osui pitkittäis-suunnassa e.m. kalmiston poikki kulkevan vanhan tien alle. Kovettunut tienpohja oli miltei rautakangin irroitettava ennenkuin päästiin käsiksi varsinaiseen kaivamiseen. Kun tiepohja oli poistettu, osoittautui paikalla olevan melkoisen kiveyksen tapaista (kartta 59). Kivien välissä oli hiukan nokea, mutta mitään selvää haudan kuvaa ei havaittu. Kun sitten ensimmäistä kaivauskerrosta alettiin kaivaa, saatiin eräs Rikalan kalmiston parhaimmista löydöksistä, pie-

ni hopeabrakteaatti (tyyppiä "Thordeman Nordisk Kultur Pengarna I 7" variantti, 12690:294). Brakteaatti ajoittuu 1100-luvun jälkipuoliskolle. Se voi olla sekundäärinen itse alla olevan haudan suhteen. P.luku on 1,28. Brakteaatti oli jo likaisen kellervässä haudan peitemaassa, ei siis täysin liikutellussa pintamaassa. Stratigrafisesti rahaa voisi pitää itse haudan aikaisena. Tällöin hauta ajoittuisi Pyhän Henrikin aikoja myöhemmäksi, seikka joka itse kalmiston ajoituksen kannalta on peräti outoa, sillä mitään muita todisteita kalmiston nuorempain hautain ajoittumisesta 1100-luvun puoliväliä nuorempaan aikaan ei ole. Alla olevan haudan kalusto on samoin jossain määrin ajallisesti epävarma. Päälöydös, hyvin pitkäväistiminen miekka (12690:299-300) voisi hyvinkin olla 1100-luvun jälkipuoliskolta, muun kaluston vaikuttaessa paremmin 1000-lukuun kuululta. Kun hautaa alettiin kaivaa, todettiin ylemmässä kerroksessa 4 tilapäislöydöstä (12690:295-299). Hauta V:n ja Ä:n väliltä olevaa löydöstä (12690:397-8) voitaneen pitää jompaan kumpaan kuuluvana. Nämä löydökset osoittavat, että paikalla on täytynyt olla varhempi tuhottu hauta. Haudan II:ssa kerroksessa saatiin haudan mahtavan kokoiset ääri-viivat esiin (n. 80 - 90 x 2,5 m) ^(Kartta 44) Rautaesine p.luku 1,56, joka alkoi tulla esiin haudan koilliskulmasta, mutta jo hautakuvan ulkopuolelta on miekan kärki (12690:299). Tämä osoittaa kuinka epävarmoja saattavat olla maassa näkyvät hautakuvat jossain tapauksessa. Kun sitten itse kookas ^(Kartta 45) hauta oli saatu paljastettua, osoittautui, että ponneton miekka oli haudan koillispäässä, mutta ponsikiekko sen sijaan oli vastakkaisessa lounaisnurkkauksessa. Miekka

itse oli vainajan oikealla puolella. Keskeltä hautaa ja vainajan vasemmalta puolen löytyneet pronssinen rannerengas ja kierteissormus (12690:301-302) ovat mahdollisesti peräisin paikalla olleesta vanhemmasta haudasta. Löydöksistä mainittakoon punnus ja tulusryhmä (12690:303-305), luukahvainen veitsi 12690:306). Kaikki nämä olivat vainajan oikealla puolella. Kaulan vaiheilta ovat hopeinen hevosenkenkäsolki (nupit ylöspäin!), hopeinen filigraanihelmi ja anglosaksilaisen hopearahan barbaarijäljennös (12690:307-09). Kaulalta n. 10 cm alaspäin kartan pohjoissuuntaan oli pieni pronssikulkunen, joita sitten kulki n. 15 - 20 cm jono alaspäin täsmälleen haudan suunnassa (12690:309-318). Ehkä vasemman käden sormessa olleena löytyi hopeinen sormus (12690:320). Vyöllä on vainajalla ollut erittäin komea vyö, hihnanjakajineen ja koriste-heloineen (12690:320-342). Mahdotonta ei ole, että vyölaitteeseen on kuulunut miekankannike olkahihnoineen, vaikka kaikki oli löydettyäessä niin kasassa, ettei erittelyä voi varmuudella tehdä. Rautainen ruostunut kankiketjun nivel on ehkä ollut tuluspussin kannikkeeseen kuuluva (12690:348). Haudasta saatiin sen verran luunjätettä, että voitiin todeta vainajan todella olleen tässä kookkaassa haudassa, jossa oli väljyyttä joka puolelle. Mitään todisteita arkun olemassaolosta ei saatu. Hauta ei ollut syvällä kaikesta huolimatta. Tutkitun kerroksen paksuus tienpohjan poistamisen jälkeen oli vain 35 - 45 cm.

Kartta 59
Hauta W (= 22). Maassa näkyi syvyydellä p.luku n. 1,76 vähän toista m pitemmän haudan kuvaa. N. syvyydessä 1,96-1,99 enää vain n. 80 cm mittainen. Tästä pienen lapsen haudasta saatiin vähäisiä löydöksiä: rautainen veitsi,

alkeellinen pronssisormus, pari vaskikierukkatähteä, osa pronssikulkusta ja ketjunpalasia (12690:349-355). *Kartta 46* Huom! Karttaan merkitty pääkallo kooltaan liioiteltu. *Näköin karttaan?*

Kartta 60
Hauta X (= 23). *Kartta 60* Epävarma hauta. Tässä kohdin näyttää olleen useampiakin hautoja, mutta kaikki ne olivat tyystin menettäneet luujätteensä, ettei voitu tehdä mitään selviä havaintoja. Kaiken lisäksi tutkimus tällä kohdin osui pahimpaan sadeaikaan, joten havainnot kulttuurimaasta olivat hyvin vaikeat. Sateesta huolimatta kaivausta oli pakko jatkaa. "Kovaan" pohjaan osuttiin usean m²n alalla tavanmukaisessa syvyydessä. Hauta tai haudat olivat sananmukaisesti tyhjiä. Löydökset (12690:456⁴⁵⁸457) olivat pintakerroksen alla olevasta maakerroksesta. Ne ovat jääneet karttaan merkitsemättä. Löydökset ovat ilmeisesti peräisin paikalla aikaisemmin olleista, tuhotuista haudoista.

Kartta 60
Hauta Z (= n:o 24). *Kartta 60* Tästä haudasta ei havaittu mitään erikoisia merkkejä pintakerroksia kaivettaessa ennenkuin oli päästy syvyyksille p.luku 2,20. Haudan kuvaa alkoi näkyä ohuena kerroksena paitsi lounaispäässä, jossa se kuin veitsellä leikaten katkesi. Joku myöhemmistä löydöistöstä haudoista kai katkaisi sen. Haudan koillispuolella oli ryhmä löydöksiä: rautaveitsi ja osia ristikoristeisesta vaskikirukaviitasta (12690:356-359). Sitten oli tyhjää n. 60 cm, jonka jälkeen löytyi pronssilevyllä vahvistetun nahkavyön jätteitä. Aivan erikoinen ilmiö oli haudan pohjalla esiintyvät hyvin ohuet punamultaläiskät. Laajin läiskä oli samoilla syvyyksillä haudan sivulla osoittaen, että joka hautakuoppa on ollut kaivettu alunperin laajemmaksi tai sitten on vieressä

ollut aivan "tyhjä" hauta. Punamultaläiskät lienevät synnyltään hyvin yksinkertaiset. Haudan pohja on ollut hyvin savi-
pitoista hiesua. Pohjalla on pidetty valkeaa, noki ja tuhka
on pesty pois ja pohjalle on jäänyt vain ohut kerros pala-
nutta punamultamaista savea. Mitään varmuutta siitä, että
onko haudassa ollut todella vainaja, ei saatu. (Kartta 47.)

Hauta Y (= n:o 25). ^{Kartta 60} Edellisen vieressä. Tätäkään hautaa
ei ollut havaittavissa pintakerroksia kaivettaessa. Syvyydessä
p.luku 2,01 ja 2,03 osuttiin kahteen arkunnaulaan (12690:371-
372). Kummassakin on puunsyyt pitkittäin naulansuuntaiset (ar-
kusta?). Samassa syvyydessä alkoi myös näkyä kaksiteräistä
miekkaa (12690:363), mutta ei vielääkään hyvin savipitoisessa
hiesussa minkäänlaista haudankuvaa. Rautainen harppuuna oli
löytynyt jo ennen nauloja ja miekka (12690:365) syvyydessä
1,94 - 1,98. Kimppu nuolenkärkiä oli syvyydessä 2,04 (12690:
366-368). Miekan päältä syvyydestä 2,03-2,06 löytyi kaksi
nuolenkärkeä (12690:369-370). Keihäänkärki löytyi sensijaan pal-
joa syvempää miekan vierestä (12690:364). Sen p.luvut ovat
2,17-2,21. Varsin korkealta syvyydestä 2,01 on pronssilevyinen
nahkavyön liitin (12690:377). N. parisen kymmentä cm miekan
väistimen vaiheilta luoteeseen löydettiin yhtenä kasana syvyy-
destä 2,09-2,16 seuraavat esineet: pronssinen hihnanjakaja,
rautaketjua, pronssinen vyönsolki, rautainen neulakota(?),
puukko, tulirauta, tuluspiitä, puukon kannikelaitte, rautarengas
(12690:374-382). ^(Kartta 48) ^(n:o 49) Erikoiskartta 1/1 mittakaavassa. Mitään kun-
nollista haudan kuvaa ei pohjaankaan päästyä oltu havaittu.
Vainajasta itsestään ei tavattu jälkeäkään.

Hauta Ä (= n:o 26). ^{Kartta 59} Kun vanha kovettunut tienpohja oli

poistettu näkyy kartalla 59 j 61 yhtäjaksoinen kiveys jat-
 kuvana V-haudan päältä. Kiveys menee vinottain kartalla V-
 haudan ja Å-haudan lopullisten perusviivain välistä, joten
 se aluksi harhaannutti meitä luulemaan kiveystä sellaisenaan
 jonkun haudan päälle kuuluvaksi, vaikka siitä osa kuului
 toiseen ja osa toiseen. Korkein p.luku oli 1,28. Kun
 kiveys oli poistettu maassa näkyi edellä selostetun V-
 haudan kuvaa samoin jäljempänä selostetun Ö-haudan kuvaa
 sekä arkun(?) ja hautakuopan reunojen välissä kulkevat
 kivirivit (kartta 61. ja valok. 35). Kivirivien
 kivien p.luvut vaihtelivat 1,33 - 1,66. Å-haudan päällä
 ei muuten ollut havaittavissa tulenpolton jälkiä. Itse
 löydöt alkoivat syvyydellä 1,63. (Kartta 50) Tärkein löydös on kaksi-
 teräinen miekka (12690:383). P.luvut 1,66 - 1,77. Suunnit-
 leen säilän puolivälin vaiheilla, mutta sen alla ja
 samoin vainajan vasemmalla puolella oli kookas piimöhkä-
 le kannikkeeseen kuuluvine kankiketjun nivelineen ja tuli-
 rautoineen (12690:392-395). Tulusneuvot olivat ilmeisesti
 olleet vainajan vyötäisillä, mutta miekka on ollut niin
 ylhäällä, että ponnen kiekko on osunut miltei vainajan
 leuan tasalle. Pääkallosta oli vähäisiä jätteitä. Aivan
 otsan vierestä on kolme vaskikierukkakoristetta (12690:
 384-386), jotka ehkä saattavat olla peräisin viitasta.
 Kaulan vaiheilta läheltä miekan pontta löytyi jätteitä
 hopeisesta hevosenkenkäsoljesta, jonka paljin on ollut
 pronssia (12690:387-388). Yli pääkallon kuvan kulki jät-
 teitä kaksinkertaisesta nahkahihnasta (12690:390). Vaski-
 kierukkapallo on ehkä ollut jonkunmoinen viitan kiinnitys-
 nappi. Se löytyi oikealta puolen rintaa. Haudan pohjois-

nurkkauksen puolelta saatiin talteen kahtena kappaleena oleva helmimäinen visapuun pala. Vainajan oletettujen säärrien oikealla puolen oli maassa lahon puun jälkiä. Ne ovat ilmeisesti peräisin arkusta. Haudan pohjan punnitustulvat vaihtelivat n. 1,75 - 1,87.

Hauta Ö (= n:o 27). ^{Kartat 59 ja 61} Haudan päällä oli jonkunverran nokea ja sen kuva alkoi näkyä jo syvyydellä p.luku 1,40 - 1,50. Kuten kartasta näkyy haudan päällä oli melkoisesti pienehköjä kiviä. Haudan sivulle läntiseen suuntaan jatkui pienten kivien muodostamaa "kiveystä" luontaisena, joten kivien runsaus haudan välikerroksessa on varsin luonnollista. Ne ovat nousseet kivisestä maasta hautakuoppaa kaivettaessa ja paiskittu takaisin hautaan sitä umpeen luotaessa. Tästä varsinaisesta toisesta kaivauskerroksesta saatiin telso mainen rautaesine (12690:433) ja veitsi (12690:434). Pronssikulkunen murtui ylösotettaessa aivan muruiksi, jotka ovat joutuneet kahdoksiin. Kulkunen löytyi yhdessä veitsen kanssa. Telson p.luku on 1,63, joten se mahdollisesti voisi kuulua pohjakerrokseen, mutta puukko ja kulkunen eivät p. lukuineen 1,57 voi sitä tehdä, pohja haudan keskivaiheilla painuu 1,80 vaiheille. Itse hauta on mystillisen sekava ja kertakaikkiaan siltä vaikuttava, että se on osittain tuhoutunut. ^{Kartta 51} Lisäksi pohjahaudan kuva ei ole yhdensuuntainen välikerroksen haudan kanssa. Muuta selitystä en tälle kaikelle löydä kuin että paikalle on haudattu toinen "tyhjä hauta", johon veitsi ja kulkunen ja mahdollisesti telso ovat kuuluneet. Alla oleva pohjahauta on miltei hauta Å:n suuntainen. Koko haudasta näytti olevan tuhoutu-

(Kartta 51)
 nut ainakin 3/4 Luoteispään löydöistä hihnanpäätte (12690:412) voi kuulua ylempään (miehen?) hautaan. Kaksoislasi-helmestä ja vaskikierukkaruusukkeesta (12690:413-414) ei osaa sanoa sitä eikä tätä. Melko varmasti "in situ" olivat pohjahaudassa vaskikierukkaristisen esiliinan jätteet (12690:431-432). Haudan koilliskulmauksesta saatiin suurin osa löydöksistä. Kaksi vaskikierukkakoristetta ehkä viitasta peräisin olevina löytyi esiliinan keskeltä (12690:414-420). Viitasta peräisin on ilmeisesti muitakin kierukkakoristeita ja kierukoita (12690:415-418; 424-429). Erikoislaatuinen löydös on kookas pronssinen kierteissormus vainajan oikean jalan päältä, sormuksen pronssihomeen säilyttämine orgaanisine jätteineen (12690:421-423 ja 430). Puunjätettä tavattiin myös, joten vainaja on mahdollisesti ollut haudattu puuarkkuun. Kartalla näkyy omituinen piikkitapparaa muistuttava kuvio. Se on muodostunut ilmeisesti puun, nahan, tekstiilien ja sen semmoisten lahoamistuloksista. Pohjan punnitusluvut vaihtelivat 1,75 - 1,82 välillä. Haudan pohjasta piirretyn erikoiskartan peruslinjan päätepisteiden merkinnät ovat ilmeisesti kentällä vaihtuneet keskenään, sillä punnitusarvot olivat korkeimmat siellä missä niiden maaston kaltevuuden suhteen olisi pitänyt olla matalimmat. Samoin vainajan suunta olisi ollut luonnoton koillis-lounas eikä lounas-koillinen. Haudan suunta käännettiin päinvastaiseksi kartalla museossa.

Hauta Ä (= n:o 28). (Kun pintamaa oli poistettu
 (Kartta 58)
 näkyi maassa harvahkoa kivikkoa. Haudan kuvaa ei havaittu. Osittain tähän voi olla syynä se, että rankkasade

turmeli kulttuurimaan jäljet. Vain yksi saviastianpala (12690:411) löytyi tästä kerroksesta syvyydeltä 1,89. Itse hauta sijaitsi syvyydessä p.luvut 1,96 - 2,09. Vainajan yläruumiista ei havaittu jälkeäkään. Vyötäisten vaiheilta löytyi tulirauta ketjussa, jonka muodosti kolme rautaisen kankiketjun niveltä sekä veitsi kannikkeineen (12690:401-405). Jalkopäässä oli erittäin komea särkynyt Viitan vaskikierukkaristi, kierukkakoriste ja kierukkaruusuke, sääriluun ja mahdollisesti arkkuun kuuluneen puun jätettä (12690:406-410). *(Kultt 53-4)*

Haudat A a, B a ja C a käsitellään vuoden 1953 kaivauskertomuksessa s. 50-1 .

(Kultt 61-8)
Hauta D a (= n:o 29). *(Kultt 55)* Haudan päällä pintamaan ja ensimmäisen varsinaisen kulttuurimaakerroksen tultua poistetuksi paljastui hajanaista kiveystä, kivien joukosta löytyi puukon pronssisen helan kappaleita (12690:454-55). Betonioja, vaikka se osoittautuikin katkaisevan osan haudan ylimmistä peitekerroksista, oli näillä vaiheilla siksi matala, että jo syvyydellä p.luvut 1,80 - 1,90 haudan kuva alkoi näkyä täydellisenä. Tässä III:ssa kaivauskerroksessa oli taas löydöksiä; vaskikierukkakoristeen, ehkä viitan ristin (12690:445) jäännöksiä (p.luku 1,90, vaskikierukkaristi (12690:453) ja vaskikierukkaruusuke (12690:444). *(Kultt 56)* IV:stä kaivauskerroksesta löytyi pronssisen hihnanjakajan osa (12690:443) sekä lahon puun jätettä (p.luku 2,01). Pintakerroksista saadut löydöt todistanevat, että paikalla on ollut vanhempi tuhottu hauta. Varsinainen haudanpohja sijaitsee syvyydessä p.luvut 2,00 - 2,07. Keskellä hautaa ja joka tapauksessa vainajan vyötäisten kohdalla oli rautainen veitsi ja tulineuvot "in situ" (12690:447 - 452).

Haudan pohjaa tutkittaessa vallitsi hyvin sateinen sää, joten maaperää koskevat havainnot olivat peräti vaikeat. ^(K. n. 57) Vainajasta ei pystytty havaitsemaan minkäänlaista kuvaa, joten ei voida sanoa millä suunnalla pää on sijainnut. Tulineuvojen asento viittaa kyllä siihen, että se on ollut normaali. Leveäkantainen pronssinen kierteissormus (12690:446), joka löytyi haudan koillispuolelta olisi silloin ollut vainajan jalkopään puolella. Sormuksen ei muuten tarvitse välttämättä kuulua itse pohjahautaan, vaan voi olla peräisin aikaisemmin paikalla olleesta ja t^huketusta haudasta. Tosin sen p.luku on aivan pohjaa vastaava 2,05.

Lisäys: Hautojen R - V ja E-välialueelta liikutellun pintamaan ja kellervän vähitellen raa'aksi muuttuvan kerroksen rajalta, mutta kuitenkin jo kellervästä maasta löytyi rautainen keihäänkärki. (12690:461). Se on tietenkin "noussut" aikoinaan maanpintaan jostain tuhoutuneesta varhemmasta haudasta. Esineen varsinainen löytökohta ja p.luku ovat jääneet merkitsemättä karttaan.

H.30. Koekaivaus Tuomisen "savipellon" puolella. Yleiskartassa olevan uuden eli kaivausalueen luoteispäätä sivuavan tien pohjois- ja luoteispuolella suoritettiin kaksi koekaivausta, joista etäisempi tuotti negatiivisen, mutta kaivausalueella lähempänä oleva täysin positiivisen tuloksen. Koekuopat ovat merkityt Voionmaan tekemään yleiskarttaan. Maaperä oli täällä muuttunut jo puhtaaksi peltosaveksi. Sitä oli erittäin vaikeata kaivaa. Mitään merkkejä savessa sitä kaivettaessa ei havaittu. Yhtäkkiä jo n. 35 cm jankon rajasta alaspäin osuttiin ruosteen värjäämään saveen, kun sitä sit-

ten alettiin paljastaa enemmän vaivaloisesti osittain taltalakin kovaa savea vasaroimalla poistaen saatiin lopulta esiin pahoin ruostunut kaksiteräinen miekka ja särkynyt yksinkertainen saviastia (12690:479-480). Mitään jälkiä itse vainajasta ei havaittu. Löytö on arvokas todiste kuinka laaja kalmisto loppujen lopuksi on ollut ja kuinka suuri pula on haupaikoista ollut, kun vainajia on täytynyt ruveta hautaamaan jo kovaan peltosaveenkin. *Kartta 63.*

Lisäyksenä mainittakoon vielä Hauta E 1 (= n:o 31). Tämä oli merkillinen miniatyyrihauta E-haudan lähellä. Maassa oli n. 40 cm mittainen kulttuurimaan läiskä, joka muutteli muotoaan eri kaivauskerroksissa, joiden paksuus oli n. keskimäärin 5 cm. Syvyydellä 1,98 löytyi hennon luun jä-tettä. Paikalla oli ilmeisesti vastasyntyneen hauta. *(Kartta 58)*

Kirkonpaikan etsintä. Kuten jo on huomautettu, kansan tradition mukaan Rikalanmäellä on sijainnut myös kirkko. Kaiken sen perusteella, mitä muista samanlaisista ristiretkien suurkalmistoista (esim. Perniön Yliskylä ja Maskun Humikkala) tiedetään, tuo olettamus tuntuu varsin uskottavalta. Etsintä aloitettiin Armfeltin tallien ja kalmiston välisestä kallio- maastosta. Se olisi lähempänä talleja ollut luonnollisesti liian kaukana varsinaisesta kalmistosta. Lähempänä, n. 30 m kalmistosta lounaaseen maasto oli rakennuksen kannalta sopivan tasaista. Suoritimme näillä kohdin tunnustelevia kaivauksia, mutta täysin negatiivisin tuloksin. Tämän jälkeen ryhdyttiin kirkonpaikkaa etsimään kalmistoa saartavan kallio- maaston itäkulmasta, joka maastosuhteiden ja näköalan puolesta olisi ollut peräti sopiva tähän tarkoitukseen. Paikalla

suoritettu laajahko kaivausalue on merkitty Voionmaan karttaan. Ensimmäiset maasta paljastuneet "kiinteät jätteet" olivat peltomullan alta paljastuneita kivirivien tapaisia, joilla näytti olevan suuntana länsi-itä tai siitä vastaan kohtisuora suunta. Kun kaivausalueen eteläpuolta kaivettiin, näytti siltä kuin paikalla mahdollisesti olisi ollut jätteitä sauvakirkon tapaisesta rakennelmas- ta sivugallerioineen. Kivirivit olivat kyllä koko ajan hyvin epäselviä (kartta 64 ja valok. 66-69.

Pohjois- ja itäsuunnalla säännöllisemmän näköiset rivit hävisivät ja maasto muuttui enemmän luonnonkivikkoa muistuttavaksi. Olimme selvästi "lukenut" liikaa innostukses- samme maassa näkyneistä kiviriveistä. Tilannetta oli joh- tamassa harhaan vielä se seikka, että alueen keskusta, oletettu kirkon lattia, vaikutti kivettömältä reunoihin verrattuna. Syksy oli kulumassa jo sateisena pitkälle, joten työ kävi varsin hitaasti ja rahavarat osoittivat ehtymisen merkkejä. En uskaltanut ryhtyä enää alueella varsinaisiin pohjakaivauksiin. Ne vasta olisivat pystyneet ratkaisemaan olivatko kivirivit tai erilliset kivikasaumat todella jätteitä rakennuksesta vaiko hautain peitemaassa olevia kivikasaumia, jotka hautain itä-länsisuunnan vuoksi oli- vat yhdessä saaneet aikaan kivirivien vaikutelman. Mahdol- lista oli myös, että kaikki paikalla oli vain luonnon- työtä. Työt keskeytettiin lopuksi ja "kirkonpaikka" ympä- röitiin piikkilanka-aidalla. Vuoden 1953 tutkimusten yhtey- dessä paikan varsinainen pohjakaivaus sitten suoritettiin ja tulos oli täysin negatiivinen. Kaikki kiveyksen tapai-

set olivat luonnontyötä. Mitään varsinaisia löytöjä ei alueelta tehty. Tärkeintä oli kuitenkin, ettei ainakaan tällä kohtaa, joka niin erinomaisesti olisi sopinut kirkonpaikaksi, ole voinut olla minkäänlaista rakennuksen tapaista.

Kaivausten lopettaminen syksyllä 1950.

Kun tilanne kaivausten alkuaikoina oli varsin uhkaava käytettävänä olevan ajan suhteen, oli pintamaa poistettu käytännöllisesti katsoen koko suunnitellun navettarakennuksen pohjan alta. Nyt syksyllä kävi ilmeiseksi, että kaikkea ei ehdittäisi niin rahavarain ehtymisen kuin sateisten ilmojen vuoksi. Osa oli jätettävä seuraavia tutkimuksia varten. Kartasta **76** selviää puolittain paljastetut alueet, jotka oli jätettävä. Kaiken varalta ne peitettiin huolellisesti tervapahvilla painokivineen ja koko alue ympäröitiin piikkilanka-aidalla.

Vuoden 1951:n tutkimukset.

Esihistoriallinen osasto päätti jatkaa pienemmässä ^{osassa} mitta-~~kaavassa~~ Rikalan tutkimuksia kesällä 1951. Tähän oli sitäkin suurempi syy, koska keskeneräiset kohdat oli suoritettava loppuun. Tutkimus oli myös ^{sen vuoksi} ~~sitäkin~~ ⁷ ~~tähdellisempää~~, ^{että} ~~koska~~ Suomen Museoliitto tulisi elokuussa vierailemaan vuosikokouksensa yhteydessä Halikossa. Kaivauksissa esiteltiinkin sitten 5 yhtä aikaa avoinna olevaa hautaa kokouksen jäsenille.

Ensinnä tutkittiin edellisissä kaivauksissa tutkimatta jäänyt n. $2 \times 3 \text{ m}^2$ suuruinen alue peruslinjan pisteen B-kohdalla. Alue osoittautui tyhjäksi, joten kalmiston raja kulkee näillä vaihein. Vain betoniojan kohdalla oli löydöttömän haudan jälkiä, hauta ulottui betoniojan toiselle puolen. Maassa syvyydessä 1,63 havaittiin pääkallon jälkiä.

Paikalla lienee ollut lapsen, vailla varsinaisia esinelöytöjä oleva hauta. Haudan pituus oli vähän yli 1 m. Se on saanut järjestysnumeron 32. *Kartta 65.*

Tämän jälkeen ryhdyttiin tutkimaan 4 x 5 m suuruista aluetta, joka pahimmin oli kuorittu edellisen kesän tutkimuksissa. *Kartta 65*

Hauta E a (= n:o 33). P.luku nurkkauksessa liikutellun pintamaan tultua poistetuksi oli 1,18. Mitään erikoista haudan kuvaa ei havaittu ennenkuin löytökerroksessa. Maassa näkyi myös ohuena puovana arkun kuvaa. Arkku on täytynyt olla tehty ohuesta puusta, joka on kaikesta päättäen repeillyt ja pullistellut sisäänpäin maan painosta. Nauvoja ei havaittu. Arkun vierestä peitekerroksesta löytyi lasihelmi (12841:1). P.luku 1,49. Suhteellisen korkealta on vastakkaiselta puolen hautaa löytynyt rannerengas (12841:2). P.luku on 1,51. Kaikesta huolimatta rannerenkaan on täytynyt kuulua varsinaiseen hautakalustoon, sillä pandangi sille oli haudan toisella sivulla (12841:3). Sen p.luku oli 1,57. Tämän rannerenkaan molemmin puolin oli lasimassahelmet (12841:5-6). Aivan keskellä hautaa oli kulunut saksalainen hopearaha, jota ei toistaiseksi ole pystytty määrittämään (12841:7). Koska aivan rahan vierestä löytyi hammaskiillettä (12841:8), ei ole mahdotonta, että raha on ollut vainajan suussa ollut "lauttaraha". N. 20 cm rahasta oli pronssinen hevosenkenkäsolki (12841:9) luo- ja tekstiilijätteineen. Soljen lähellä oli rautainen veitsi (12841:11). Löydöksien asennosta ei voi päätellä haudan suuntaa eli onko vainaja katsonut lounais-suuntaan vai nor-

maalisesti², koilliseen. Haudan pohjan p.luvut vaihtelevat 1,57 - 1,64 välillä.

Hauta J a (= n:o 34) oli aivan edellisen vieressä ja sen toinen pää oli kokonaan betoniojan tuhoama. Kun oli päästy syvyyteen n. p.luku 1,40, alkoi maassa näkyä haudan kuvaa. Samoin näkyi vahvahkon kepin tapaisen puujätettä n. 60 cm pituinen osa. Se ulottui vinottain haudan reunoja ja koskettti melkein hauta E a:n kuopan reunaa. Kepin J:a haudan puoleisessa päässä oli pieni rautainen padanhahlain koukun kaltainen esine (12841:44). Sen p.luku oli 1,42 ja lienee se ollut sitomalla kiinnitetty keppiin. Varsinainen hautakalusto: kaksi kummallakin puolella ollutta rautaveistä, pronssitiu'un puolikas sekä 3 vaskikierukkakoristetta (12841:45-50) eivät anna mitään selvyyttä siitä onko kysymyksessä miehen vai naisen hauta. Kierukkakoristeita on merkitty kartalle harhaanjohtavasti neljä. Tämä johtuu siitä, että yksi niistä on muodoltaan pitkulainen ja käsitetty kentällä karttaa piirrettäessä kahdeksi eri kappaleeksi. Veitsien p.luvut ovat 1,57 ja 1,65. Tiuku 1,62 ja vaskikierukkakoristeet 1,53. Vainajan suunta haudassa jää myös selvittämättä, sillä mitään merkkejä itse vainajasta ei tavattu.

Hauta G a (= n:o 35). Tämä hauta sijaitsi edellisestä samansuuntaisena n. 0,5 m:n päässä. N. syvyydessä 1,50 alkoi näkyä haudan kuvaa. Haudan pohja saavutettiin syvyydellä 1,64 - 1,75 ja osoittautui hauta aivan tyhjäksi. Vainajasta ei tavattu merkkiäkään.

Hauta I a (= n:o 36). Tästä kaivausalueen lounais-

sivulla äärimmäisenä sijaitsevasta haudasta alkoi näkyä osittain kuvaa n. p.lukujen 1,30 - 1,35 vaiheilla. Keskimäärin syvyydessä p.luku 1,50 alkoi löytökerros näkyä (kartta 69.70) ja haudan kuva oli muuttunut hyvin kapeaksi. Paikalla osoittautui olevan hyvin rikaslöytöinen naisen hauta, suuntana normaalin lounais-koillinen. Paikalla kasvanut puun kanto oli osunut juuri hunnun jäännösten kohdalle hajoittaen ne pahasti. Kannon poistaminen pala palalta hidastutti myös kaivauksia. Hautalaitteen (12841:62-64) p.luvut ovat 1,46 - 1,54. Pääkallosta oli kuva maassa. Vainajan oikean olkapään kohdalta löytyi pronssinen hevosenkenkäsolki (12841:65). Soljen ympäriltä löytyi 10 erilaista helmeä (12841:66-75). P.luku ryhmälle 1,55. Keskeltä rintaa rintalastan yläosan vaiheilta löytyi yksi helmi (12841:76). P.luku 1,52. N. 10 cm helmestä alaspäin löytyi pieni vaskikierukkakoriste (12841:77). Esiliinan vaskikierukkakoristeet olivat säilyneet (12841:87). P.luvut vaihtelevat 1,51 - 1,60 välillä. Erikoista on kahden pronssisen hevosenkenkäsoljen löytyminen vainajan vasemman reiden vaiheilta (12841:79-80). P.luvut 1,57 ja 1,53. Vainajan polvien välissä oli leveätuppisen korpuukon jäännökset (12841:90). Puukon terä oli ylöspäin ja lienee puukko mahdollisesti ollut pistettynä hameen ja esiliinan väliin, koska sen alta ja päältä löytyi jätteitä villakankaasta. P.luku 1,57. Esiliinan oikean reunuksen päältä saatiin talteen jätteitä huovan tapaisesta aineesta (12841:88). Eri puolilta esiliinaa löytyneet vaskikierukkakoristeet (12841:79; 81 - 86) tuskin

ovat alunperin siihen kuuluneet, vaan saattavat olla peräisin taitettuna vainajan jalkojen päälle lasketusta vaipasta. Tällöin voi olla sekin mahdollisuus, että puukko on ollut esiliinan päällä ja taitettu vaippa päällimmäisenä. Jälkiä puuarkusta löytyi oikealta puolen vainajaa esiliinan reunuksen vierestä sekä pääkallon alta. Nauvoja ei löydetty.

Hauta H a (= n:o 37). ^{haudan 65 Etelä-Suomi} Pohjoinen² nurkkaus osoittautui n. 1,5 m leveydellä haudoista tyhjäksi, joten ilmeisesti kalmiston raja näillä main kulkee tässä. Syvyydessä 1,30 - 1,40 saatiin hauta H a:n kuva esiin. Näillä vaihein pinta-
maan poiston jälkeen p.luvut olivat n. 1,00 - 1,10. Haudan lounaispäästä syvyydellä p.luku 1,42 oli maassa pääkallon kuva. Vainajan ruumiista, lahonneista tekstiilijätteistä ym. oli haudan pohjalle muodostunut kapeahko, hyvin ohut kerros tummaa kulttuurimaata. Vainajan rinnan ja vatsan vaiheilta löytyi pronssitiuku ja helmiä 2 kpl. ja vaskilankakierukkaa (12841:33-38). P.luku 1,36. Se on siksi matala, että itse pohjan ja löytöjen väliin jää n. 8 cm paksuinen maakerros. Löydösryhmän kuuluminen pohjahautaan on näin ollen hieman epävarmaa. Pohjalta vainajan oikean säären vaiheilta löytyi kaksi helmeä (12841:39-40). Niiden p.luku on 1,48. Kaksi vaskikierukkakoristetta (12841:41-2), jotka löytyivät vainajan jalkopäästä ovat selvästi peitemaalöytöjä, sillä niiden p.luku on vain 1,30 ja pohja menee täällä 1,45 - 1,50 vaiheille. Kaikesta päättäen pohjahauta on löydöistä tyhjä ja kaikki löydökset peräisin paikalla varhemmin olleesta haudasta.

Hauta F a (= n:o 38). ^{haudan 65} Sijaitsi H a-haudan vieressä

tangeeraten E a-haudan päätä. N. syvyydessä p.luvut 1,25 - 1,35 alkoi näkyä kuvaa maassa haudan lounaispäässä. Syvyydellä p.luvut 1,25 - 1,28 oli haudan päässä n. 0,5 m läpimittainen nokiläiskä. Sen toiselta sivulta alkoi näkyä pääkallon kuvaakin syvyydellä p.luku 1,35. Vasta löytökerroksen tasoissa haudan kuva oli selvänä maassa lopullisesti. Pääkallon kuva oli lopuksi hyvin selvä ja joitakin cm paksuakin. Pääkallon kohdalla pohjamaa oli kynnyksellä. Pääkallon kohdalla p.luku oli 1,48, mutta putosi jo leuan vaiheilla 1,64:ään. Rinnan vaiheilta löytyi pronssitiuku (12841:30). P.luku 1,59. Kaksi kappaletta särkynyttä tiukua löytyi oikealta kupeelta (12841:31). P.luku 1,57. Vatsalta, oikealta puolelta löytyi pronssihelainen veitsi ja leveäkantainen pronssinen kierreisormus (12841:26-29). P.luku 1,58-1,62. Jalkopäästä vainajan oikealta puolen saatiin arvokas löytöryhmä. Keskeisenä oli n. 20 cm läpimittainen pahoin särkynyt pronssiastia (12841:12). Astian sisällä oli suurehkon pinnaltaan rapautuneen säviastian reunapala. (12841:17). P.luku astian sisällä 1,66. Astian vieressä oli yksinkertainen pronssisormus. (12841:25) N. 10 cm pronssivadista ylöspäin oli kehän muodossa kolminivelinen rautainen kankiketju ja rautaveitsi sekä "kehän sisällä kaksi pronssista ja yksi pronssipäällysteinen punnus (12841:19, 21-25). P.luku 1,63. Vähän sivummalla oli tuluspii (12841:20). P.luku 1,62. Koko löytöryhmä on mahdollisesti ollut sijoitettu pitkulaiseen vakkaan, jonka kansi lienee ollut ommeltu, löytöryhmän alla oli nimittäin vahvasti lahon puun jälkiä ja astian vierestä jalkopään suun

taan oli kappaleita ommellusta tuohesta. Eräissä paloissa on selvää kaarevaa reunaa (12841:18). Museossa havaittiin tuohenpalasten joukossa myös sammalta. Olettamusta, että löydösryhmä olisi haudattu vakassa, ei oikein tue se seikka, että kun pronssiastia preparoitiin museossa sen alapintaan oli tarttunut huopaa, neliniitistä kangasta, tuohenpalasia ja nahkaa (12841:13-16). Löydösten täytyy olla peräisin haudan pohjasta. Jos esineryhmä olisi ollut puupohjaisessa vakassa, olisi luullut lahon puukerroksen olleen pronssiastian ja e.m. löydösten välissä. Tuohivakka on näin ollen uskottavampi; ja lahon puun jätteidensä löytöryhmän ympärillä olla peräisin arkusta eikä vakan pohjasta. Lahon puun jälkiä arkusta havaittiin aivan haudan jalkopäässä ja löytöryhmän vasemmalla puolella. Pronssiastian vierestä löytyi parin cm mittainen käyrä eläimen kynsi, mutta se on joutunut museossa kadoksiin. Pronssiastian nosto maasta tuotti suuria vaikeuksia. Se oli valettava suuren kipsimöhkäleen sisään. Astia oli niin heikko, ettei sitä enää voitu kääntää alkuperäiseen asentoon museossa, vaan oli jätettävä kumolleen kipsituen varaan. (Kartat ⁶⁵ 65 ja ⁷⁶ 76 valok. 45-57.).

Hauta K a (= n:o 39). ^{Kartta n:o 65} Tämä hauta on miltei täydelleen Tuomisten betoniojan tuhoama. Kuitenkin löydettiin vielä syvyydestä p.luku 1,52 ryhmä helmiä, vaskikierukkaruusu- ja vaskikierukkakoristeiden palasia (12841:51-61). Aivan "in situ" ne eivät enää selvästikään olleet. Mitään erikoisia muita havaintoja tästä haudasta ei enää saatettu tehdä. ^{Kartta 65}

"Tyhjä kiveys" kaivausalueen lounaispuolella.

Pääkaivausten aikana 1950 olimme alunalkaen kiinnittäneet huomiomme nurmikon läpi näkyvään n. 1,5 x 2 m suuruiseen kiveykseen, joka sijaitsi kaivausalueen lounaispuolella n. 4 m päässä kaivausalueen reunasta. V. 1951:n kaivausten yhteydessä päätin tutkia kiveyksen näytteeksi museopäivien vierailua varten. Kiveys paljastettiin (valok. 52 - 54) kartta 71). Kun kivet oli poistettu, osoittautui, että alla oleva maa oli kovaa ja raakaa. Vain hieman nokea havaittiin. Löydöksiä ei saatu. Kiveyksen tarkoitus jäi selvittämättä. Latomus rekonstruoitiin tutkimisen jälkeen.

V. 1953 kaivaukset.

Nyt oli tarkoituksena suorittaa loppuun puolittain paljastettujen alueiden tutkiminen, jotta kalmisto voitaisiin jättää rauhoitettuna ja siistittynä tuleville polville. Yhtenä päämääränä oli myös avatun "kirkonpaikan" lopullinen tutkiminen. "Kirkonpaikan" tutkimisessa saavutetut lopulliset negatiiviset tulokset on jo kuvattu v. 1950:n kaivausten selostuksessa, joten niistä ei tässä yhteydessä ole sen enempää mainittavaa. Kiintopisteen arvo oli nyt 1,80. Sen oltua edellisillä kaivauksilla 1,63. Ensinnä otettiin tutkimuksen kohteeksi keskeneräiseksi jäänyt lounaisnurkkaus. Äärimmäisenä ylhäällä aivan v. 1950:n kaivauksissa tutkitun V- haudan vieressä oli kiveyksen tapainen laite, jossa kivien välit olivat täynnään löydötöntä noki- maata. Tästä kiveyksen tapaisesta oli joitakin kiviä jo v. 1950 kartoitettu ja poistettu. Tarkemmissa tutkimuksissa

osoittautui, että tämä n. 1 m läpimittainen kiveys oli luontainen, mutta että sen päällä oli aikoinaan pidetty valkeaa. Betonioja oli tältä kohdin jäänyt pohjaan asti kaivamatta. (Kartta 59 ja 73.)

Tämän tulenpitopaikan alapuolella ja V-haudan vieressä ja sen suuntaisena oli v. 1953:n kaivausten hauta n:o I (= järjestysluku 40). ^{Kartta 73} Paikka oli ensimmäisten kaivausten aikana kuorittu varsin syvälle, joten haudan kuva saatiin esiin vasta miltei löytökerroksen tasoissa. Haudan pohja oli syvyydessä p.luvut 1,68 - 1,71. Itse vainajasta ei saatu mitään jälkiä. Löydöksiä on kyllä kokonaista 21 numeroa. Peitemaahan punnituslukujen perusteella (1,55 tai alle sen) ovat seuraavat: pieni saviastianpalanen (13298:2 p.luku 1,50), isketyn kvartsin kappale (13298:5 p.luku 1,55), arabialainen hyvin kulunut hopearaha (13298:8 p.luku 1,55), kolme saviastianpalasta (13298:10-12) ja p.luvut 1,41, 1,53 ja 1,36), vaskikierukkatähtönen (13298:15, p.luku 1,52), vaskikierukkaristi (13298:16, p.luku 1,48), rautanaula (13298:18, p.luku 1,47), lasimassahelmi (13298:19, p.luku 1,46) ja lasimassahelmi (13298:21 ja p.luku 1,46). Tämä sekalainen kokoelma, joka on kerätty sieltä täältä 15-25 on haudan pohjaa korkeammalta, täytyy olla peräisin jostain varhemmin paikalla olleesta ja uudessa hautauksessa tuhotusta haudasta. Alhaisten punnitusarvojensa vuoksi lukisin todennäköisesti varhemmasta haudasta peräisin olevaksi: lasimassahelmen (13298:1 ja p.luku 1,59), vaskikierukkatähtösen (13298:7, p.luku 1,59) ja rautanaulan (13298:17, p.luku 1,56). Jällelle jäävät tällöin vain pyöreähkö vaskikierukkatähti (13298:3, p.luku 1,65), katkelma vaski-

kierukoin koristettua viitan reunaa (13298:4, p.luku 1,63), lasihelmi (13298:6, p.luku 1,66), 3 lasimassahelmeä (13298:13-14 ja 20, p.luvut 1,64, 1,65 ja 1,62). Kun tarkastelee karttaa, huomaa, että ainoastaan 3 viimeäinnittua on saatu ryhmänä, mutta muut sieltä täältä.

Uskoisin kaikesta huolimatta, että koko esineistö punnitustulviltaan alimmatkin löydökset mukaanluettuina ovat kaikki varhemmasta paikalla olleesta haudasta peräisin ja joutuneet maahan uutta, ilman kalustoa haudattua vainajaa peitetessä.

Hauta II (= n:o 41). ^{Kunta 73} Tämä hauta osui jonkun veran pitkin pituuttaan betoniojan kohdalle. Se oli syvemmältä eheänä säilynyt, se oli aivan edellisen haudan mittainen ja suuntainen ja väliä kummallakin oli vain vajaat puoli metriä. Haudan pohja oli n. p.luvut 1,70-1,85. Tämänkin haudan kohdalla on täytynyt olla toinen hävitetty hauta, sillä seuraavat löydökset ovat huomattavasti pohjaa korkeammalta peitemaasta: kappale pronssi-levyllä vahvistettua nahkaa (13298:23, p.luku 1,48), rautanaula (13298:25, p.luku 1,58). Osa onttoa ihmisen alaraajan luuta (13298:26, p.luku 1,50), luunkappale (13298:28, p.luku 1,54) palanut torahampaan kappale (13298:29, p.luku 1,39), rautanaula (13298:30, p.luku 1,59), rautainen veitsi (13298:37, p.luku 1,43), nahanpalanen, jonka molemmin puolin pronssilevyä (13298:40, p.luku 1,40), toinen rautaveitsi (13298:42, p.luku 1,53). Peitemaalöytöjä on siis kokonaista 9 kpl. Vainajasta oli jäljellä kuvana pohjamaassa pääkallo sekä jätteitä oikeasta

reisiluusta (13298:27). On merkillistä, että tästä luusta oli säilynyt talteenotettavia palasia, vaikka Rikalassa miltei poikkeuksetta luuaines on ollut enää vain kuvana maassa. Kuten erikoiskartasta selviää (kartta 74.), pohjahauta on ollut asiallisen yksinkertainen miehen hauta. Vasemman jalan vieressä oli keihäänkärki, kärki jalkoihin päin suunnattuna (13298:22, p.luku 1,73), Oikealla puolen oli sirpaleina oleva karkea saviastia (13298:110, p.luku 1,79). Oikealla kupeella oli rautaveitsi (13298:43, p.luku 1,76). Veitsen vieressä oli 3 kpl. piikiviä (13298:36). Suunnilleen keskellä vatsaa sijaitsi tulirauta kannikkeineen (13298:31-35, p.luvut 1,73-74). Edellä mainittujen molempain löytöryhmäin välissä oli ohuesta pronssilevystä taivutettu hihnan päätte (13298:38, p.luku 1,74), sen alla oli luujätettä (13298:44). Kannallinen rautanaula läheltä oikeata olkapäätä voi olla pohjahautaan kuuluva (13298:39, p.luku 1,68). Pieni pronssinen hevosenkenkäsolki (13298:41, p.luku 1,70) oli kutakuinkin normaalisisällä kohdallaan haudattu. Mainittakoon vielä, että vainajan pääkallon vaiheilta saatiin talteen myös hampaita (13298:45). Särkynyt pronssikulkunen (13298:62, p.luku 1,68) kuulunee myös pohjakerroksen löytöihin, mutta on jäänyt karttaan merkitsemättä.

Hauta III (= n:o 42 - 43). ^{Kartta 73} Vuoden 1950 kaivauksissa oli aluetta ehditty jo jonkin verran paljastaa pintamaata syvemmällekin. Kohdassa missä haudat 2 ja 3 vuoden 1953 tutkimuksissa sitten tulivat sijaitsemaan oli kiveyksen tapaista (kartta 62). Kivien välistä löytyi ranne-⁹ rengas (1260:439, p.luku 1,26). Paikka merkittiin v. 1950:n

kaivauksissa hauta B a:ksi. Mainittakoon tässä yhteydessä, että v. 1950:n esineluettelossa on 4 numeroa löydöksiä (126090:435-438, p.luvut 1,44, 1,36, 1,44, 1,38), jotka on merkitty saaduksi haudasta A a. Ne ovat kuitenkin jääneet karttaan merkitsemättä. "Hauta Aa" oli luontaiseksi osoitautunut kiveys Ba (= H 3. 1953) ja Da (1950) hautain välissä ja jotka betonioja halkaisi. Kiveys jäi osittain tutkimatta, mutta työ suoritettiin nyt tältä kohdin loppuun. Paikalla ei ollut hautaa vaan luontaista kivikkoa. Kun hauta 3:a tutkittiin, jouduin siksi päiväksi lähtemään virkatehtävissä muualle Halikkoon ja Salon kauppalaan. Tästä oli se kohtalokas seuraus, että nuoret kaivausapulaiseni ilmeisesti olivat unohtaneet laatia haudasta erikoiskartan, voi olla, että erikoiskartta on laadittu, mutta joutunut kadoksiin, sillä esineillä itsellään oli kääreissä punnitussarvot. Kartan puuttumisen havaitsin vasta museossa luettelotyöhön ryhtyessäni. Aamulla ennen lähtöäni näin haudan kutakuinkin avattuna löytöineen, illalla palattuani totesin löydöt huolellisesti pakatuiksi a.o. merkintöineen. En silloin kiireessä tullut tiedustelleeksi erikoiskarttaa ja niin asia unohtui. Hauta on selvä kaksoishauta. Se olisi itse asiassa ansainnut kaksi numeroa. Päällä oleva miekkahauta rikkoo osittain vanhemman miehenhaudan, haudan, jonka kalustosta varsinaisesti ei ole olemassa karttaa. Pitkä miekka (13298:48, p.luvut 1,57 - 1,67) oli selvästi ainoa tähän nuorempaan hautaan kuuluva löydös. Haudat olivat muuten kaivetut aikanaan varsin kiviseen maahan, sillä niiden peitemaassa oli melkoisesti kiveä, kuitenkin ei

niin paljoa, että voisi puhua tahallisesti laaditusta hauta-
kiveyksestä. Alemman haudan peitemaasta karttaan merkitystä
kohdasta (p.luku 1,40) löytyi pieni vaskikierukan palanen. Se
on joutunut myöhemmin kadoksiin. Haudan varsinaisista löydök-
sistä on tullut yleiskartalle merkittyä vain karkea savias-
tia (13298:47, p.luvut 1,62 - 1,76). Alemman haudan muista
löydöistä viittaa vain pääluetteloon.

Tämä kaksoishauta muuten näytti olevan viimeinen hauta
kalmiston tällä suunnalla. Kiveykset muuttuivat luontaisiksi
ja maaperä koskemattomaksi jo parisen m. ennen rakennuksen
päätyä. Itse rakennuksen pohja oli näinollen tullut siis
käytännöllisesti katsottuna kokonaan tutkituksi. Jäljellä oli
vielä kaistale A--E- peruslinjan koillispuolella oleva lopul-
lisesti tutkimatta jäänyt "Ca haudan" (1950) ^{Kartat 66-67} kohta lähi-
ympäristöineen. Kun tutkimukset tällä kohtaa aloitettiin
v. 1950 paljastui maasta n. 1 m D-pisteestä pohjoiseen
kookas maakivi, jonka korkein piste p.luku 1,42 oli suurin
piirtein jo nurmikon tasossa. Kiven pohjoispuolella oli pie-
nistä kivistä ladottu tasainen ja aivan epämuotoinen kiveys
syvyydellä p.luku 1,62 - 1,67. Tässä n. 1 m pituisessa ja
n. 0,5 m levyisessä kiveyksessä ei ollut sanottavammin no-
kea. Maa muuttui raa'aksi sen alla. Kiveyksen tarkoitusta
ei saatu selville. Kiveyksen vieressä länsi- ja pohjois-
suuntaan oli pienehköistä kivistä ladottua harvahkoa kiveystä,
joka heikohkon nokimaansa perusteella pani aavistelemaan,
että paikalla täytyi olla hauta tai hautoja. Kohta merkit-
tiin kartalle kohdaksi Ca (kartat 66-67). Peitemaasta syvyy-
destä p.luku 1,82 saatiin rautaveitsi (12690:440). Kappale

kookkaan nisäkkään yläleukaa syvyydestä p.luku 1,74. Erikoislaatuinen löydös oli punamultaläiskä syvyydestä p.luku 1,82. Maa näillä kohdin on erittäin savipitoista hiesua, joten läiskä ei voine olla muuta kuin polttamisen jälki savessa. Nokea ei läiskän päällä ollut, joten se on täydyt-
ty suorastaan pesemällä poistaa. Hauta Z:n yhteydessä esiintyi, kuten edellä on esitetty punamultaläiskiä, mutta siellä ne olivat pohjamaassa, itse haudan pohjalla ja sivulla.

Kun tutkimukset lopulta v. 1953 voitiin vielä lop-
puun selveni, että paikalla oli kokonaista 4 enemmän tai vähemmän toisiinsa kytkeytynyttä tai toistensa tuhoamaa hau-
taa (haudat 4 - 7). *Kartta 7E.*

Hauta 4 (= n:o 44). Tämän haudan suuri ja nuorempi kaksoishauta 5 - 6 ⁽⁴⁵⁻⁴⁶⁾ oli puolittain tuhonnut. Molempien hau-
tojen 4:n ja mainitun kaksoishaudan rajalta saatiin tal-
teen hopeakoristeinen keihäänkärki, toistaiseksi ensimmäinen
laatuaan Rikalasta (13298:63). P. luku oli 2,11 ja 2,16.
Vaikka jäljellä olevasta haudasta ~~suurin~~ ^{osa} jäi betoni-
ojan alle, näyttivät löydökset suurelta osaltaan olevan
vielä "in situ". Vyöllä olivat tulineuvot ja veitsi
(13298:68-69). P.luvut 2,11, 2,10, 2,12. Vyöllä näytti ole-
van myös nivelrautaista kankiketjua (13298:67, p.luku 2,07).
Vyöltä on myös hihnanjakaja nahan ja muiden orgaanisten
ainesten jätteineen (13298:66, p.luku 2,06). Hihnanjakajan
yläpuolelta on saviliuskeinen pieni käsihioin. (13298:64,
p.luku 2,14). Pääpuolesta on saviastianpalaan (13298:65,
p.luku 2,6) ja rautanaulaan (13298:71, p.luku 2,18). Vii-

memainittu löydös voi todistaa, että haudassa on ollut puuarkku. Puun- tai luunjätteitä ei haudasta havaittu.

✓ Kaksoishauta 5 - 6 (= n:ot 45 - 46). Hauta on Rikalan muihin hautoihin verrattuna ^{erikokoisista kooltas} jättiläinen kooltaan sen mitat kun ovat n. 3 x 1,5 m. Vaikka hauta yksinkertaisuuden vuoksi on tähän kertomukseen merkitty kaksoishaudaksi, siinä kaiken todennäköisyyden mukaan on levännyt useampiakin vainajia. Mahdotonta on ruveta varmoin perustein erittelemään, montako vainajaa hautaan on lopulta haudattu. Selvää on, että yksi vainajista on ollut mies. Tätä todistaa leveäteräisen tapparan (13298:83, p.luku 2,27) löytyminen. Pieniä hevosenkenkäsolkia on kokonaista 6 kpl. Näistä yksi (13298:81) on alhaisen punnituslukunsa vuoksi (p.luku 1,92) ilman muuta katsottava peitemaahan kuuluvaksi, joten sillä ei ole mitään tekemistä varsinaisen hautakaluston kanssa. Jäljelle jää kuitenkin 5 kpl. (13298:86 -89 , p.luvut 2,28; 2,33, 2,30 ja 2,28 lisäksi tulee pahoin särkynyt solki, jonka kappaleet ovat joutuneet kadoksiin, soljen p.luku oli 2,29). Kun tavallisesti miehen haudassa on 1 ja naisen haudassa 3 hevosenkenkäsolkia, edellyttäisi tämä, että haudassa olisi ollut ainakin 1 mies ja 2 naista. Löydetyt soljet jakaantuvat sillä tavoin, että n:o 87:n voisi olettaa olleen miehen paidan soljen, n:ot 86 ja 89 muodostavat parin, joten niistä voisi olettaa naisen hameen olkamussoljiksi. Sama on asianlaita soljen n:o 88:n ja tuhoutuneen soljen (p.luku 2,29) suhteen. Haudan kalusto on muuten senlaatuista, että mitään selvää eroittelua siitä, mikä on miehen ja mikä varmasti naisen kalustoon kuuluvaa, ei voi juuri tehdä.

naisella
voi olla
4 solkea

Varma naisen kalustoon kuulunut esine on ketjunjäte (13298:104, p.luku 2,27). Helmet ja monet vaskikierukka-koristeiden jätteistä ovat tietenkin naisten kalustoon kuuluneita. Löydöistä mainittakoon vielä pienen hopeisen filigraanihelmen puolikas (13298:72, p.luku 2,28). Haudan toisessa päässä, varsinaisesti sen itäkulmauksessa oli jälkiä ennen hautausta suoritetusta tulen käsittelystä. Täällä oli itse hautakuopan ulkopuolelta n. syvyydestä p.luku 2,05 alkava läiskä, jossa oli jonkunverran nokea ja punamaata. Hauta on siis selvästi ollut kooltaan suuremmaksi kaivettua ylemmässä tasossa, mutta havaintojen teko paikalla oli vaikeaa, kun maa oli syvään myllättyä. Haudan kuva saatiin esiin eteläpäädyn p.luvun arvossa 2,15, itäsivulla 1,96 ja niin edelleen 2,05 ja 2,19. Syvimät p.luvut haudassa ovat keskellä 2,36 ja pohjoispäässä 2,42.

Hauta 7 (= n:o 47). Tämä viimeiseksi tutkittu Rikalan hauta oli erinomaisen rikas, mutta valitettavasti pahoin vahingoittunut. Hautalaitteen ja otsarivan (13298:111 - 122 p.luvut 2,18 - 2,18) sekä kaulahelmien (13298:123) jälkeen hauta oli aivan tyhjä oikealle vyötäisille. Aivan tuhoutunutta oli koko vasen sivu aina 20 - 25 cm esiliinan helmasta ylöspäin. Näytti siltä, että ~~ikä~~ n. 0,5 m levyinen oja olisi katkaissut haudan täsmälleen suunnassa etelä - pohjoinen. Olkamussodjet, kaulasolki j.n.e. siis olivat hävinneet. Myllätty kohta ei kuitenkaan ulottunut juuri haudan pohjaa syvemmäksi, vaan kova savihiesu tuli heti vastaan syvyydellä p.luku 2,35. Hauta 7 on kuten kartoista (52 ja 7E) näkyy selväs-

ti ikäänkuin Da haudan jatkoa, joten eteläpäähän kuva on epävarma ja hautakuoppa tullut piirrettyä luonnottoman pitkäksi. Säilyneestä alaosasta saa vielä käsityksen kuinka komea naisen hauta alunperin on ollut kysymyksessä (kartta 75, valok. 56-58). Komein vaatekappaleista on ollut vainajan esiliina (13298:141) p.luvut 2,16 - 2,28). Sen n. 8 cm levyinen alahelman vaskikierukkareunus on koristeltu yläreunastaan pitsimäisin ristiaihein. Kuten valokuvastakin näkyy reunus oli löydettyäessä pahasti mutkalla ja siten vahingoittunut. Oikean sivun vyötäisten kulmakoriste oli esiliinasta tallella, mutta koko vasen sivu oli alareunukseen asti poissa. Vainajalla on ollut komea vaskikierukkareunuksin koristettu vaippa. Vaipassa on ollut n. 1,5 cm levyistä kierukkareunusta, josta on säilynyt oikealla puolen esiliinan mitan, mutta vasemmalla puolen yli 20 cm. Esiliinan reunun sen alta alas jalkopäihin viitan reunus (13298:127) jatkui oikealta yli ja vasemmalta puolen alle 10 cm, mutta eivät alhaalta yhtyneet. Sensijaan löydettiin alhaalta haudan päästä n. 25 x 30 cm alta 10 vaskikierukkapyöröä, ristiä ja sen semmoista (13298:130-132, p.luvut vaihtelevat 2,14 - 2,29). Ne eivät voi olla muuta kuin vaippaan sinne tänne siroiteltuja koristeita. Pitkin vaipan ja esiliinan oikeanpuolisia reunoja joko niiden alta tai vierestä löytyi sieltä täältä samantapaisia koristeita (13298:125 - 129, p.luvut 2,28; 2,27; 2,27; 2,19 ja 2,25). Viitta on ollut poimulla ja koristeita on ollut lähellä kierukkareunusta? Mahdotonta ei ole, että viitta on ulottunut pääpuolelle asti, sillä esim. pari kierukkakoristetta pään oikealla puolella (13298: 116; 118-119, p.luvut 2,27 ja 2,25) voisivat hyvinkin olla

viitasta. Todennäköisintä on kuitenkin, että ne ovat huntu-
 laitteesta. Lahoa puunjätettä arkusta (?) oli viitanreunuksen
 vieressä ja päällä parissa kohdin (p.luvut 2,26 ja 2,28).
 Omalaatuinen löydös oli pronssinen kierteislevysormus (13298:
 140, p. luku 2,16), joka hyvinkin olisi voinut olla va-
 sempaan isovarpaaseen pistettynä. Kieltämättä sen asema
 haudan muuhun kalustoon verrattuna ja suhteellisen matala
 punnitusluku viittaavat tähän. Sormus ei ole Rikalassakaan ai-
 noa jalkopäästä löydetty. Esiliinan leveä alareunus oli ku-
 parihomeensa vuoksi säilyttänyt yhtä ja toista organista jä-
 tettä. Reunuksen päältä saatiin pala viitan villakangasta
 (13298:150). Erikoista oli ommeltujen tuohenkappaleiden löy-
 tyminen samoilta vaiheihin reunuksen päältä. Omepluksista pää-
 tellen luulisi, että kysymyksessä on ollut tuohirasia.
 (13298:151). Samoilta vaiheihin esiliinan reunuksen alta taas
 löytyi pala villaista hamekangasta (13298:142). Hamekankaan
 palan alla oli kaksi limittäin olevaa villakankaan reuna-
 palaa (13298:143) pieni villakankaan palanen ja takku poron-
 karvoja (13298:144) sekä kappale sääriluuta (13298:145).
 Nämä toiset oikeanpuolisen sääriluun vaiheilta löytyneet
 villankankaan jätteet lienevät myös hameesta. Luun alta
 löytyi tukku sammaleita (13298:148); sammaleessa on vielä
 näkyvissä luunpainanne. Sammaleiden alta löytyi poron taljaa
 (?) ja kangasta (13298:147). Alimmaisena oli veistettyä arkun
 puuta. Todellisena luonnonoikkuna on mainittava, että vasem-
 pin sääriluun oli hyvin laho (13298:149) eikä sen alla
 ollut enää säilynyt mitään. Päälläkään, luun ja esiliinan
 välissä ei ollut säilynyt edes hamekangasta. Kaikkien edellä

mainittujen löydösten ja jätteiden perusteella olettaisin vainajan olleen haudatun tavanmukaisessa [naisten[?]] "kaukaloarkussa". Pohjalla on ollut kangas, sen päällä porontalja, sitten sammalpehmike. Mahdollisesti sammalpehmikkeen päällä on vielä ollut vaate (jätteet 13298:143-144?). Hameen päällä on ollut esiliina normaalissa asennossaan. Viitta on niin tuhoutunut, ettei sen koosta ja asennosta vainajan päällä uskalla sanoa sitä eikä tätä. Ainoa on todennäköistä, että se on ollut päällimmäisenä tekstiilinä haudassa. Viitan oikeanpuolisen reunuksen päältä löydetty puunjätteen⁺ ~~tos~~^{dis} itanevat, että arkussa on ollut puukansi. Kaukaloarkussa hautaamiseen viittaa mielestäni myös se, että haudan levein kohta, esiliinan alareunan kohdalla on vain n. 40 cm ja reunus ja viitan jätteet vaikuttavat kovin ahdetuilta.

Tärkeähkö irtolöytö v. 1953:n kaivauksilta on vielä jäänyt mainitsematta. Pienviljelijä Aug. Tuominen luovutti nimittäin vääntyneen veitsiharppuunan kärjen, jonka oli joskus jo ennen kaivauksia löytänyt maan pinnasta jostain kalmiston vaiheilta (13298:154).

Kun kaivaukset näin oli Rikalanmäellä saatu päätökseen toistaiseksi, otti Halikon Kotiseutu- ja Museoyhdistys kustantaakseen kaivausalueiden peittämisen ja alueen yleisen kunnostamisen. Työn yhdistys on suorittanut kiitettävällä tavalla.

- - - - -

Rikalanmäen miekkalöytö E.O. 12033. Pastori Aarre Kera-
vuori lahjoitti 8. 12. 1948 Kansallismuseolle kaksiteräisen
kiekkopontisen miekan, jonka hänen isänsä rovasti Akseli Ren-
vall v. 1925 oli ostanut eräästä "Rikalan kylän ensimmäisis-
tä taloista kirkolta tultaessa". Suoritin heti kaivausten
alettua miekkaa koskevia tiedusteluja. Ne johtivat sikäli
positiiviseen tulokseen, että Heinosen pienviljelystilan isän-
tä sekä eräät vanhat paikkakuntalaiset muistelivat, että
n. 40 - 50 v. sitten kärjestään ketkennut kiekkopontinen
miekka, aivan samanlainen kuin Tuomisen tontilta löytynyt,
oli todellakin tullut esiin maasta Heinosen asuintontin
vaiheilta. Miekka oli joutunut rovasti Renvallin haltuun
ajalehdittuaan vuosikausia talon nurkissa. Heinosen tontilla
suoritettu tarkastus ei tuottanut tuloksia (valok. 76. ja
kartta 2.). Miekka näyttää jäävän Rikalan suurkalmiston
liepeiltä saaduksi tilapäislöydöksi, ellei tulevaisuudessa
Heinosen tontilta tehdä todellista kalmistolöydöstä. Miekan
todellista löytökohtaa ei kukaan enää osannut näyttää, ja
tarkastuksemme paikalla täytyi luonnollisesti muodostua
suhteellisen pintapuoliseksi.

- - - - -

Tuomisen uudella asuintontilla ollut epäilty röykkiö.
Tuomisen uuden navettarakennuksen edessä oli suurehko siir-
tolohkare, jonka ympärillä näytti olevan muutaman m. läpi-
mittainen pienistä kivistä ladottu kumpu eli röykkiö
(valok. 72.). V. 1951 kaivauksien yhteydessä paikka
tutkittiin ja todettiin kauttaaltaan luontaiseksi.

- - - - -

Veden täyttämä kivikolo Tuomisen vanhan asuinrakennuksen nurkalla. Tuomisen vanhan asuinrakennuksen eteläpuolella levittäytyy kalliorinnettä sen korkeimmalla kohdalla rakennuksen nurkalla, vain muutaman m. päässä päädyistä kalliossa n. 1 m läpimittainen ja useita kymmeniä cm syvä kolo, jota osittain lienee tahallisestikin syvennetty. Kolossa on aina vettä (valok. 7) ja sateisella säällä se jopa saattaa täyttyä kokonaan. Kolo sijaitsee vain parin kymmenen m:n päässä kalmiston reunasta, joten ei ole mahdotonta, että vesikoloa on kalmiston aikoihin käytetty maagillisiin tarkoituksiin. Kolon pohjaa tutkittiin, mutta tämä oli sinänsä jo hyödytöntä, sillä Tuominen ilmoitti puhdistaneensa sitä monta kertaa. Tuominen käytti koloa pienenä vesisäiliönä, se kun vetää suurehkon tynnyrillisen vettä.

- - - - -

Muinaissataman etsiminen. On sangen uskottavaa, että kalmiston aikoihin on ollut muinaissataman tapainen jossain sen lähistöllä. Halikonjoki itse on näillä vaiheilla varsin syvässä uomassa kulkeva. Rikalan harjanteen kirkonpuoleisen päässä lähellä on kohta, joka ehkä olisi sopinut vanhaksi satamaksi (valok. 71). Se on rautatiesillan ja vanhan maantiesillan välissä. Vanhaan satamapaikan perinteihin voisi viitata se seikka, että vastapäätä tätä joen itärannalla, korkealla törmällä, aivan vanhan maantien vieressä ja sen eteläpuolella on ollut vanha markkinakenttä, jossa mm. vielä sangen myöhään pidettiin varsamarkkinoita. Toisaalta markkinakenttä mainitulla töyräällä voi olla syntynyt yksinkertaisesti vain kirkon vaikutuksesta. Olkoon miten tahansa, paikka vaikuttaa siksi paljon muinaiselta pienoissatamalta, että alu-

eella suoritettavat kaivaukset olisivat mielestäni paikallaan. Paikka on muuten ollut myöhäisiin aikoihin kylän nahkapeitturille kuuluva.

Toinen satamapaikka on saattanut olla joitakin satoja m Viurilan kartanon koillispuolella. Rikalan ja tuon oletetun satamapaikan väliin jää kuitenkin, kuten suuresta ilmavalokuvasta selviää, huomattavasti pitempi matka kuin ensiksi olettamastani paikasta. Maastonsakin puolesta se vaikuttaa ahtaammalta kuin edellinen, joka kuitenkin maankohoamisen vuoksi on tullut väljemmäksi kuin mitä se on voinut olla n. 900 vuotta sitten.

- - - - -

Erehdysten välttämiseksi huomautan, että Turun ja Helsingin uudella valtatiellä oleva Rikalan kylän nimi sijaitsee n.s. Angelniemen tienhaarassa eli n. 1 km itse Rikalasta Turkuun päin. Valitettavasti Tie- ja vesirakennushallitus ei Halikon Kotiseutu- ja Museoyhdistyksen pyynnöstä huolimatta suostunut sijoittamaan kilpeä juuri Rikalanmäen kohdalle, vaan kilpi joutui virastojäykkyyden vuoksi paikkaan, joka on jo kokonaan nimen vuosituhantisen tradition ulkopuolella. Olen henkilökohtaisesti sitä mieltä, että Muinaistieteellisen toimikunnan on koetettava saada, jos ei muutettua koko kilpeä, niin ainakin jonkunmoinen kilpi tai viitta itse mäen kohdalle.

- - - - -

Rikalanmäen vastainen säilyminen.

Vaikka itse kalmistoalue lähiympäristöineen onkin pelastettu tuleville polville, on mielestäni Toimikunnan tarkoin valvottava, ettei itse mäen esim. Turkuun päin autolla matkustettaessa valtava ympäristöään domineeraava kontuuri pääse häviämään. Mäki voi joutua ehkä aivan lähitulevaisuudessa suoranaiseen vaaravyöhykkeeseen. Uusi maantie on alkanut tuoda maantien puolelle vilkasta rakennustoimintaa. Armfeltin tallit, linnamaisine ulkonäköineen sulautuvat maisemaan. Kaivausten aikana heräsi ajatus, että perustettava Salon seudun keskusmuseo olisi sijoitettava niihin. Suunnitelma oli v. 1953 hyvin lähellä toteutumistaan, mutta kesken neuvottelujen kreivi Carl Magnus Armfelt myi tallit, kuten sanottu, eräälle Salosta kotoisin olevalle liikemiehelle. Ostoliene tapahtunut puhtaasti spekulatiivisessa mielessä. Paikkakunnalla pelätään, että paikalle saattaa nousta vaikkapa suurehkokin teollisuuslaitos. Silloin on mäen ulkonäkö mennyttä. Toimikunnan on syytä olla muutenkin koko ajan varuillaan mainittuihin talleihin nähden, sillä niitä rakennettaessahan kerrotaan löydetyn paljonkin muinaisesineitä. Kaivuutyöt, jos nimittäin paikalla ruvetaan varsinaisiin rakennustöihin, saattavat tuoda uusia löydöksiä esiin.

- - - - -

Rikalan tutkimusten yhteydessä valokuvasin myös kirkon luona olevan tapulinmäen (valok. 74-5.), josta on saatu löydöksiä (3187 y.m?). Tapuli häämöittää kuvassa takana, "satamapaikka" on valokuvattu samasta kohtaa kuin nyt kysymyksessä oleva kuva. Tapulin ja valokuvan ottopaikan välil-

lä ei voi olla enää kaomistoa, sillä maastosta se, mikä on koskematonta on kalliota.

- - - - -

Rikalan muinaislinna (kartta n:o 1). Aloittaessani Rikalan tutkimukset sain tietää, että Rikalan muinaislinna oli joutunut 44. maanlunastuslautakunnan toimesta pakkoluovutetuksi asutustarkoituksiin, ilman että aluetta olisi erotettu lain mukaisesti erilliseksi muinaisjäännökseksi. Valtionarkeologin määräyksestä tutkin asiaa, jolloin selveni, että laiminlyönti oli tapahtunut pelkästään ymmärtämättömyydestä. Toimikunta päätti jättää asian silleen. 44. maanlunastuslautakunta on ilmoittanut hoitavansa linnan ~~hoitavansa linnan~~ rauhoittamisen siten, että oheiseen karttaan (n:o 77) merkityllä alueella (pyykki P I - III ja P 84 - 9 90) maannautinta on sallittu, mutta maan kaiveluun ja sen sellaiseen on saatava Muinaistieteellisen toimikunnan lupa, kuten asetus edellyttää.

Valtionarkeologin määräyksestä suoritti intendentti Jouko Voionmaa takymetrillä linnan kartoituksen ja on kartta oheisena (kartta n:o 78).

- - - - -

Hopeakoristeisten keihäänkärkien (12692:1-2) löytäminen Löytty- eli Kihisten mäeltä. Syksyllä 1950 ollessani automatkalla Vaskion puolella eräitä kivilöydöksiä perimässä mainitsi autonkuljettaja Aake Niinivaara löytäneensä v. 1948 rakentaessaan autotallia asuinrakennuksen alle kaksi rautaista keihäänkärkeä autotallin oven edestä ajotietä kaivaessaan. Totesin keihäänkärkien olevan

pahoin ruostuneita, 1000-luvun hopeakoristeisia. Löytösuhteista viittaaan pääluetteloon.

Löytökohta on merkitty ilmavalokuvakarttaan 1 a. Koe-
kaivaus, joka paikalla suoritettiin, osoittautui täysin
negatiiviseksi. Oheisena löytökohdasta otettu valokuva
(lev. 17036-7).

Luettelo tähän kertomukseen kuuluvista kartoista:

1. a-b. Kovalevylle liimattu ilmavalokuva koossa 1/2000
Rikalanmäestä ympäristöineen (sahattu kahteen osaan).
2. Yleiskartta 1/1000 (J. Voionmaa (1950).
3. Pintapunnituskartta 1/100 tutkitusta alueesta.
4. Kesä- heinäkuun taitteessa tehty ensimmäinen
plaanikartta 1/100.
- 5-6. Erikoiskartat haudoista 2 - 3 (1/10).
- 7-12. Erikoiskartat hautaryhmästä A-B ja D (5-7). 1/10.
- 13-13a ja 14. Erikoiskartat haudasta C (8). 1/10.
- 15.-19 ja 19a. "- "- E (9) 1/10 ja 1/5.
- 20-25. "- haudoista F-G (10-11) 1/10.
26. "- haudasta K (12) 1/10.
- 27-28. "- "- M (13) samalla lehdel-
lä. 1/10.
29. Erikoiskartta "- O (14) 1/10.
- 30-33. Erikoiskartat "- P (15) 1/10.
34. Erikoiskartta "- Q (16) 1/10.
- 35-38. Erikoiskartat "- R (17) 1/10.
39. Erikoiskartta "- S (18) 1/1.
- 41-42. Erikoiskartat "- T (19) 1/10.
- 43- Erikoiskartta "- U (20) 1/10.
- 44-45. Erikoiskartat "- V (21) 1/10 ja 1/5.
46. Erikoiskartta "- W (22) 1/10.
47. "- "- Z (23) 1/10.
- 48-49. Erikoiskartat "- Y (25) 1/10 ja 1/1.
50. Erikoiskartta "- Å (26) 1/10
51. "- "- Ö (27) 1/10
- 52-54 Erikoiskartat "- Ä (28) 1/10 ja 1/1

- 55-57. Erikoiskartat haudasta Da (29) 1/10.
 58. Erikoiskartta "- El (31) 1/10.
 59. Plaanikartta haudoista A-E; E 1; K; R-W; Ä; Ä-Ö. 1/10.
 60. "- "- F-G; M; O-Q; X-Y. 1/10.
 61. "- "- W-Ö ja Da 1/10.
 62. "- , jatkoa edelliseen (Da ja "Ba") 1/10.
 63. Erikoiskartta "Koekaivaus Tuomisen savipelto" (30) 1/10.
 64. Plaanikartta luullusta kirkonpaikasta 1/10.
 65. "- haudoista 32; Ea (33) Ja (34) Ga (35);
 Ia (36); Ha (37); Fa (38) ja
 Ka (39). 1/10.
 66-67. Erikoiskarttoja haudasta Ca (v. 1953 V-VII). 1/10.
 68. Jatkoa edellisiin 1/10.
 69. Erikoiskartta Fa (38) 1/10.
 70. "- Ia (36) 1/10.
 71. Epämääräinen v. 1951 tutkittu kiveys 1/10.
 72. Plaanikartta haudoista IV - VII (44-47). 1/10.
 73. "- "- I-III (40-43). 1/10.
 74. Erikoiskartta haudasta II (41).
 75. "- "- VII (47).
 76. Kaaviokartta eri vuosien kaivausalueista.

Tutkimuskertomukseeni kuuluu lisäksi 78 valokuvaa (n:ot 16875-77; 16968-17016; 17034-37; 17080-90; 17098-99; 17210; 17872-17880), eräitä e.m. valokuvista Pohjoismaiden arkeol. kongressin näyttelyä varten v. 1951 tehtyjä valokuvasuuren-
 nuksia. Pronssiastiasta 12841:12 kentällä tehty piirros
 (n:o 79) ja konservoinnin yhteydessä tehty värikuva miekan
 12690:98:n ponnesta (n:o 80). *Hautojen värikartta (n:o 81)*

Selostus valokuvista:

Näköalakuvia Rikalasta tai Rikalaan n:ot 1-6; 8-11; 12-15; 71.
 Yleiskuva Tuomisen kalmistosta: 4 ja 65
 H 1-2: 10
 H 3 : 9
 H 5-6: 16-20 ja 22.
 H 7 : 21
 H 8 : 23
 H 9 : 24-25 ja 37-38 ja 40.

H 10: 27-28
 H 13: 29-30
 H 17: 31
 H 21: 32-34
 H 26: 35-36
 H 30: 39
 H 38: 45-51; 55 ja piirros 79.
 H 40: 62
 H 41-2:59-60
 H 45-6:61; 63-4
 H 47: 56-58

"Kirkonpaikka": 66-69

"Kiveys" (tutkittu v. 1951):52-4.

Oletetut satamapaikat: 14-15 ja 71.

Luontainen kumpu Tuomisen nyk. tontin paikalla: 72.

"Vesikolo":7

"Heinonen":76

12692:1-2 l.p.: 77-78.

Tapulinmäki: 74-75.

Konservointiakvarelli:80

Henkilökuvia: 41-43 ja 70.

Huom! Vuosina 1950-51 vallinneen valokuvausmateriaalin puutteen ja huonon laadun vuoksi on kuvia otettu suhteellisen vähän, eivätkä kaikki vastaa niille asetettavia vaatimuksia.

Sisällysluettelo:

Historiikki	1 - 3
Koekaivaus 29/6 - 4/7 1950	3 - 7
Varojen hankinta	7 - 8
Tutkimukset 27/7 - 26/9 1950	9 - 39
Rauhoitus ja lunastus	9 - 10
"Kirkonpaikka"	37 - 38
V. 1951:n tutkimukset	39 - 46
V. 1953:n -"-	46 - 57
"Heinonen" (12033)	58
Tuomisen "roukkio"	58
"Vesikolo"	59
Muinaissatamat	59 - 60
T.V.H:n suhtautuminen Rikala-nimeen	60
Rikalan vastainen säilyminen	61
Tapulinmäki	61 - 62
Linnanmäki	62
Löytty- eli Kihistenmäen keihäänkärjet (12692:1-2)	62 - 63
Karttaluettelo	63 - 64
Valokuvaluettelo	64 - 65

Helsingissä 23. 3. 1955.

Jorma Leppäaho
Jorma Leppäaho

N:1-3.

Halikko, Rikala Kihistemi Löytymäeltä
valokuvattuna.

Lev. 16968-70.

J. L. Leppänen
-1950

4 Tuomisen vanha asuinrakennus;
valok. suunta koillinen. Kal-
misten reuna kuvan vasem-
massa laidassa.

5 Näköala Rikalan miltä Uske-
len kirkolle ↓ päin.

6 Kalmista ennen varsi-
naisia tutkimustoita;
valok. suunta pohjoinen.

Halikko, Rikala.
Lr. 16971-4. J. Leppäaho
1950.

7

Kallioon koverettu vesikoppa
Tuomisen vanhan sinisäken-
näkseen luona.

N:ot 4-7.

8
Näköala Rikalaista Kihisten-
eli Löyttymäelle päin.

9
Hauta 3.

10
Hauta 2; vieressä oikealla hauta-
1:n jäännökset.

11
Näköala Rikalaista Majalan-
krouvin päin (→).

Halikko, Rikala.
J. Leppäke 1950.
Luv. 16975-78 ja 16979.

N:o 8-11.

Lev.
16977

N:o 10-a
ENSIMMÄINEN HAUTA; KAKSI MIEKKA
PÄÄLLEKKÄIN; OIKEALLA TOINEN
ASEHAUTA

DEN FÖRSTA GRAVEN;
TVÅ SVÄRD; TILL HÖGER
EN ANNAN VAPENGRAV

Rikalan muinainen linna.

Rikalan mäki Armpettin
talleinseen.

Näkymä uudelta Turuntieltä.

14

Rikalan mäki Viinilasta
päin valokuvattuna, etu-
stalla mahdollinen muinisa-
tama.

15

Näkymä mahdolliselta
muinaiiselta paikalta
Viinilään (kuvasse oikealla)
ja Halikon lahdelle päin.

Halikko, Rikala.
Ler. 16, 980-84.
J. Leppäaho 1950.

N:ot 12-15.

16

Handat A ja B (5-6). Pintamaa
naisittu.

Halikko, Rikala.
Luv. 16, 985-88.
J. Leppänen - 50.

17

Handat A-B (5-6). Hauta A
paljassa. B:n kiveys erill.

18

Handat A-B (5-6). II kairaus-
keros.

19.

Kuini edelle.

N:o 16-19.

N:o 22a

HAUTA B:n PÄÄLLYSKIVEYS, STENLÄGGNINGEN PÅ GRAV B,
TAKANA HAUTA A LÄNGRE BAKÅT GRAV A

Halikko, Rikala. J. Leppäaho -50

Lev. 16,992

N:o 23a.

RIKALA

HAUTA C

GRAV C

20

Haudan A(s) kiveystä.
(L/evyä).

Halikko, Rikala.
Ler. 16989-94. + film. 17,097.
J. Leppänen 1950.

21

Hauta D paljastet-
tuna

24

Hauta E. vert. ler. 16,994
Film. 17,097. (Matti Uusi-Han ka-50).

22

Haudan A(s) mieltä 12690:
88 ja vankkari 12690:90.

23

Hauta B:n mieltä (12690:98)
ja bappari (12690:99)

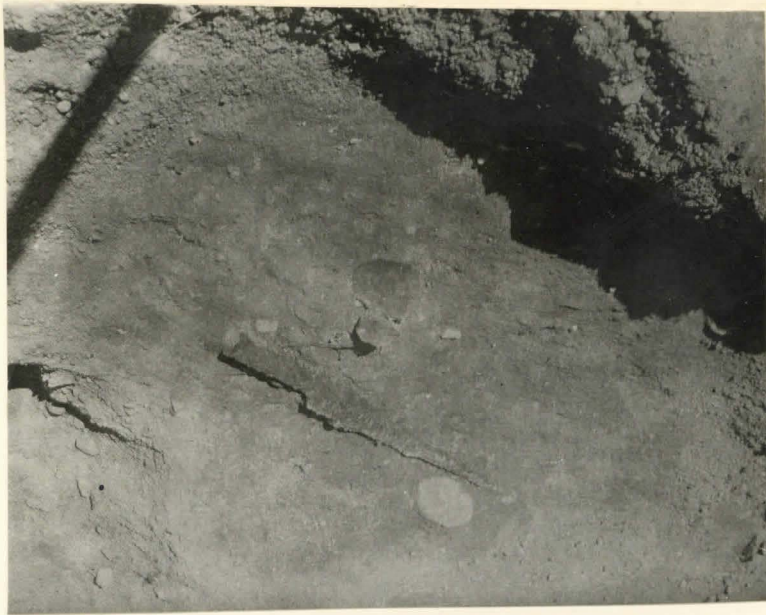

25

Hauta E kirves (12690:
119) maassa olevine var-
renkuvineen.

N:o 20-25.

Lev. 16,995-
97.

Halikko
Rikala.
Tuominea
J. Leppäaho
-50.

26,

Hauta A. Keihäänkärki 12690:
89 ja saviastianpala 12690:93.

27.

Hauta F:n kiveys.

28.

Kuvin edellä.

N:o 26-28.

N:o 16 m

HAUTA A
PÄÄLYSKIVEYSTÄ

GRAV A
MED TÄCKSTENAR

Halikko, Rikala. J. Leppäaho - 50. Lev. 16,998.

N:o 29a.

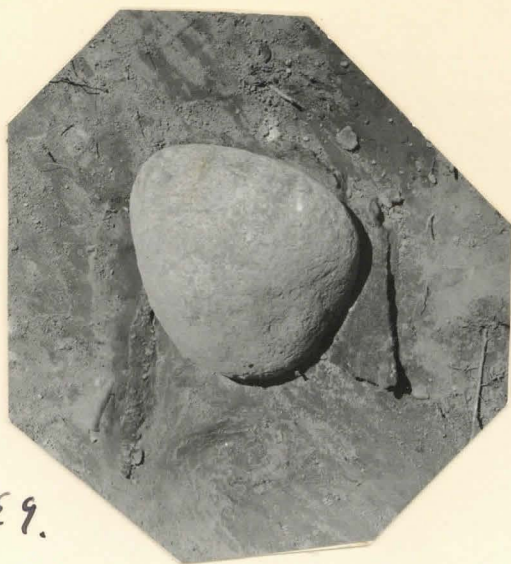
RIKALA

HAUTA M

GRAV M

L. n. 16,998 —
17,000.

Halikko, Rikala.
Tuominen
J. Leppäaho
-50

29.

Hauta M.

30.

31.

Hauta R:n I:n kivansker-
nos.

N:o 29-31.

Halikko, Rikala. J. Leppäaho -50

Len. 16.99.

N:o 30a

RIKALA

HAUTA M

GRAV M

32

Hauta V. Kiveystä.

33

Hauta V. Miekka 12,690:299.

35

Hauta A. "Kivirivit"

Hauta A. Miekka 12,690:383.
Y. m. löydöt paljastettuina.

36

Halikko, Rikala, Tuominen.

J. Leppäaho - 50

Lev. 17,001 - 5.

N:o 32-36.

Halikko, Kikala. J. Leppäaho - 50.

Lev. 17003.

N:o 34a.

HAUTA Å
ARKUN TUKIKIVET

GRAV Å
KISTANS STENSKONING

37.

Hauta E. Pronssinen karkun-
hammas 12,690:115.

38

Keihäänkärki 12,690:467, Etu-
alla 12,690:115.

39.

Hauta "Savipelto". Miekka ja savi-
astia. (12,690:479-480). Hauta 30.

Niit 37-40.

→

40.

Hauta E. Yksihevosenhampais-
ta (12,690-116-118).

Lev. 17,006-8 ja
17,080.

Halikko, Rikala,
Tuominen.

J. Leppäaho -50.

Halikka Rikala.

Anne-Kerttu
Koskimies 1955.
Katri tarkemmin A-K.
K:n stipendiherttomusta.

↑
Ampelintallit ↑ ↑
Kalmista ↑ ↑ Heinonen
Uusi Tuominen

Valokuvattu uudelt.
maantieltä.

17094.

Hulikka, Rikala. Handaan
kiveys paljastettu. Taus-
talla A. Erä-Esko. Valok M.
Nusi-Honka 1950.

17098.

Käiväjat "Joensuu piirissä",
Catherine v. Knering, Matti
Nusittouka ja pienviljelijä
Aug. Tuominen. Valok. J. Leppä-
mä 1950. Tausalle Erä-Eskon
surrettävä "pömpeli".

77270. Hailikha, Rikala
 Aug. Tuomi nen latta-
 nankaa pukea marm.
 J. Voionmaa - 50.

Lev. 17,009-13.

Halikko,
Rikala,
Tuominen.

J. Leppäaho
-51. 45.

12,841:12 esin paljastettuna
Lev. 17,009

46.

12841:12 kipsattuna
Lev. 17,010

N:o 45-48.

47.

12,841:12:n sisällä saviastian
reunapala 12,841:17.
Lev. 17,012-13.

48.

12,841:12 ennen kipsusta.
Lev. 17,011.

Halikko,
Rikala.
Tuominen.
J. Leppäaho
-51.

Pronssiväli
12,841:12 mu-
seossa kumol-
leaan ennen
lopullista pre-
pariintia.

Lev. 16,875-
16,877.
N:o 49-51.

52

Ler. 17,014. Kiveys kii-
nansalmeen eteläpuolella.

53-
4.

Ler. 17,015-16. Kuin edellä.

Halikko, Rikala.
Tuominen.

J. Leppäaho
-51.

Ler. 17,014-16
ja 17,873.

55.

Ler. 17,873.

Hauta Fa. Veitsi 17841,
26-27 y. m.

N:o 52-55.

Hauta avattuna.

Ler. 17,874-76.

56

Esiliinan 13,898:147:n reunus.

57

Hauta 13,898:111.

58.

Hauta 7.(=47.)

Halikka, Rikala
Tuominen.

J. Leppäaho-53.

N:o 56-58.

Halikko, Rikala.
Tuominen.

J. Leppäaho-53

59.

Kivikasaumaa hautojen 2-3
päässä.

(=H. 41-2.)

60

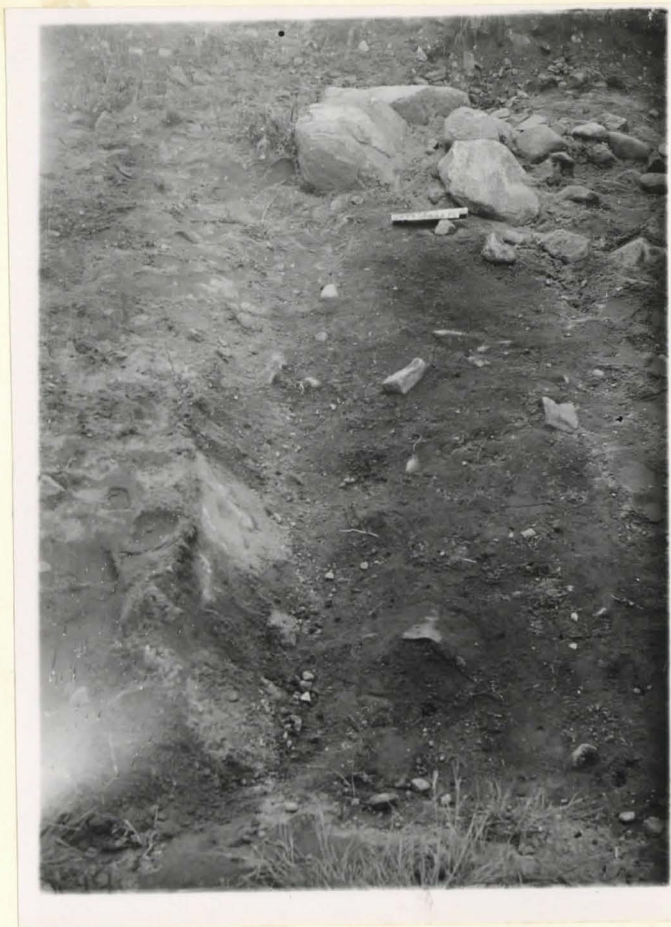
Hauta 2 ja kaksoismiekka-
hauta 3.

61.

Hauta 5-6. Tappara 13898:
83 y.m. (= H. 45-6.)

Lv. 17, 879-80.

62.

Hauta 1. (sama levy). taustalla luontainen (?)
kiviladelmä, josta tulenpidon jälkiä. (= H. 40)

Halikko, Rikala.
Tuominen

J. Leppäaho - 53.
N:o 61-62.

Ler. 17,081-
17,083.

N:o 63-65.

Halikko,
Rikala,
Tuominen.

J. Leppäaho
-50

Hauta 6a (= H. 5-6 1953). Sel-
vittämätön kiveys.

63-64.

(= H. 45-6.)

Kalmisto Tuomisten betooni-
aja kaivauksen jäljiltä. Kuvas-
näky kalmistoaalueen halkaisun
vanha tie. Keskellä olevan kannan
varemmalle puolelle pihkistää esin
kallista. Kalmiston rajatelli suunnalle (?).

66.

67

68.

"Kirkonpaikka"

69.

70.

J. Leppäaho Enä-Eskon
"pömpelissä"

Halikko, Rikala,
Tuominen
J. Leppäaho -50.

Lev. 17,084-84 ja film. 17,872.

N:o 66-70.

Lev.

17,088-89.

71.

Rikalanmäen oletettu
"Satanapaikka".

72.

Luontaiseksi soittautu-
nut Sääntölohkareen ym.
päällä ollut "kumpu".

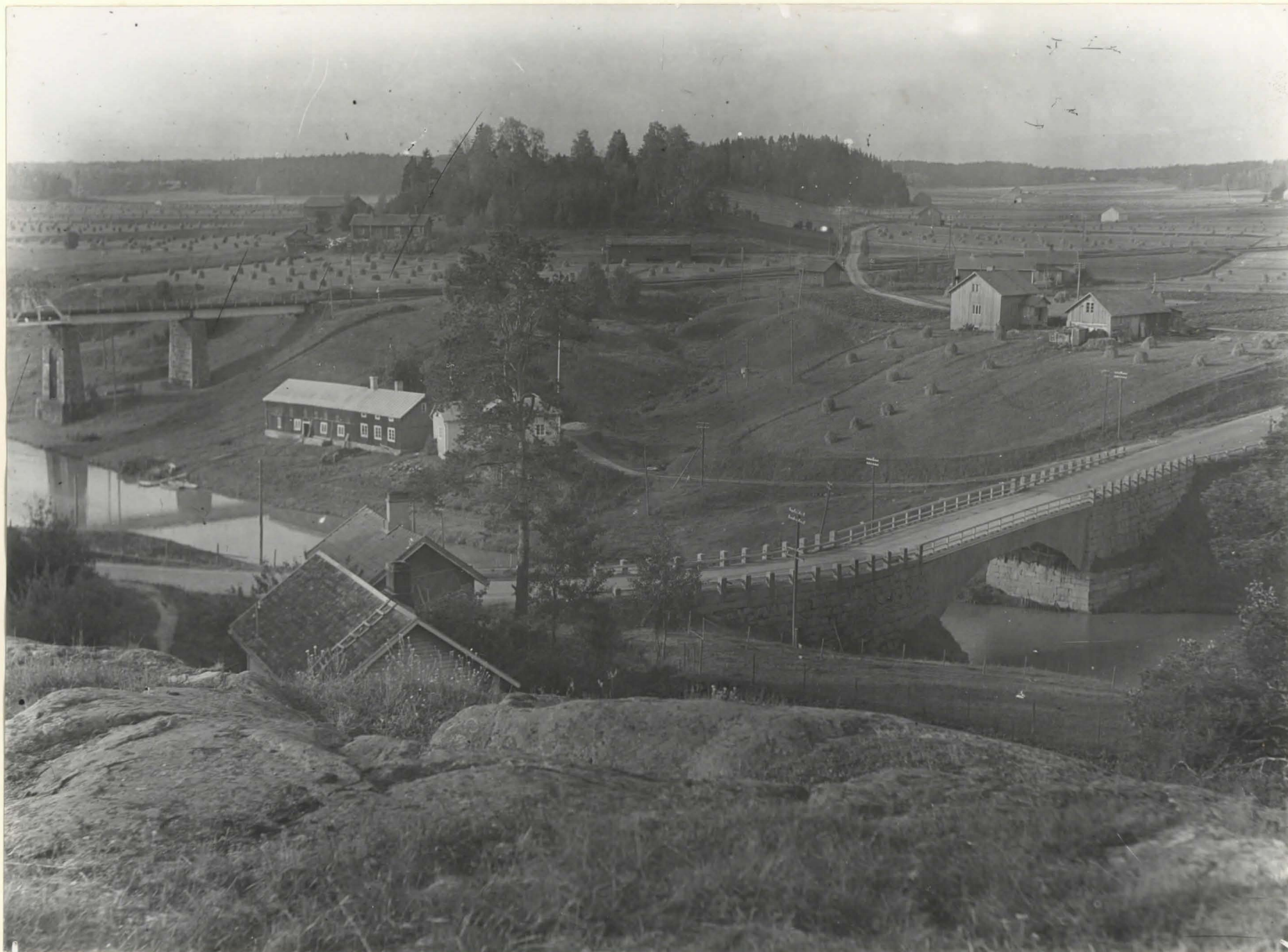
Halikko, Rikala

J. Leppäaho
-56

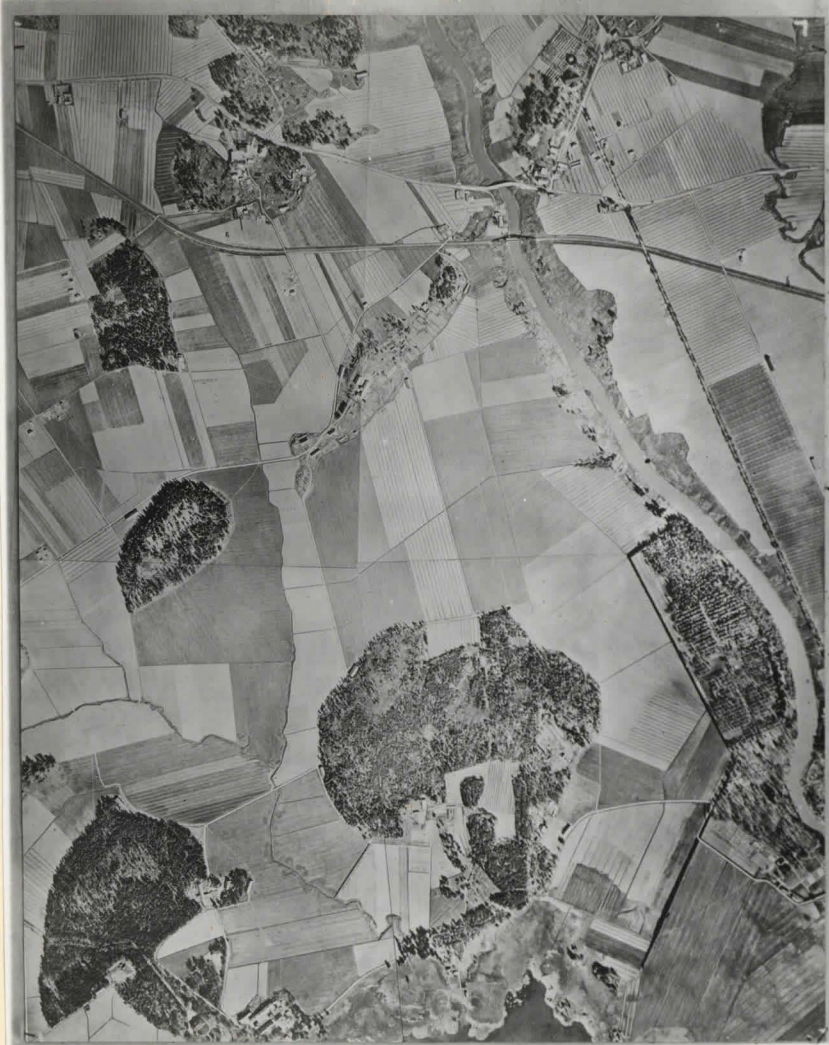
N:o 71-72.

N:o 71a.

Halikko, Rikala.

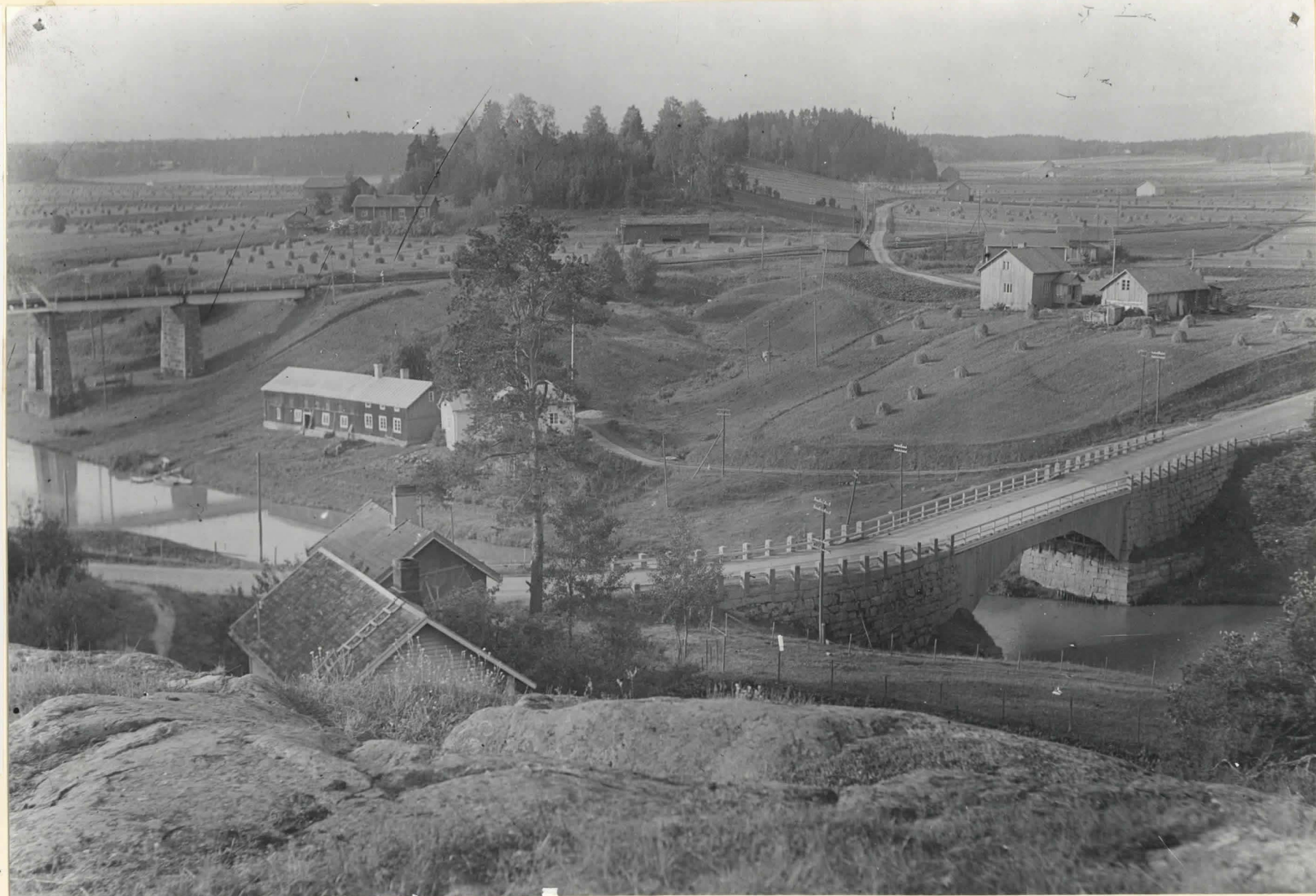
Lev. 17,688 (9x12) "Patamapaikkhe (?)". J. L. Eppilä - 50.

Ler.

Rikalan alueen ilma-
valok. kartta. (= 1 a - b pi-
neennettyä).

N:o 73 (ja 71 a)

Ler. 17,088. (9x18) "Salama paikka (?)". J. Leppinen - 50

Halikko, Rikala

Lev. 17,080. Tapulinmäki.
Rikalan junaretkunäkymä.

Lev. 17,034. Tapulinmäkeä.

N:o 74-75

Halikko,
Tapulinmäki.
J. Leppäaho-50

Halikko, Rikala, Heinonen.

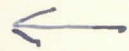
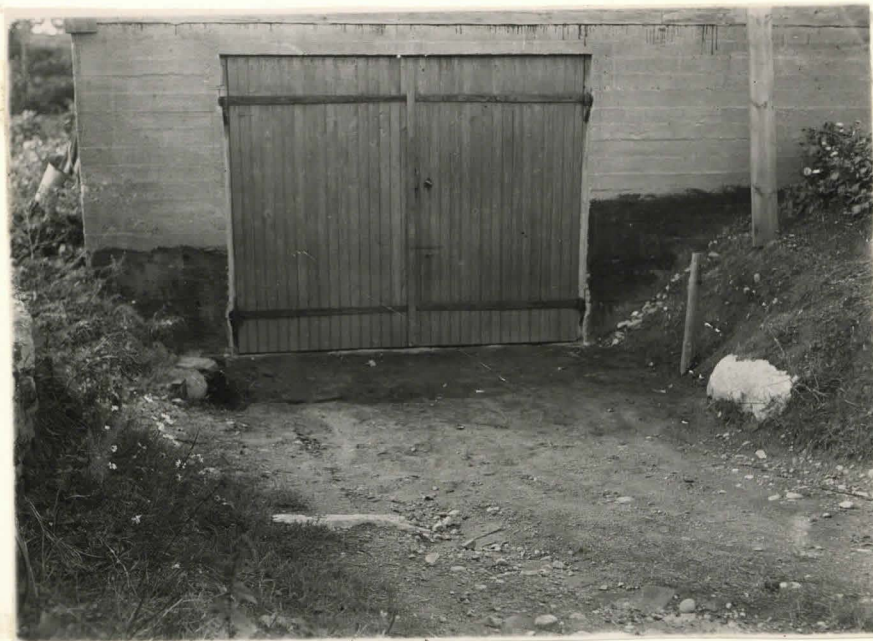
Lev.
17,035

J. Leppäaho
- 50.

Miekan 12033 oletettu löytö-
kohta Heinosen pihalla.

N:o 76.

Halikko, Löytty - eli Kihistenmäki.

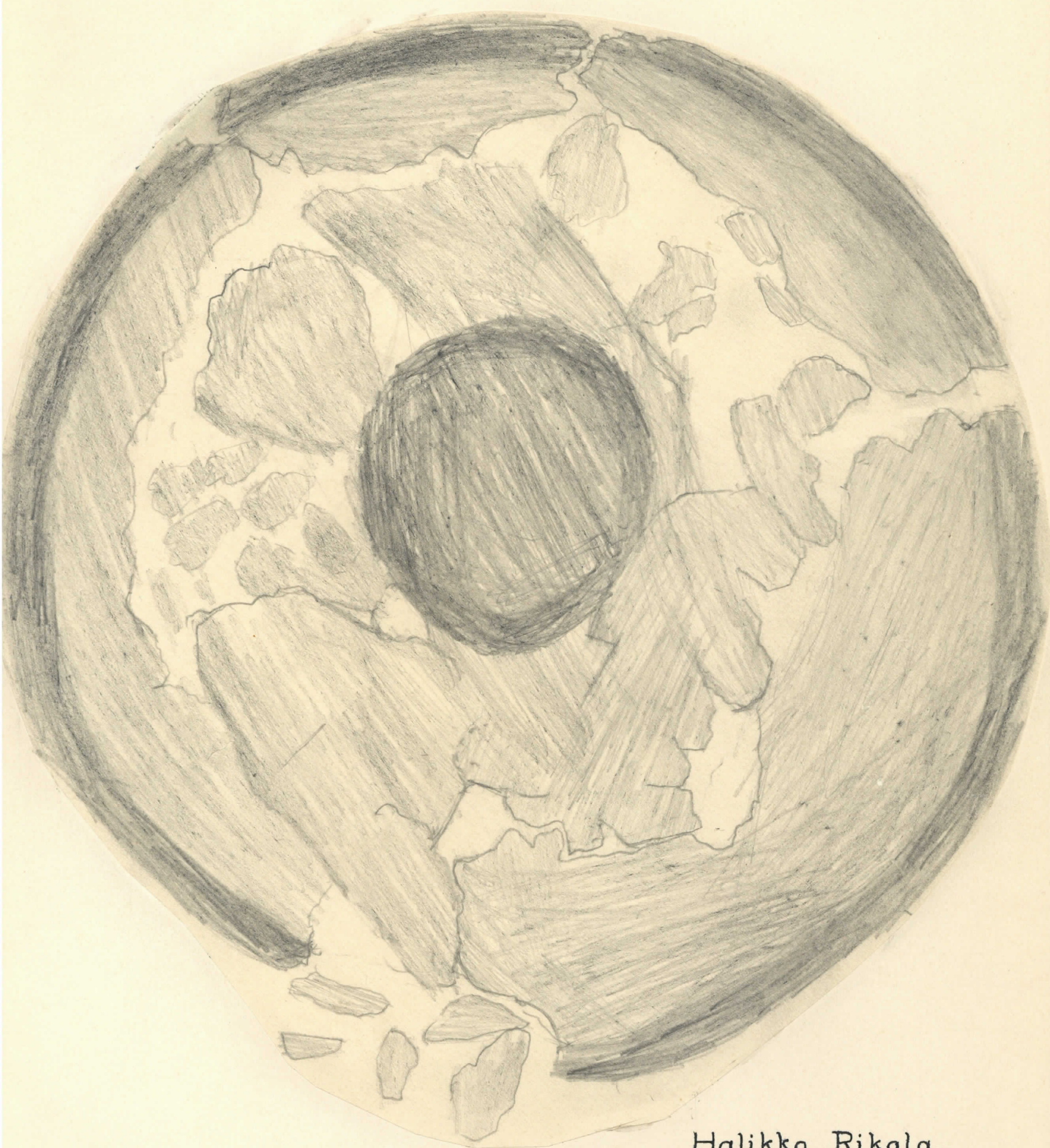

J. Leppäaho
- 50

Lev.
77,036-37.

Hoppekoristeisten keihään-
kärkien 12698; 1-2 : n löytö-
paikka autotallin oven edes-
tä oikealle. ↓ ←

Naut 77-78.

Halikko, Rikala
Tuominen.

J. Leppäaho. 1950.

Hauta Fa = 38

Pronssivati 12841 tyhjennet-
tynä ennen kipsivalua.

N:o 79.

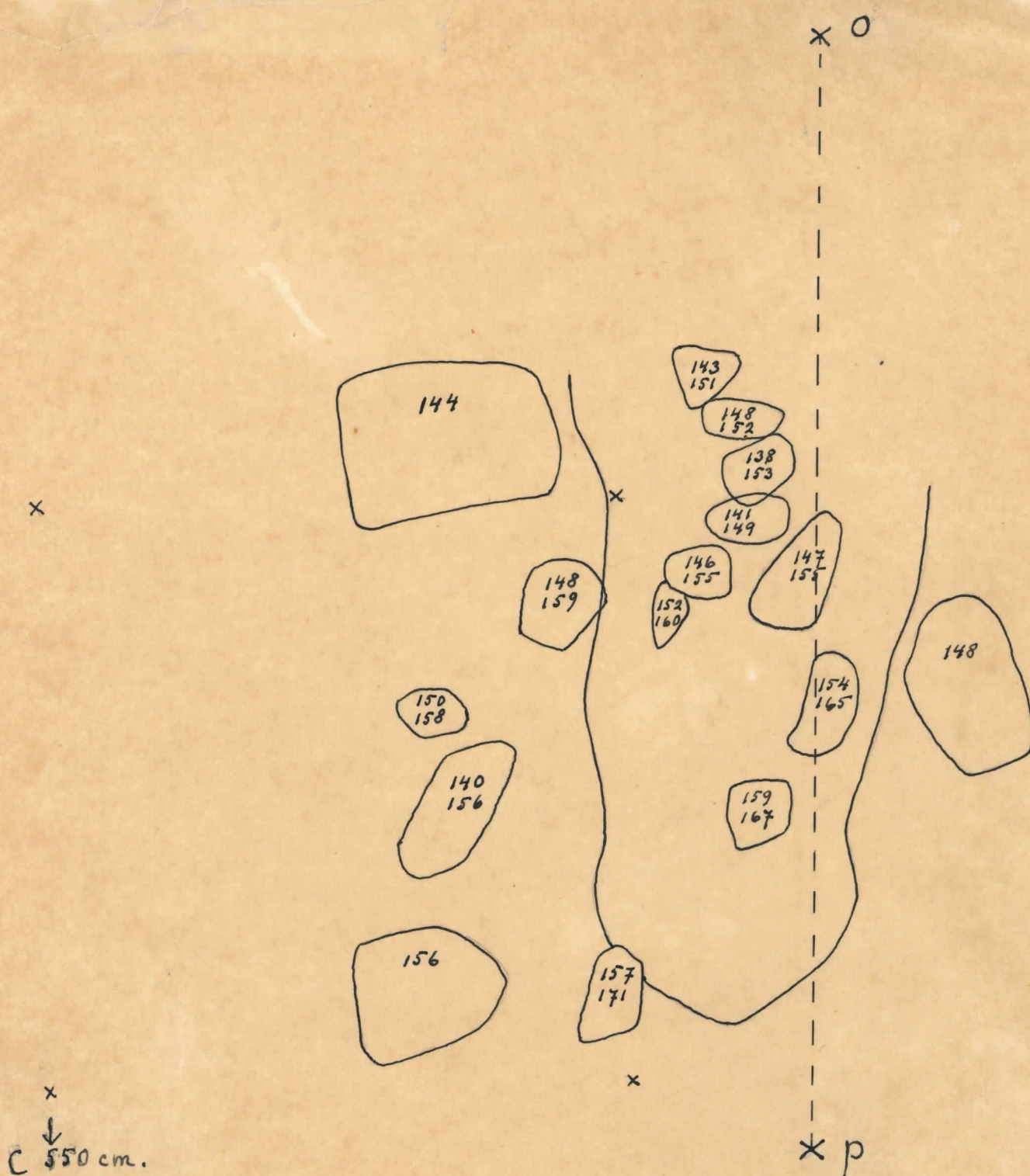
puunjätettä
ei muuta

Halikko, Rikala

Tuominen.

Miekan 12,690:98:n

ponsi ennen konservointia.

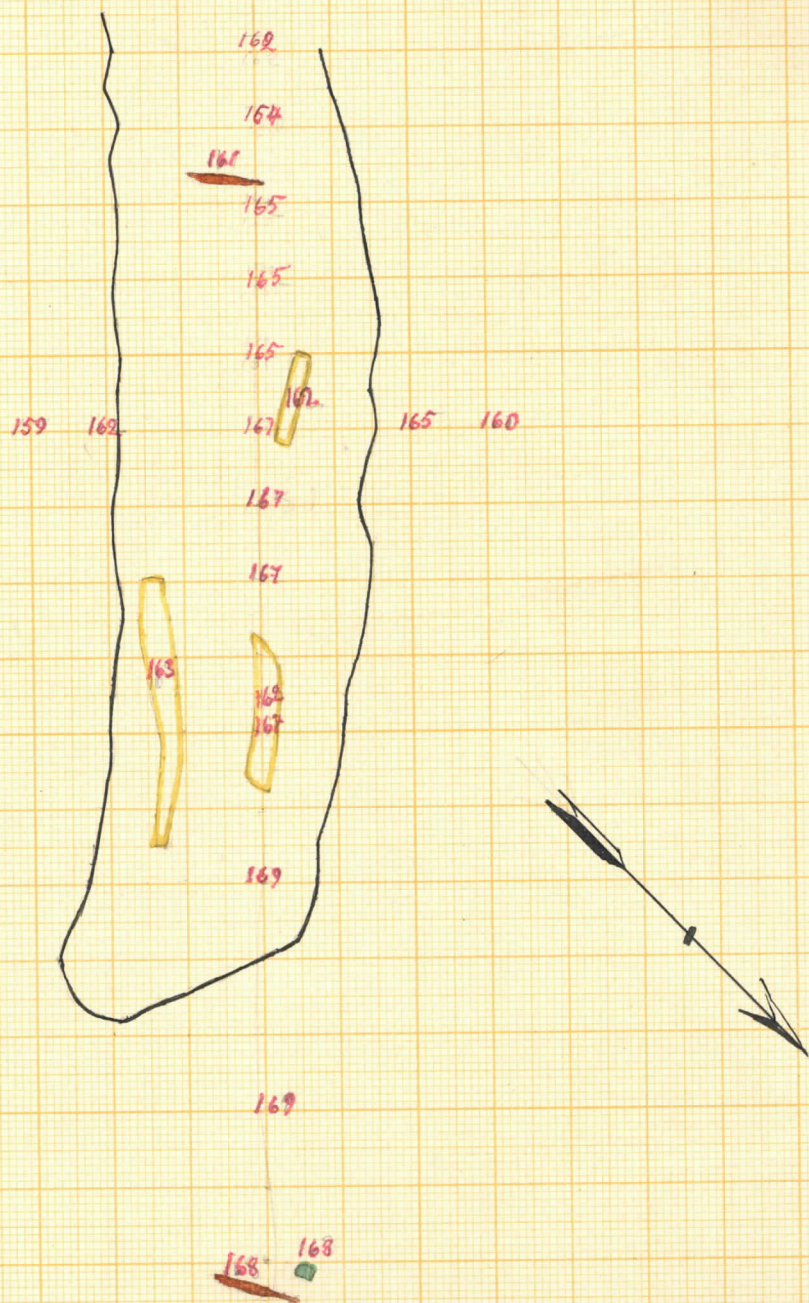
Halikko, Rikala

Tuominen.

J. Leppäaho. 1950.

Hauta T = № 19 (keros II)

Kartta N: 42.

Halikko, Rikala

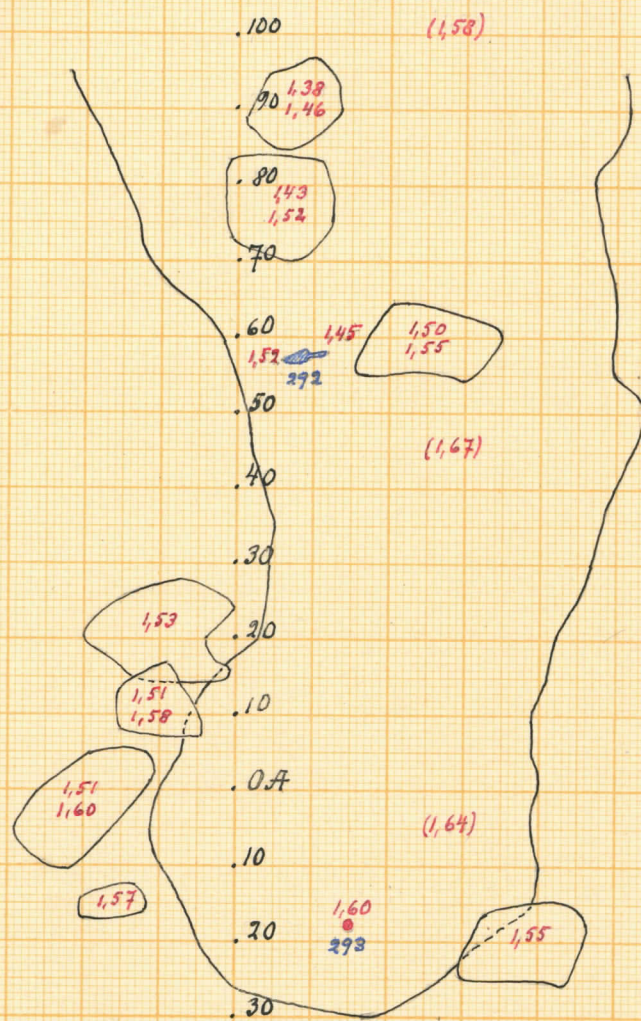
Tuominen, Hauta T = 19

J. Leppäaho 1950

Kerros III

1:10

Kartta № 43.

Halikko, Rikala

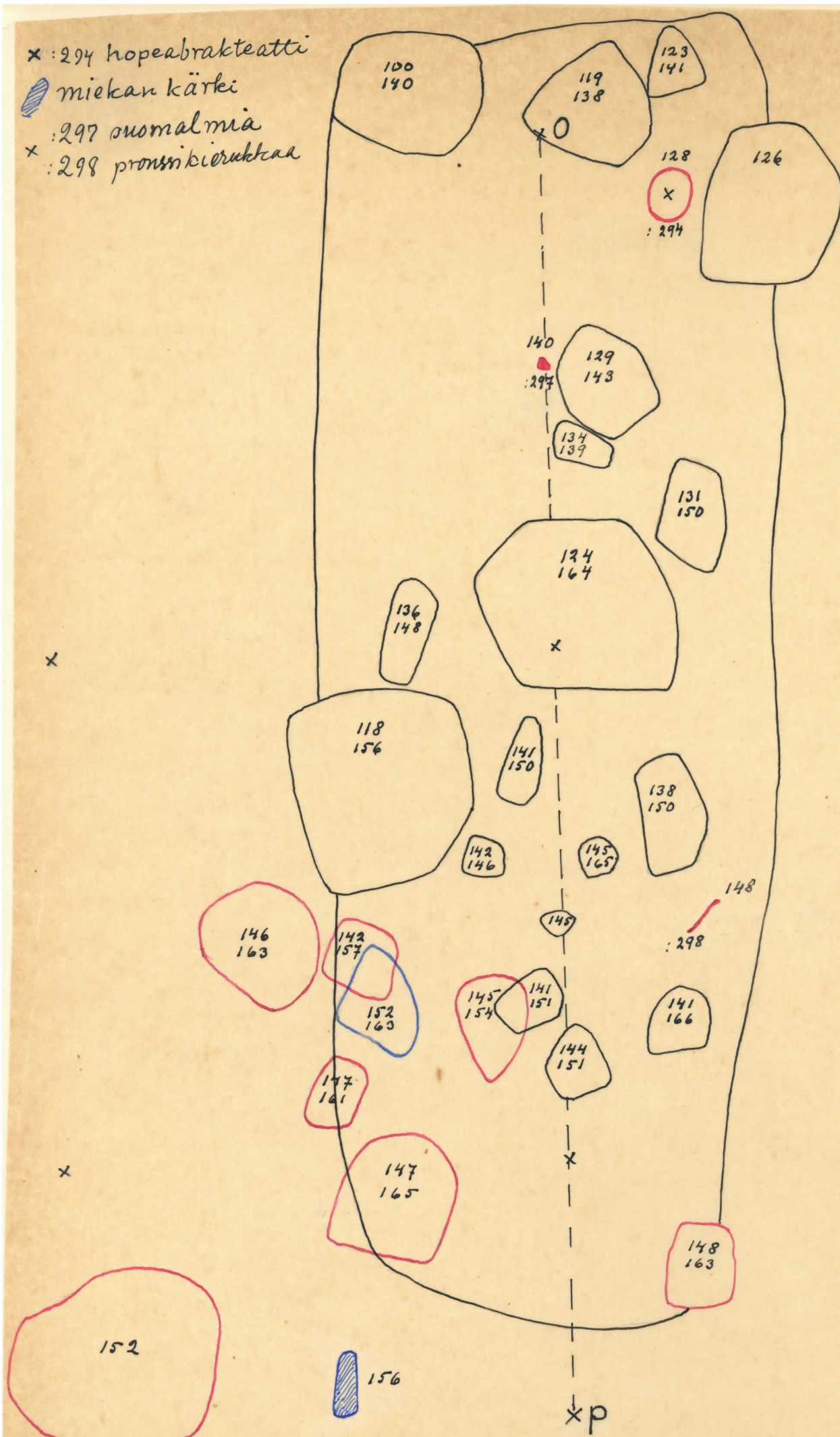
Tuominen,

J. Leppäaho, 1950.

Hauta U = №20.

• mosaikkihelmi
— rautaveitsi

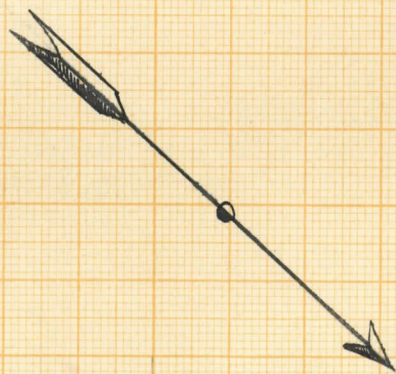
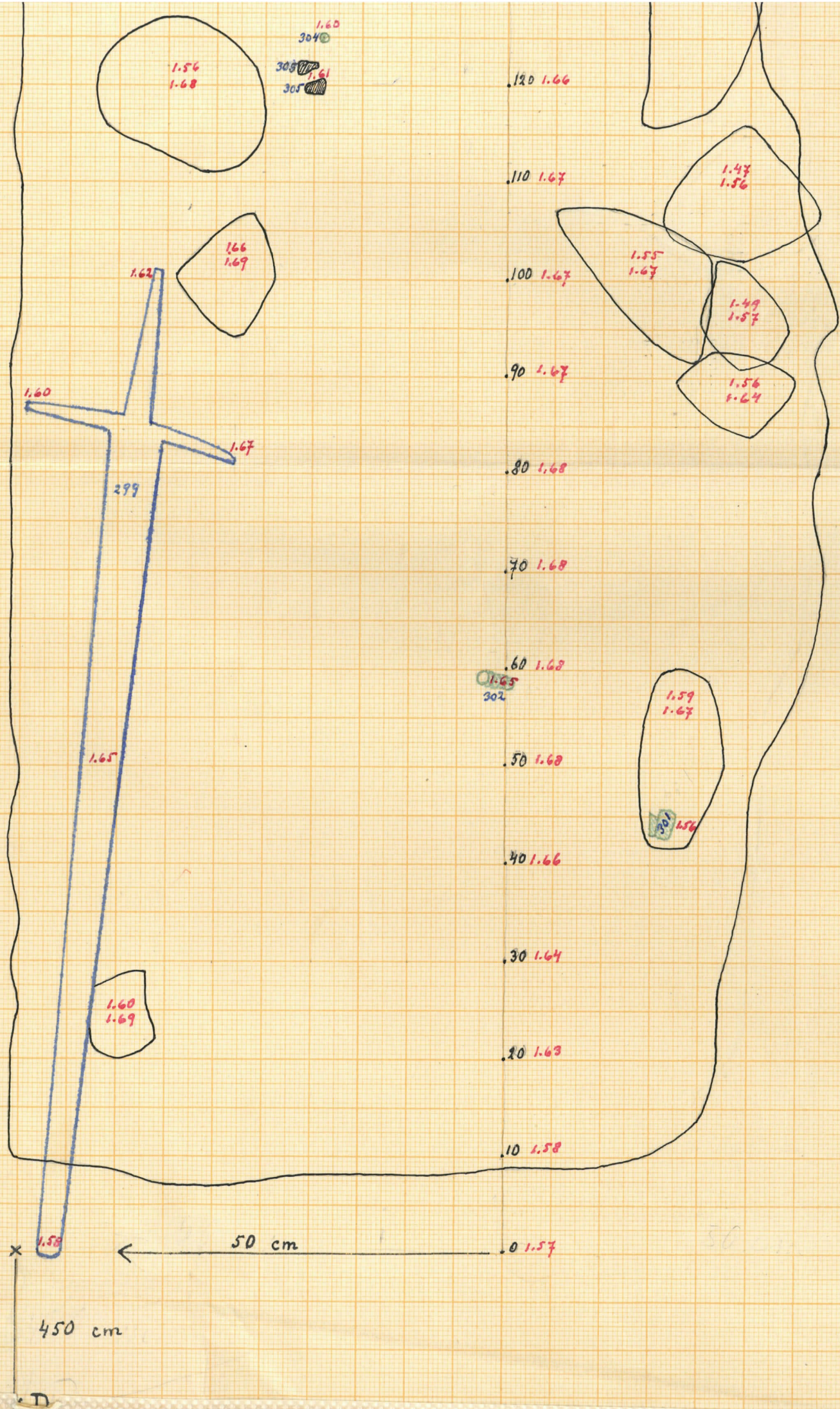
x : 294 hopeabrakteatti
 miekan kärki
 : 297 suomalaisia
 x : 298 pronssikirurkkaa

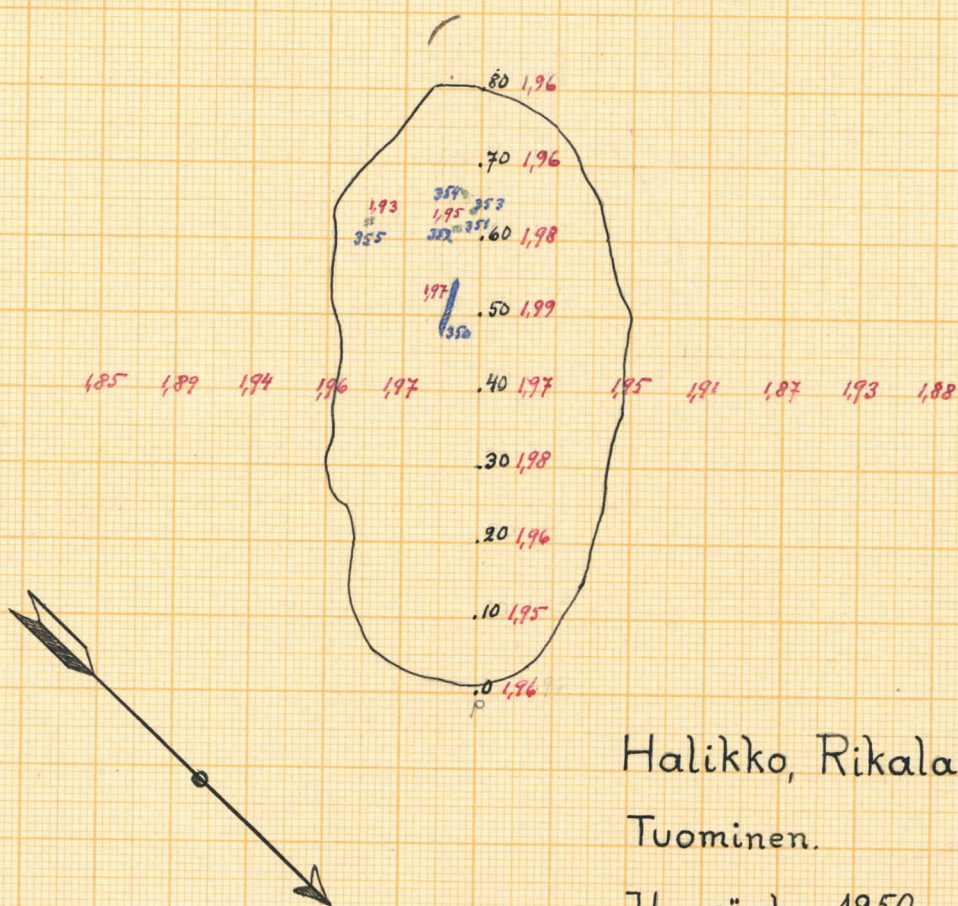
Halikko, Rikala
 Tuominen.

J. Leppäaho, 1950.

Hauta V = № 21. Kerros II.

Kartta N: 46.

Halikko, Rikala,

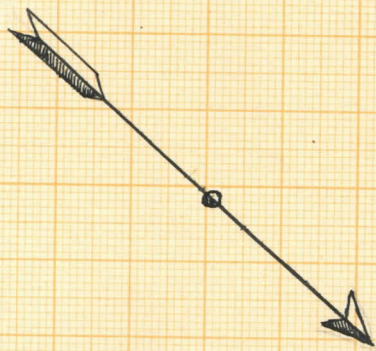
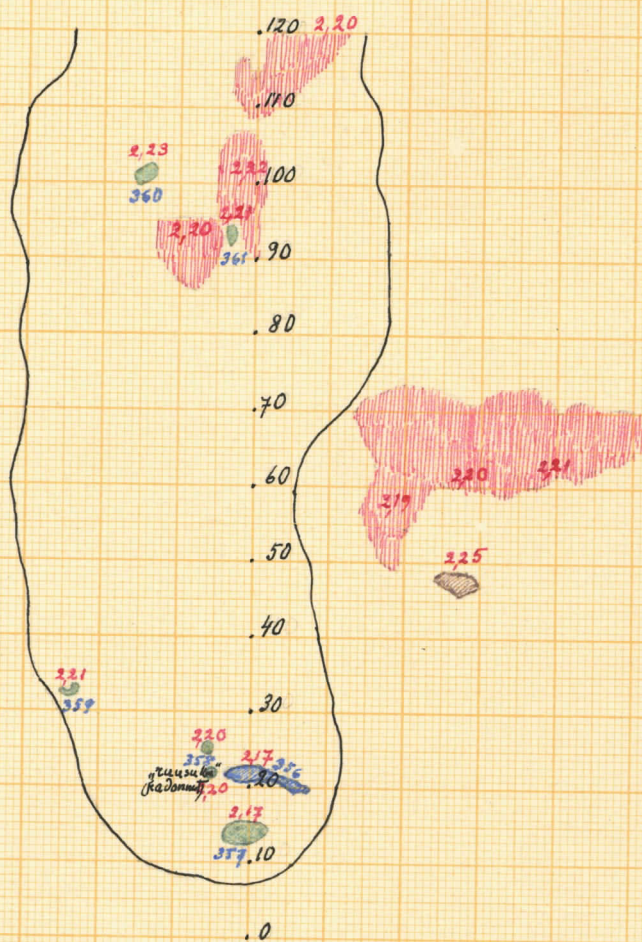
Tuominen.

J. Leppäaho. 1950.

Hauta W=22.

1:10

Kartta № 47

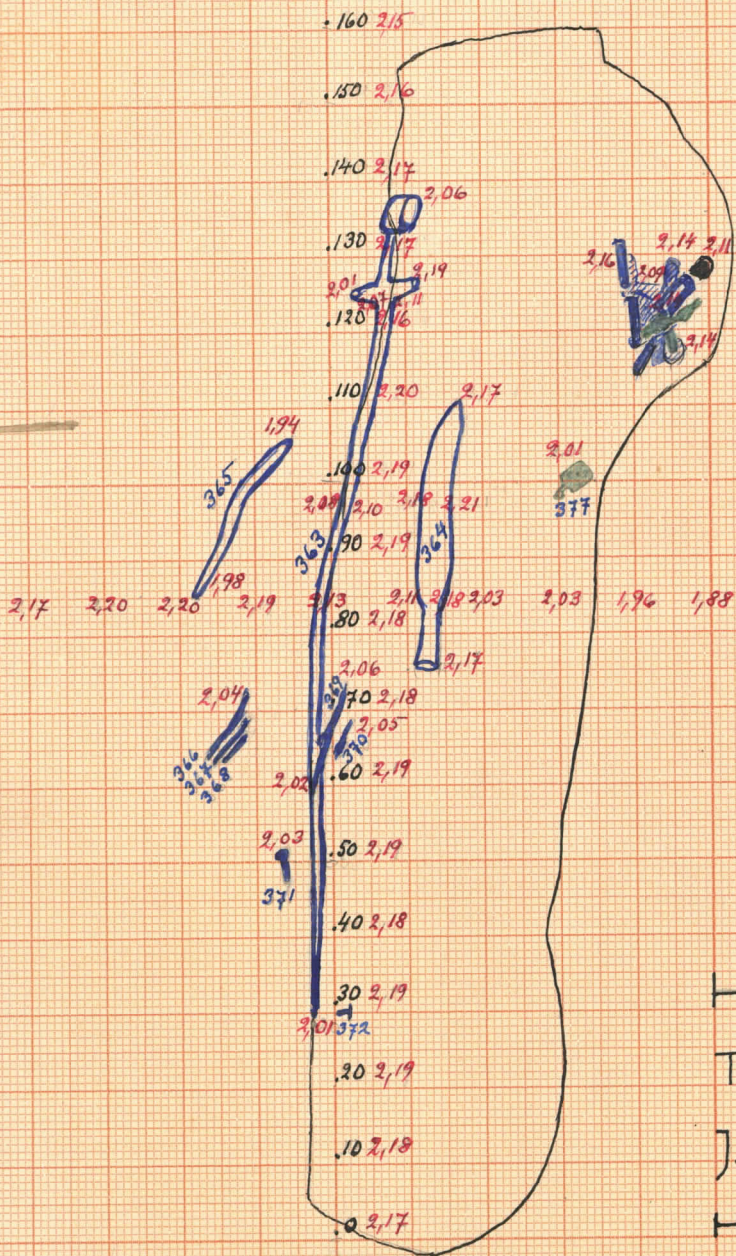
Halikko, Rikala

Tuominen.

J. Leppäaho. 1950.

Hauta Z = № 24.
1:10

Kartta № 48

Halikko, Rikala.

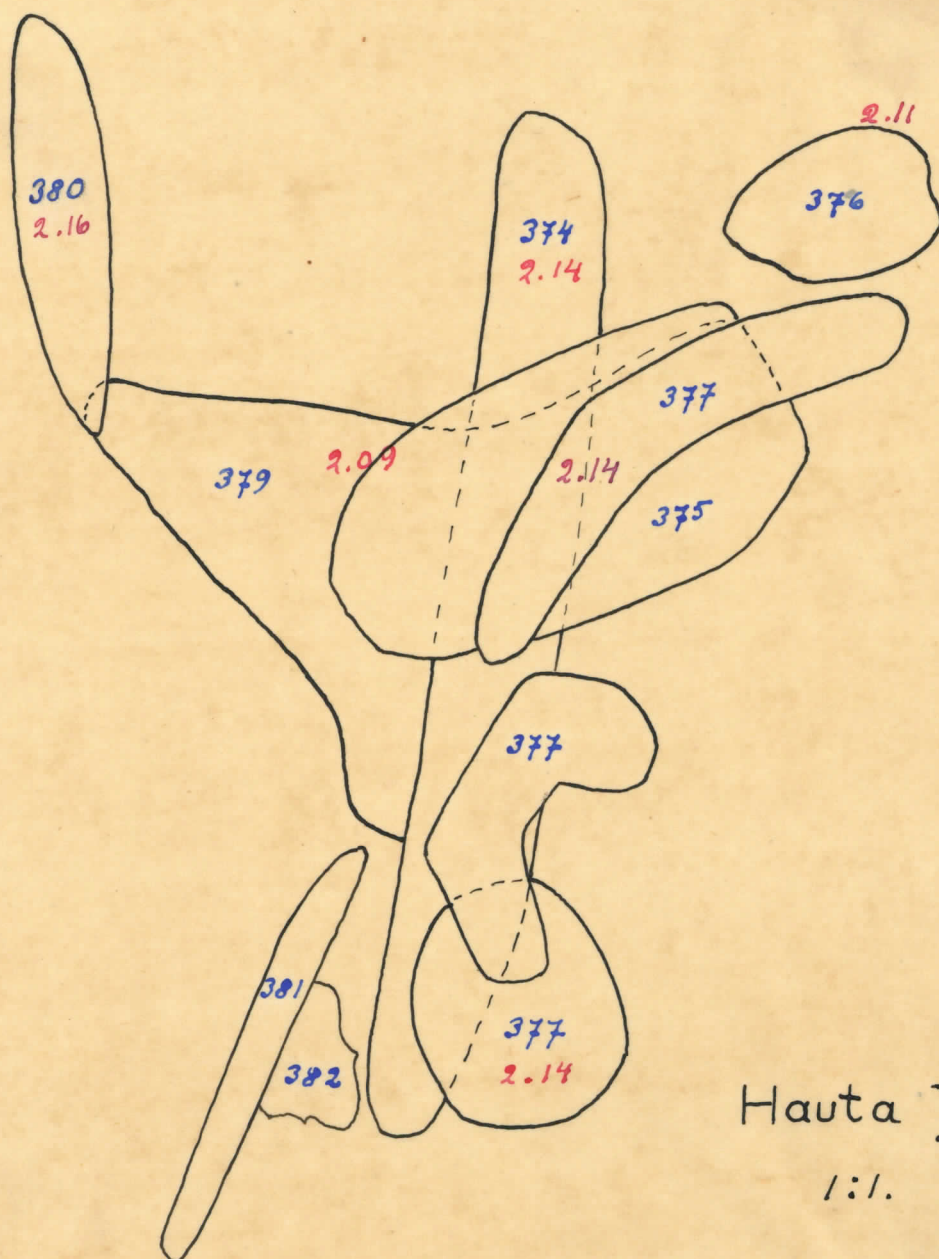
Tuominen.

J. Leppäaho. 1950.

Haut a $y = 25$.

1:10.

Kartta № 49.

Hauta Y.
1:1. (25)

Kartta № 50.

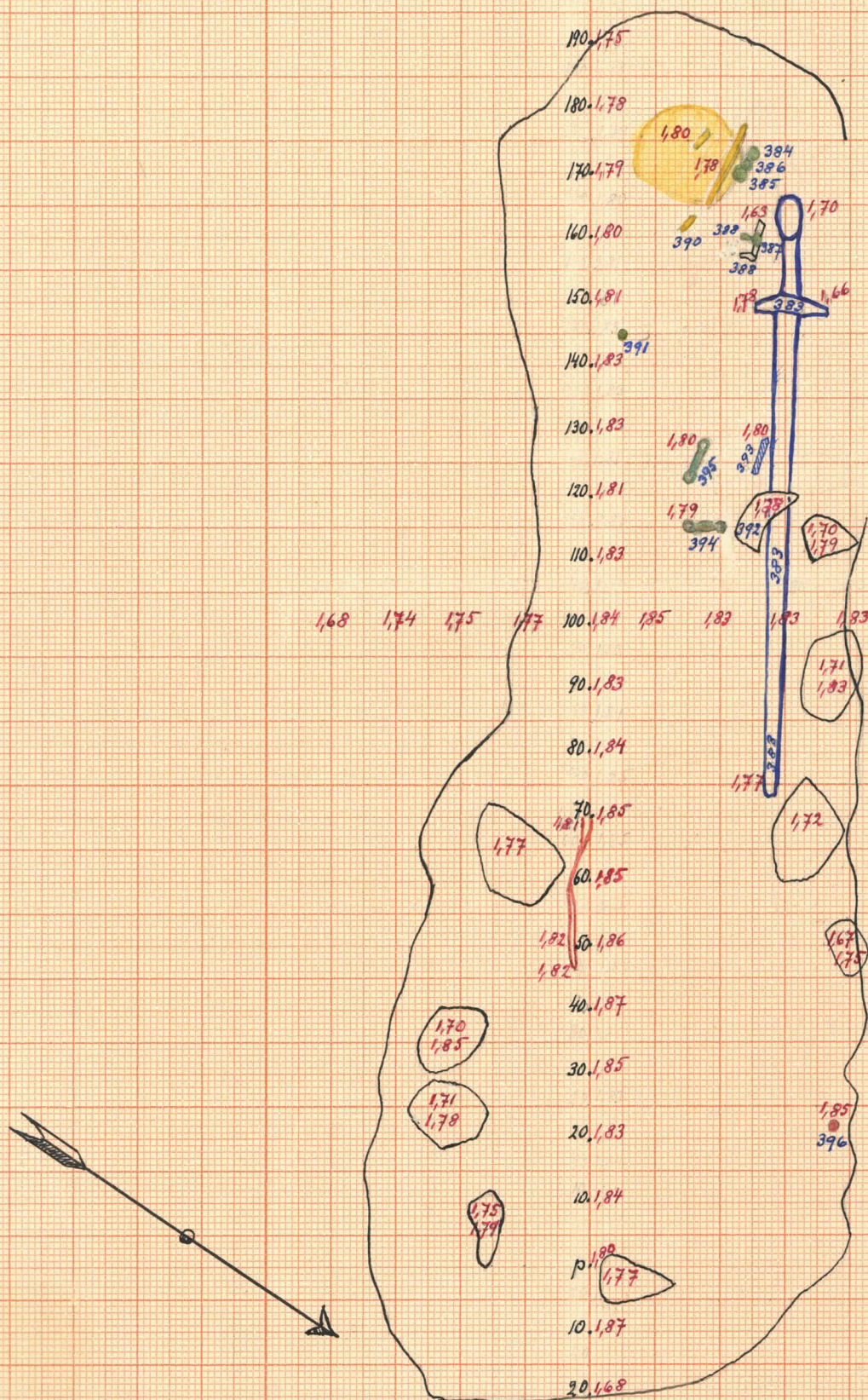
Halikko, Rikala

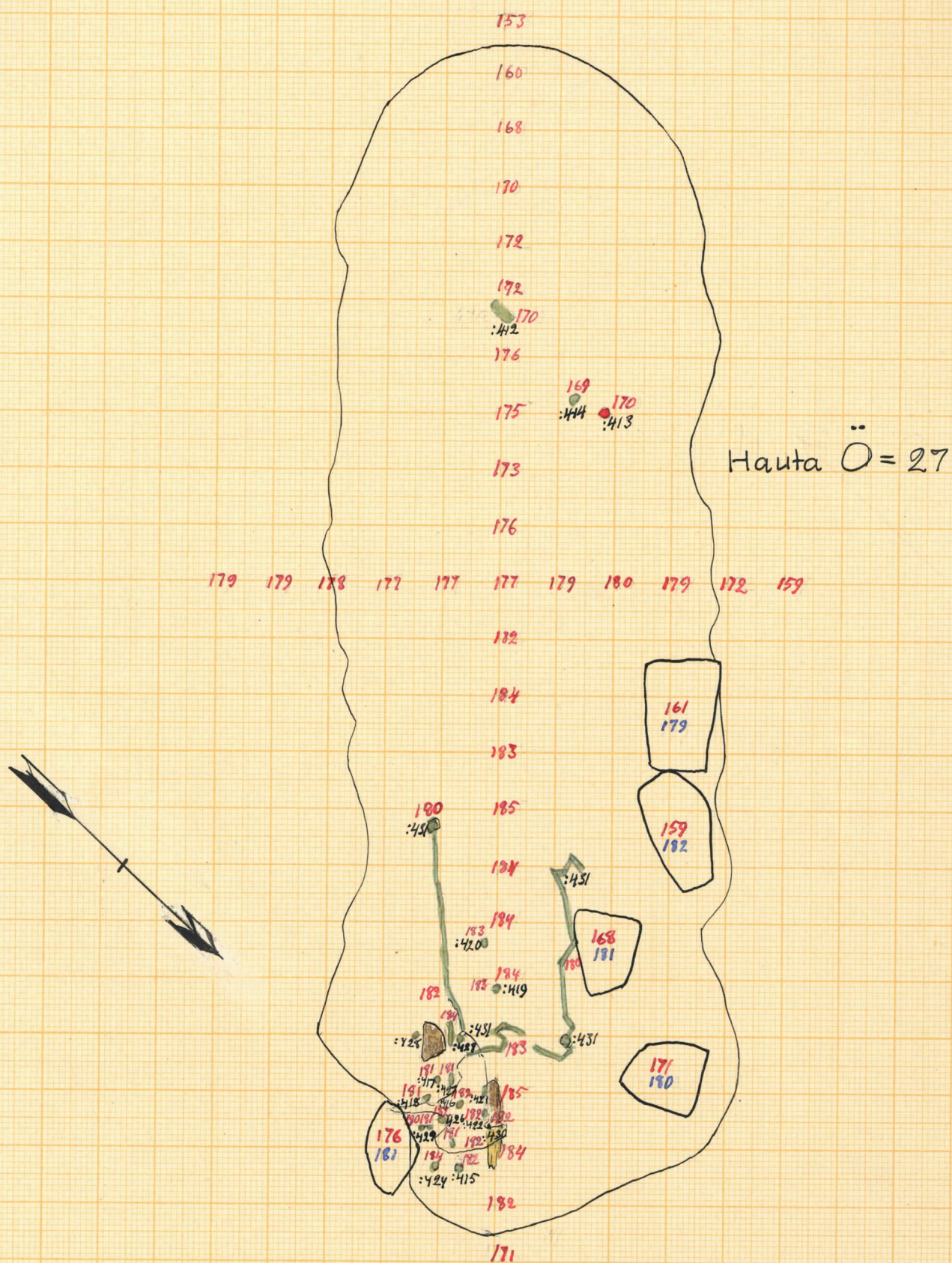
Tuominen.

J. Leppäaho. 1950.

Hauta A = 26.

1:10

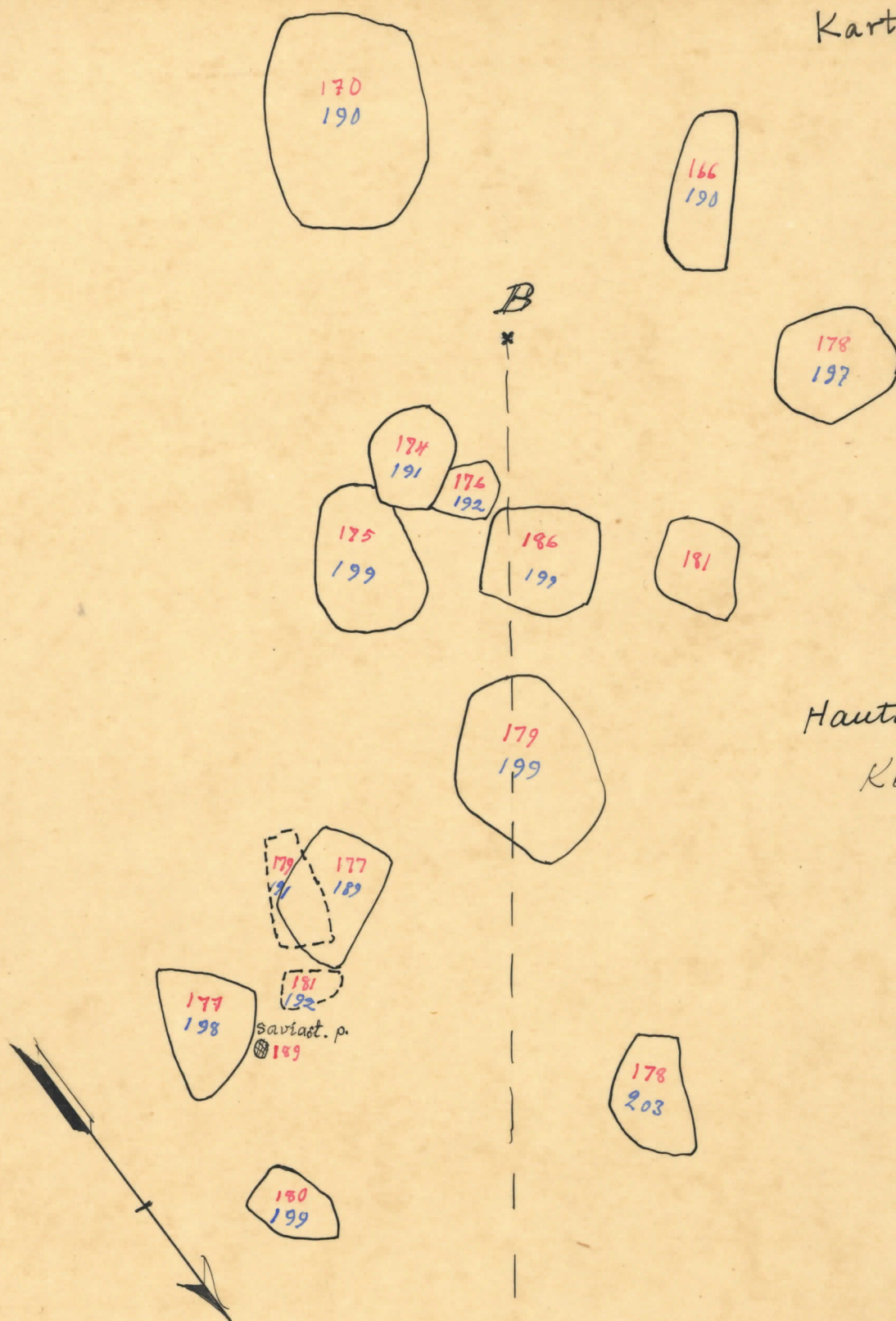

Halikko, Rikala
Tuominen HÖ=27
J. Leppäaho - 50

 $1:10$

Kartta № 52

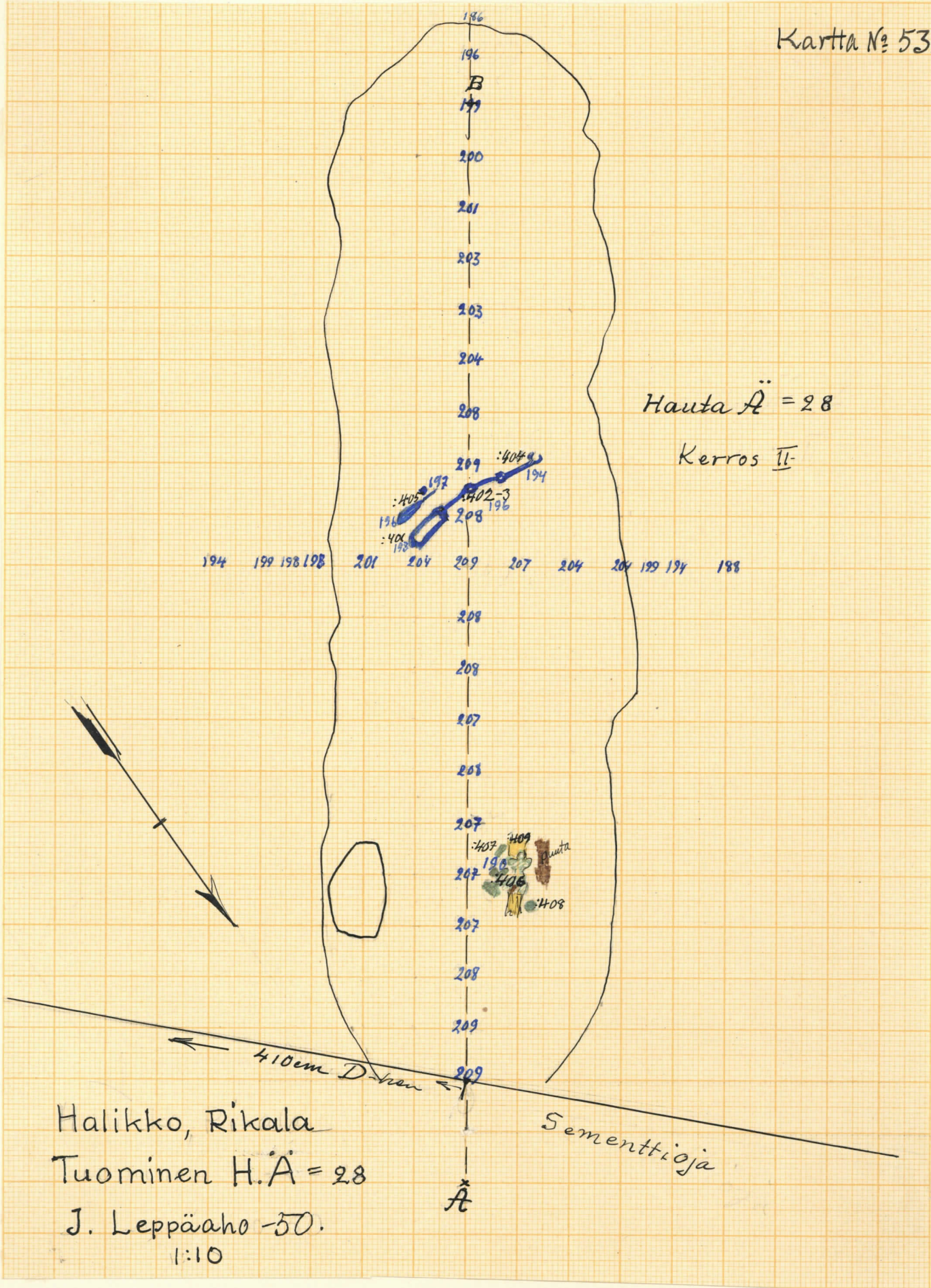

Hauta A'' = 28
Kerros I

Halikko, Rikala
Tuominen H. Ä = 28
J. Leppäaho - 50
1:10

Sementtioja

Kartta № 53.

Hauta Ä = 28

Detalji 1:1

Halikko, Rikala,
Tuominen, Hauta Ä = 28
J. Leppäaho - 50

1:1

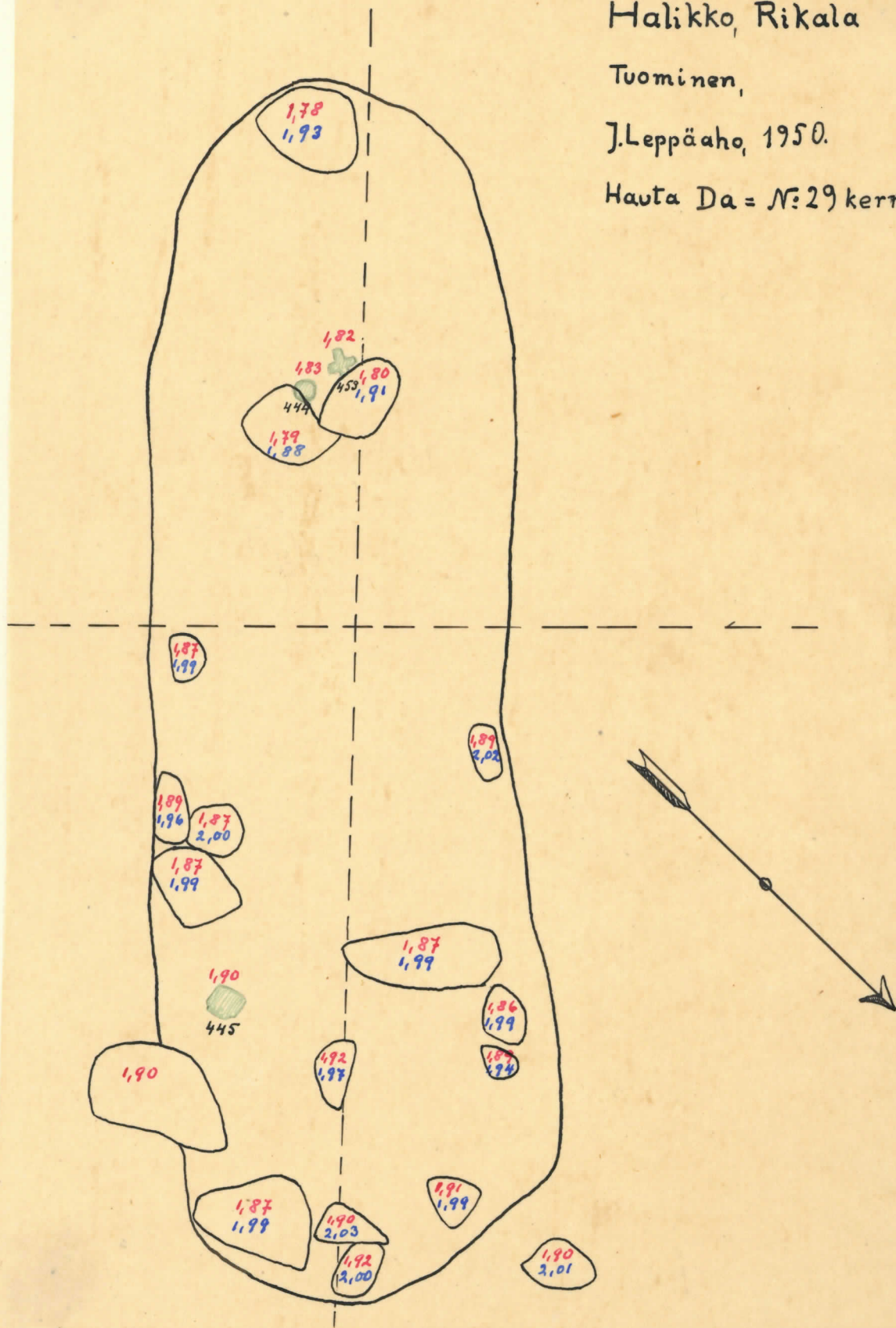
Kartta
Hauta № 55

Halikko, Rikala

Tuominen,

J. Leppäaho, 1950.

Hauta Da = № 29 kerros III.

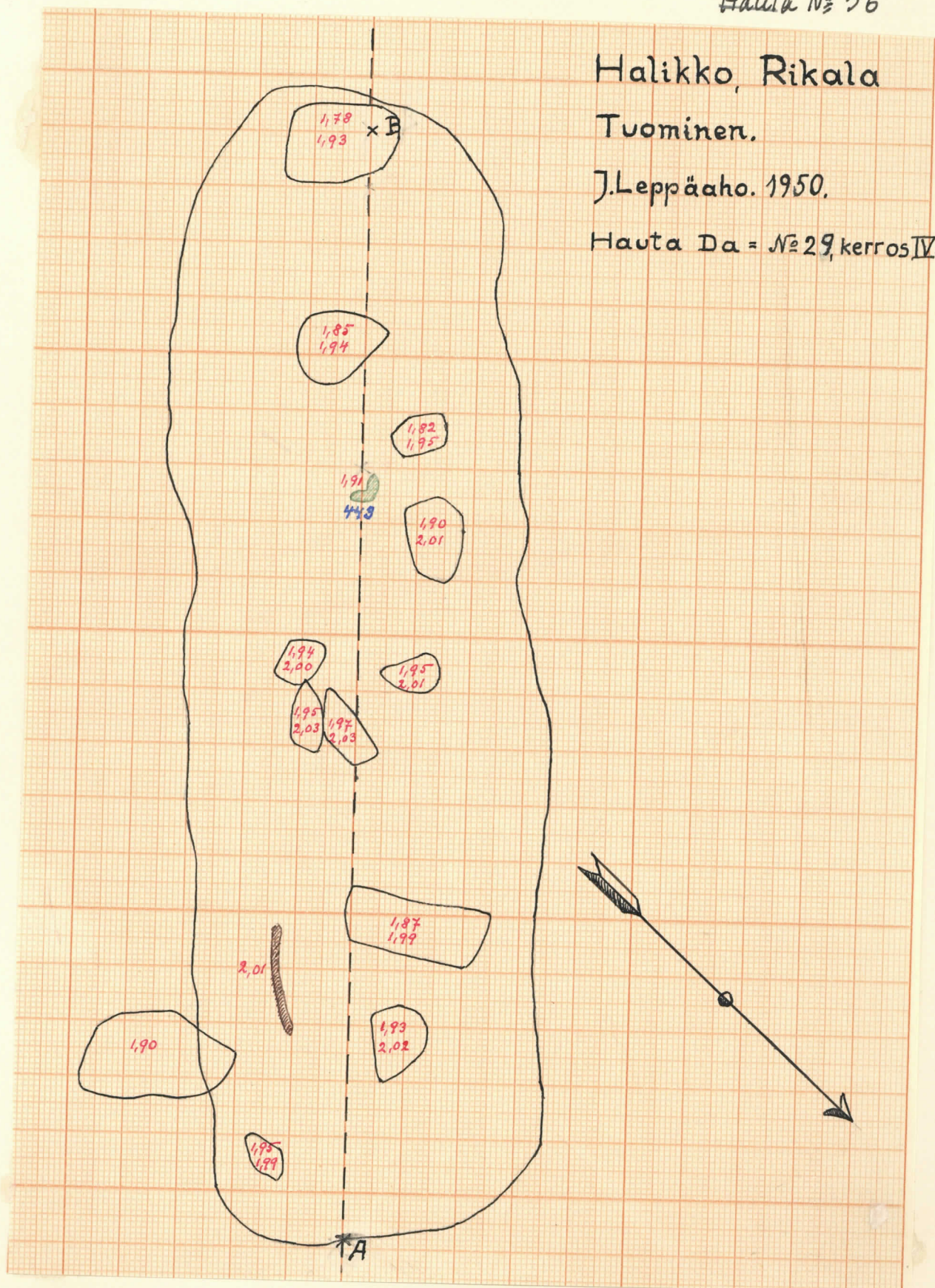

Kartta
Hauta № 56

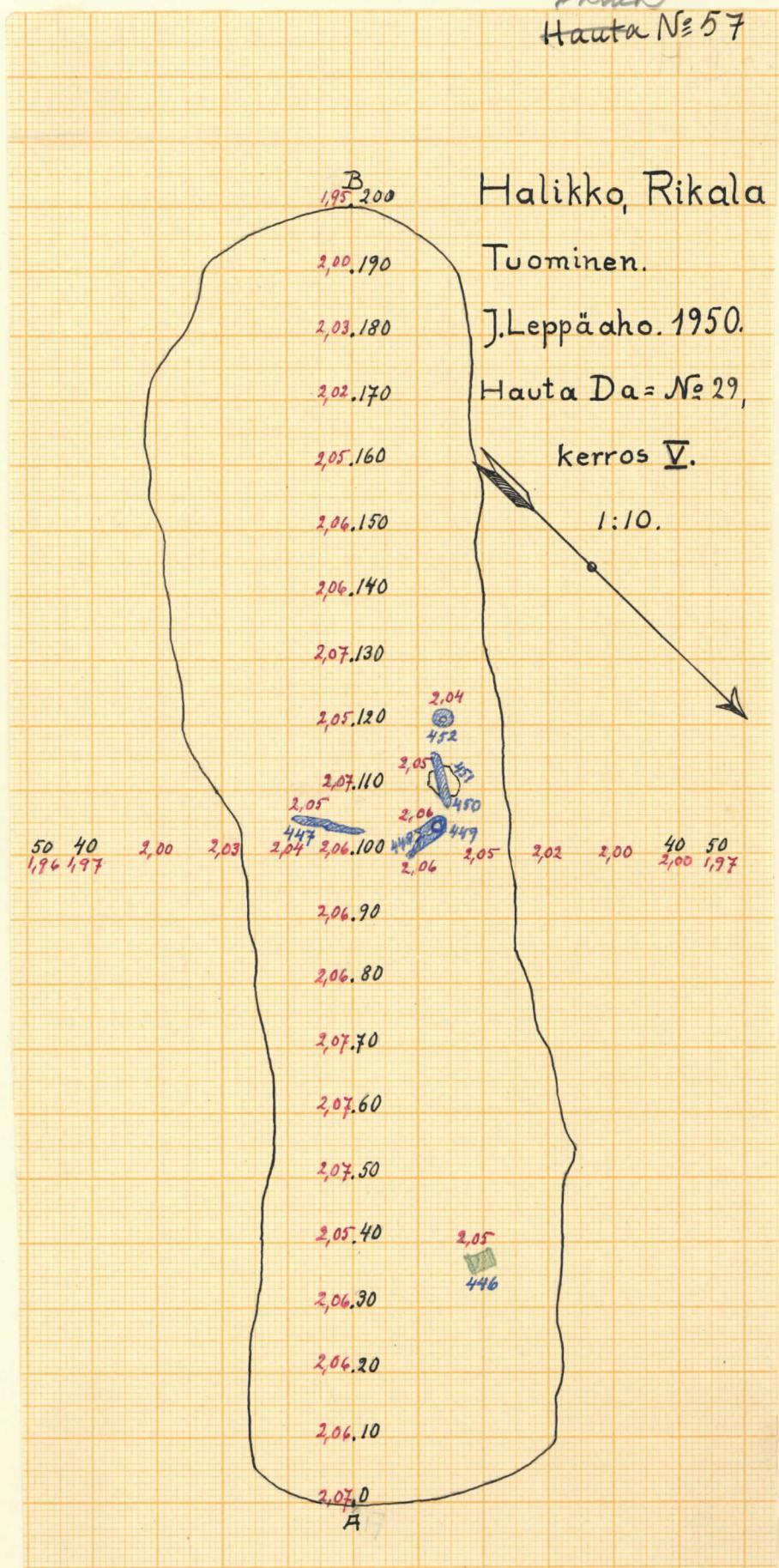
Halikko, Rikala
Tuominen.

J. Leppäaho. 1950.

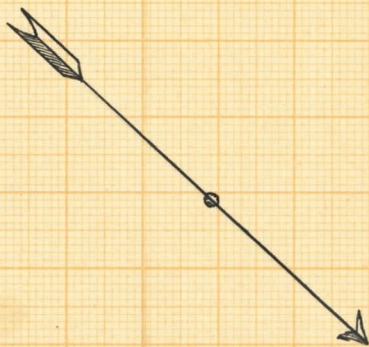
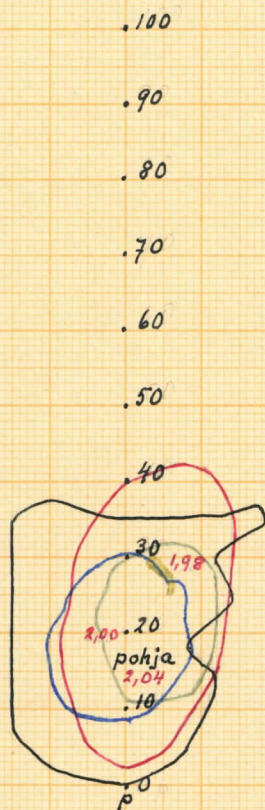
Hauta Da = № 29, kerros IV.

Kirja
Hauta № 57

Kartta
Hauta № 58

Halikko, Rikala
Tuominen.

J. Leppäaho. 1950.

"Hauta" E 1, (31).
syvyys erot. 5 cm musta-pun.
-sin.-vihreä.

1:10

Kartta № 63.

Halikko, Rikala.

J. Leppäaho. 1950.

Koekaivaus "Tuomisen savi-
pelto." (30).

1:10

Halikko, Rikala

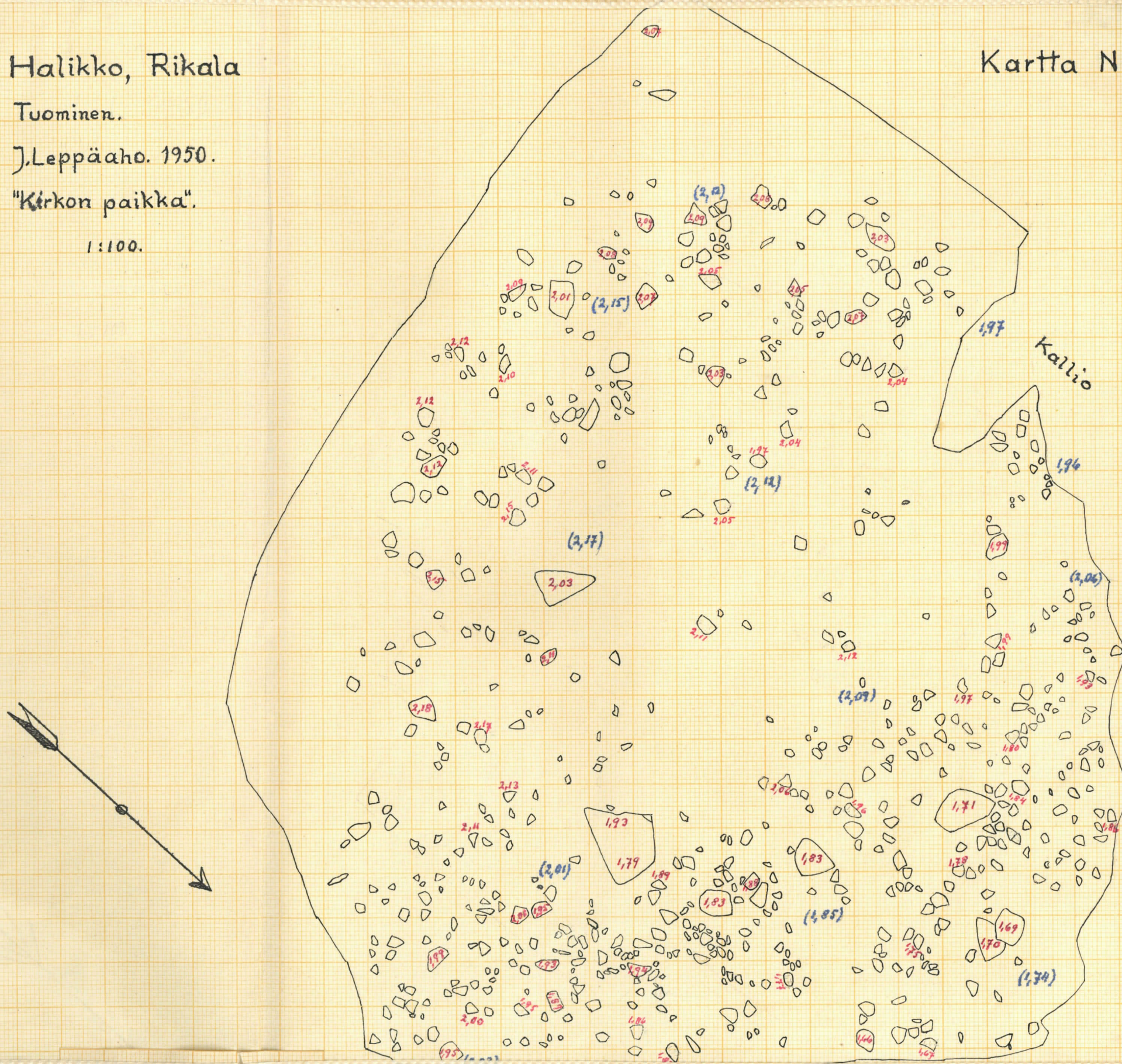
Tuominen.

J. Leppäaho. 1950.

"Kirkon paikka".

1:100.

Kartta № 64.

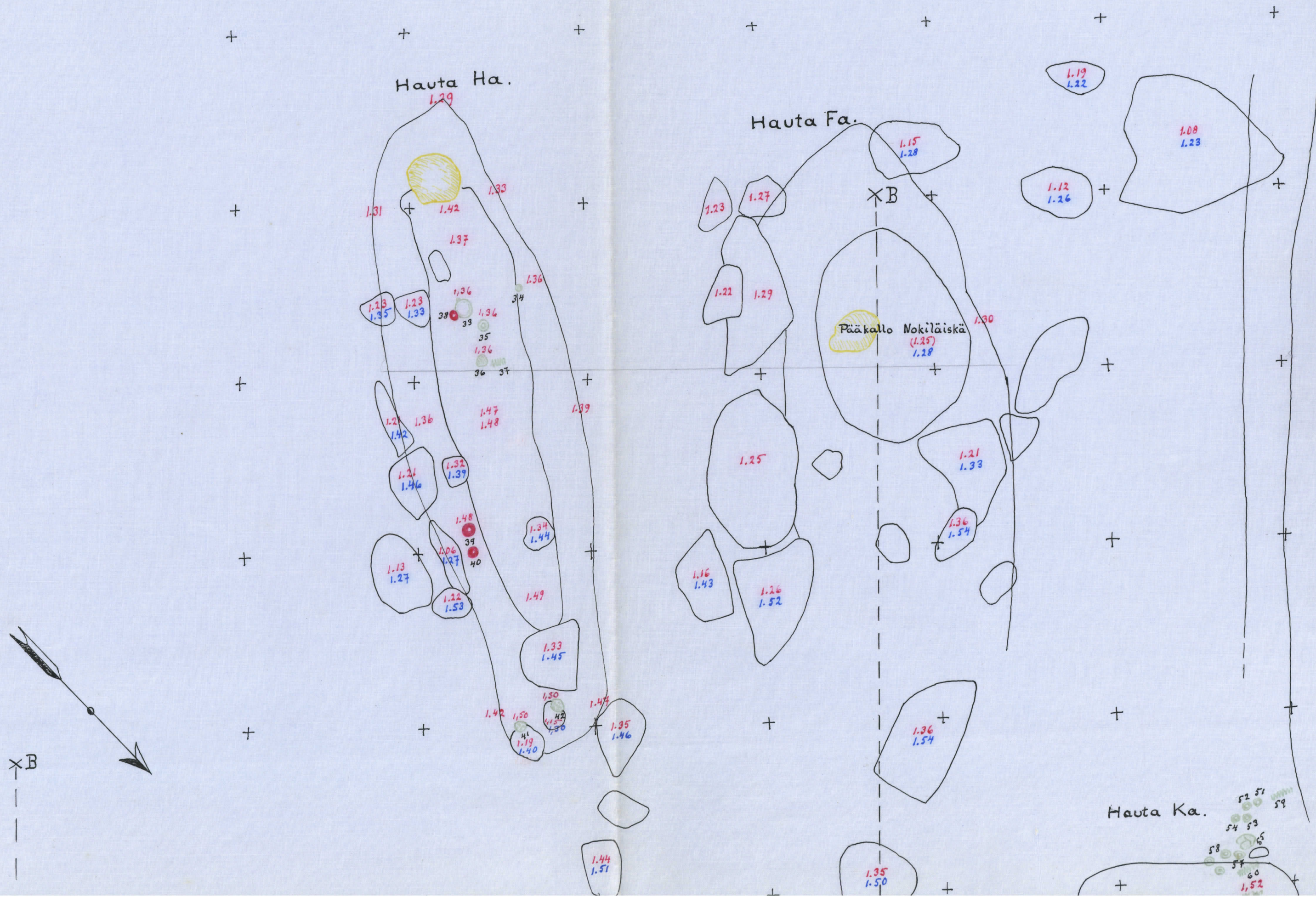

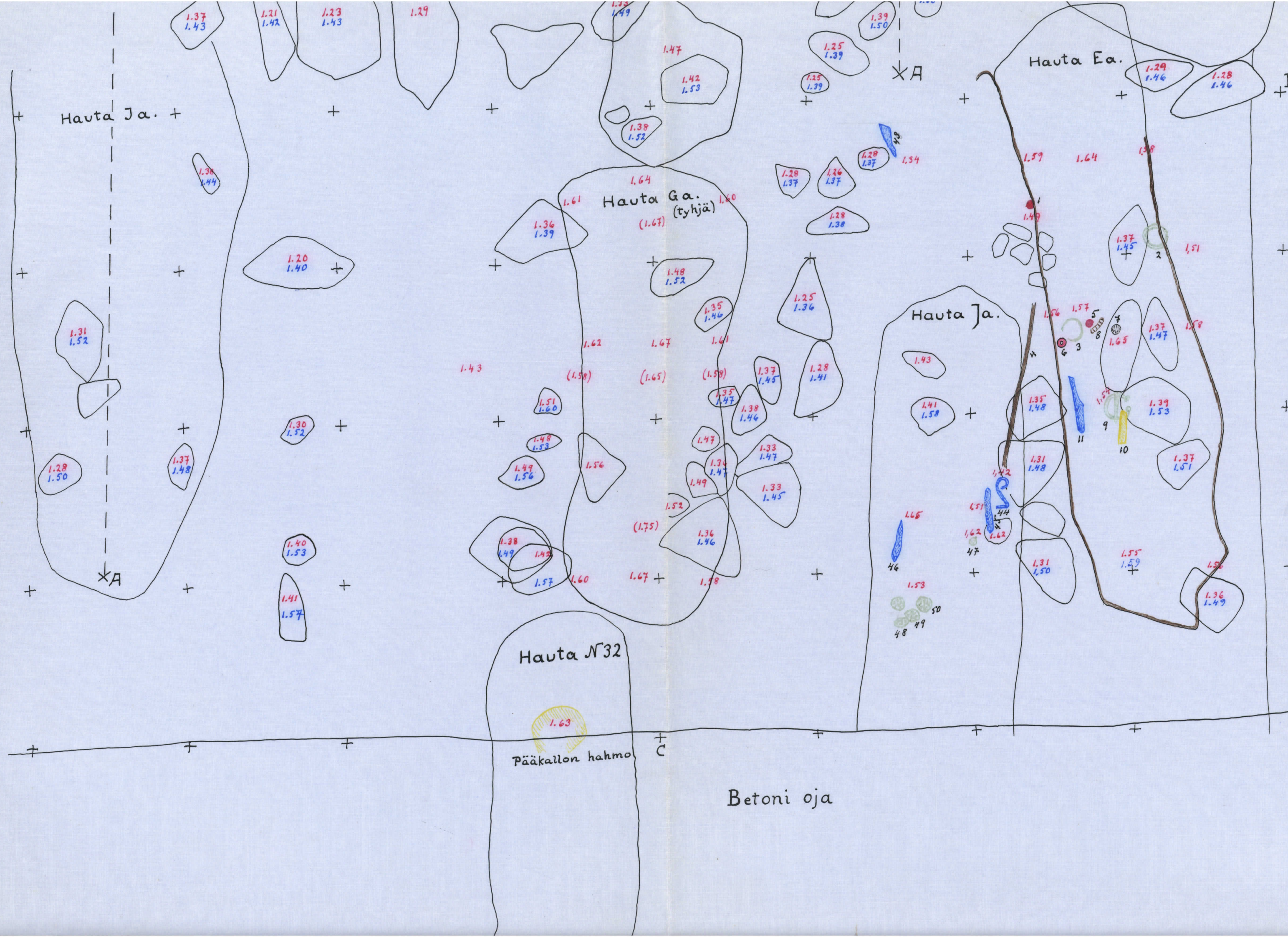
Kartta № 65.

Halikko, Rikala.

J. Leppäaho, 1951.

1:10.

D
x

Kartta No 66.

Hauta Ca

x

x

Halikko, Rikala

Tuominen,

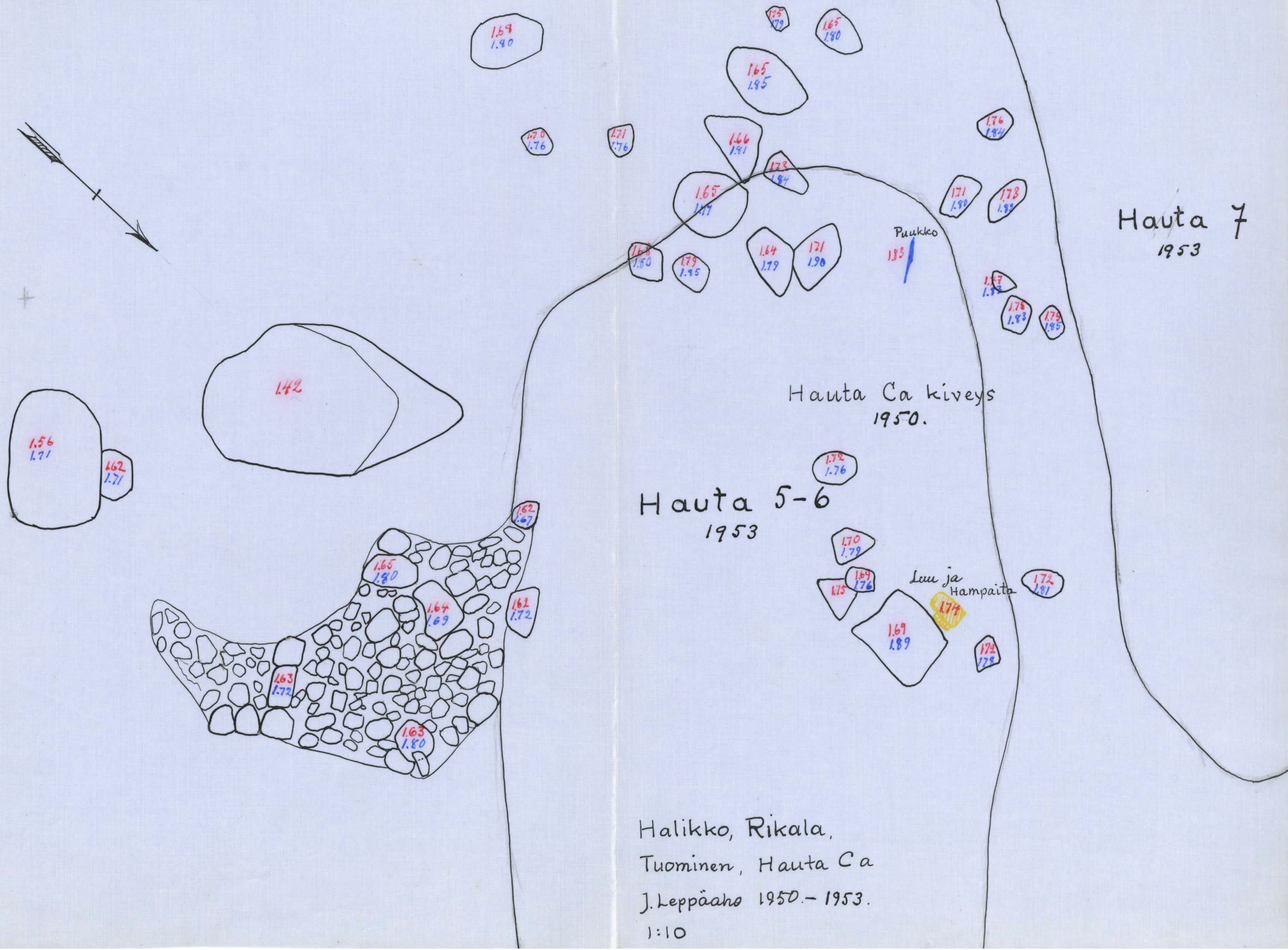
J. Leppäaho, 1950.

Hauta Ca

Punaista
ainetta

1,82

Kartta № 67.

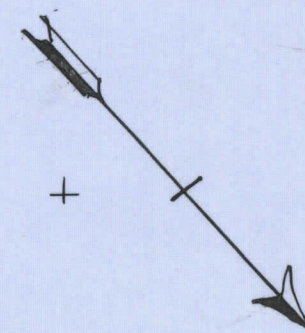

Halikko, Rikala,
Tuominen, Hauta Ca
J. Leppäaho 1950.-1953.
1:10

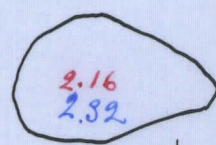
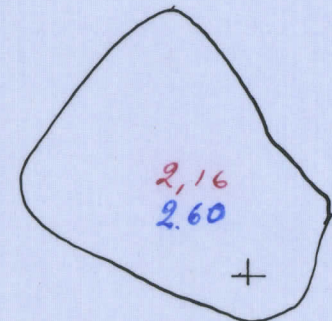
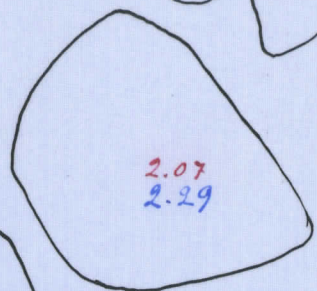
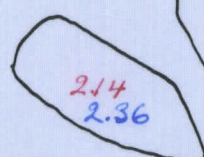
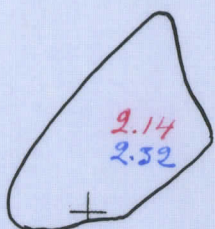
Kartta № 68.

Tyhjää

↑ 2,5 m
E:hen.

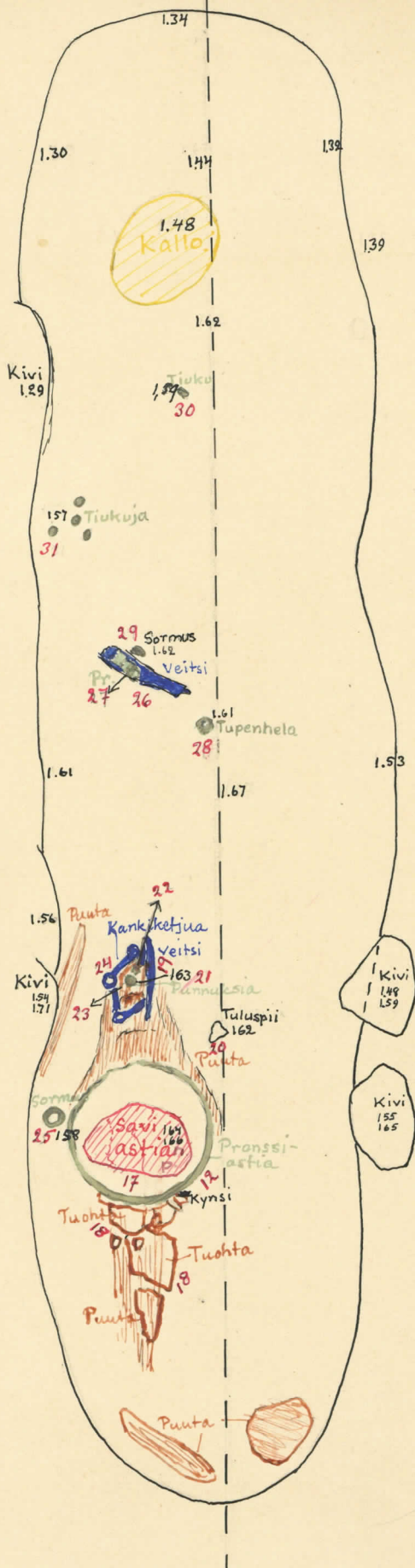

Halikko, Rikala
Tuominen
J. Leppäaho 1953
1:10

Kartta № 69.

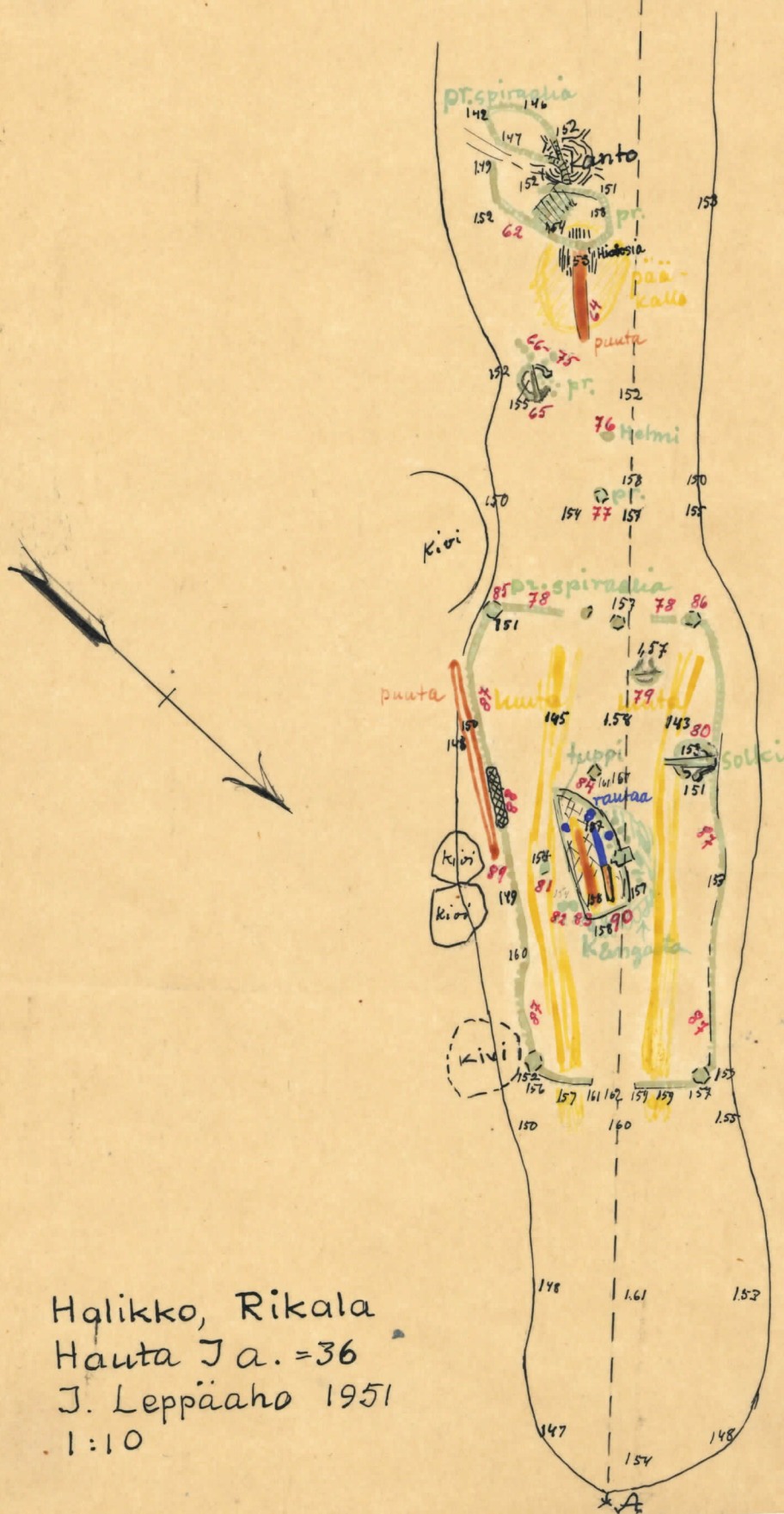
Hauta Fa. = 38

Halikko, Rikala
Hauta F.a. = 38
J. Leppäaho 1951.
1:10

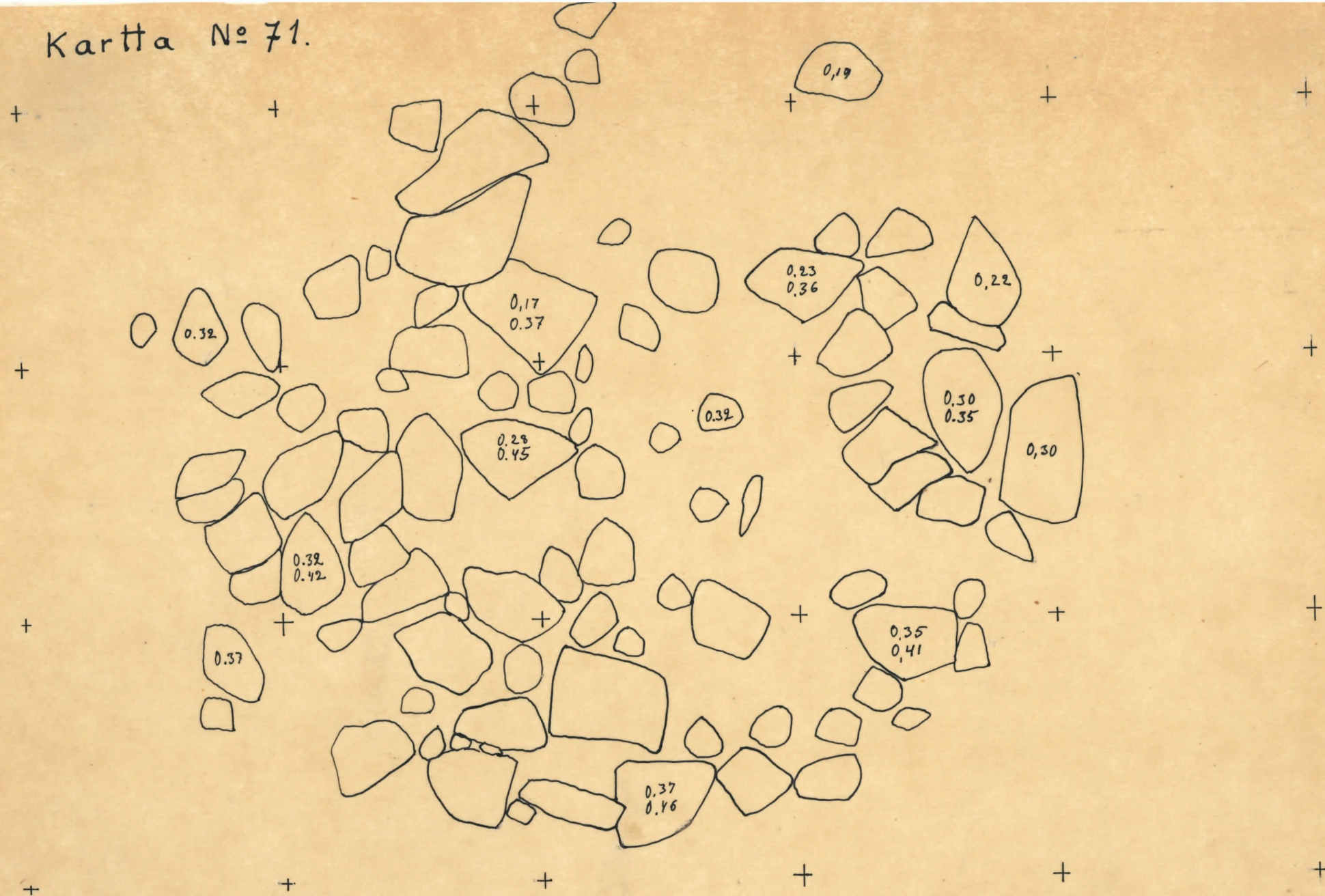
Kartta No 70.

Hauta Ja = 36
*B

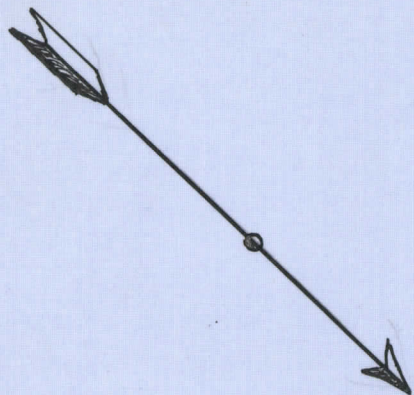
Holikko, Rikala
Hauta Ja. = 36
J. Leppäaho 1951
1:10

Kartta № 71.

Halikko, Rikala
Epämääräinen röykkiö
J. Leppäaho, 1951.
1:10

Kartta № 72.

x

x

x G

x

x

x

x

x

x

x

2,15

Hauta VII

Hauta IV

Hauta V-VI

2,16

65

2,18

71

2,14

2,06

66

2,07

67

2,11

68

2,10

2,12

69

70

2,10

2,28

2,29

2,20

1,99

1,54

1,96

2,23

2,28

103

2,29

92

2,26

93

2,28

2,24

105

99

2,30

88

2,29

2,26

85

2,27

104

2,13

2,34

2,36

2,33

2,36

2,33

2,36

2,28

89

2,28

2,34

2,28

86

2,27

83

2,08

2,31

2,33

87

2,07

2,35

1,92

81

2,16

63

2,11

2,00

77

2,09

98

2,12

2,24

96

2,29

92

2,26

99

2,30

88

2,29

2,26

85

2,27

104

2,13

2,34

2,36

2,33

2,36

2,33

2,36

2,33

2,36

2,16

65

2,18

71

2,14

2,06

66

2,07

67

2,11

68

2,10

2,12

69

70

2,16

63

2,11

2,00

77

2,09

98

2,12

2,24

96

2,29

92

2,26

99

2,30

88

2,29

2,26

85

2,27

104

2,13

2,34

2,36

2,33

2,36

2,33

2,36

2,16

65

2,18

71

2,14

2,06

66

2,07

67

2,11

68

2,10

2,12

69

70

2,16

63

2,11

2,00

77

2,09

98

2,12

2,24

96

2,29

92

2,26

99

2,30

88

2,29

2,26

85

2,27

104

2,13

2,34

2,36

2,33

2,36

2,33

2,36

2,16

65

2,18

71

2,14

2,06

66

2,07

67

2,11

68

2,10

2,12

69

70

2,16

63

2,11

2,00

77

2,09

98

2,12

2,24

96

2,29

92

2,26

99

2,30

88

2,29

2,26

85

2,27

104

2,13

2,34

2,36

2,33

2,36

2,33

2,36

2,16

65

2,18

71

2,14

2,06

66

2,07

67

2,11

68

2,10

2,12

69

70

2,16

63

2,11

2,00

77

2,09

98

2,12

2,24

96

2,29

92

2,26

99

2,30

88

2,29

2,26

85

2,27

104

2,13

2,34

2,36

2,33

2,36

2,33

2,36

2,16

65

2,18

71

2,14

2,06

66

2,07

67

2,11

68

2,10

2,12

69

70

2,16

63

2,11

2,00

77

2,09

98

2,12

2,24

96

2,29

92

2,26

99

2,30

88

2,29

2,26

85

2,27

104

2,13

2,34

2,36

2,33

2,36

2,33

2,36

2,16

65

2,18

71

2,14

2,06

66

2,07

67

2,11

68

2,10

2,12

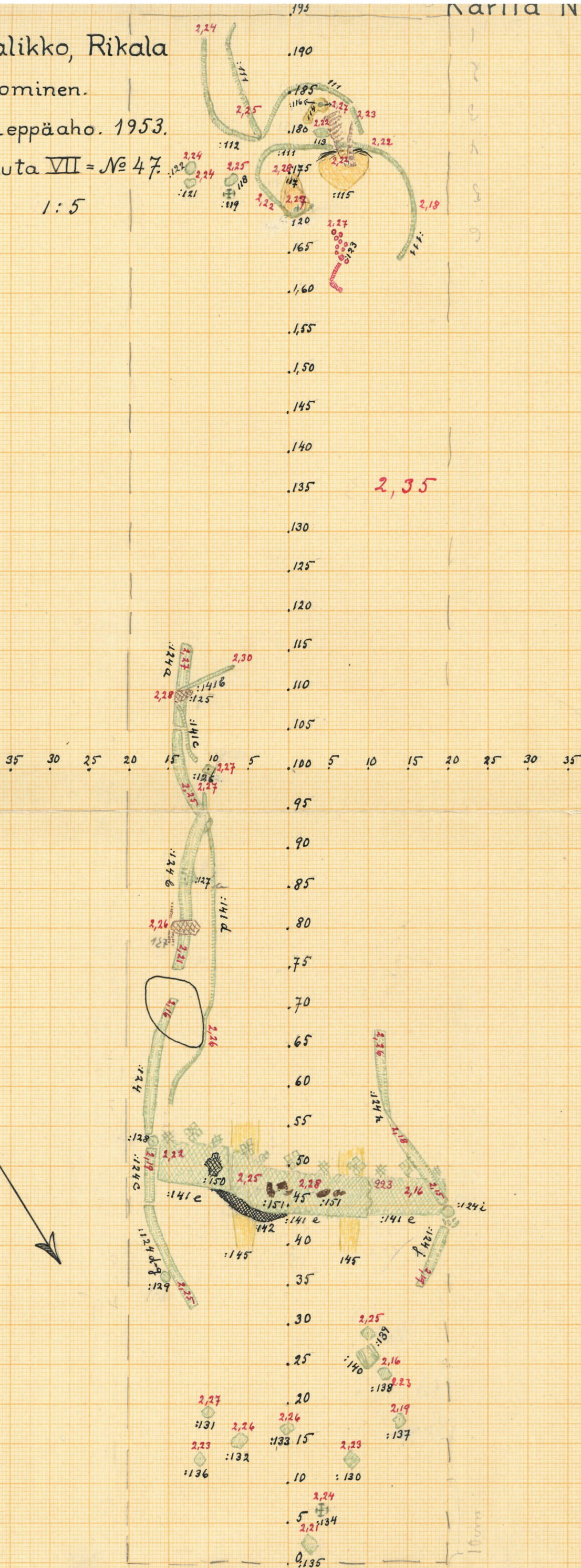
69

70

2,16

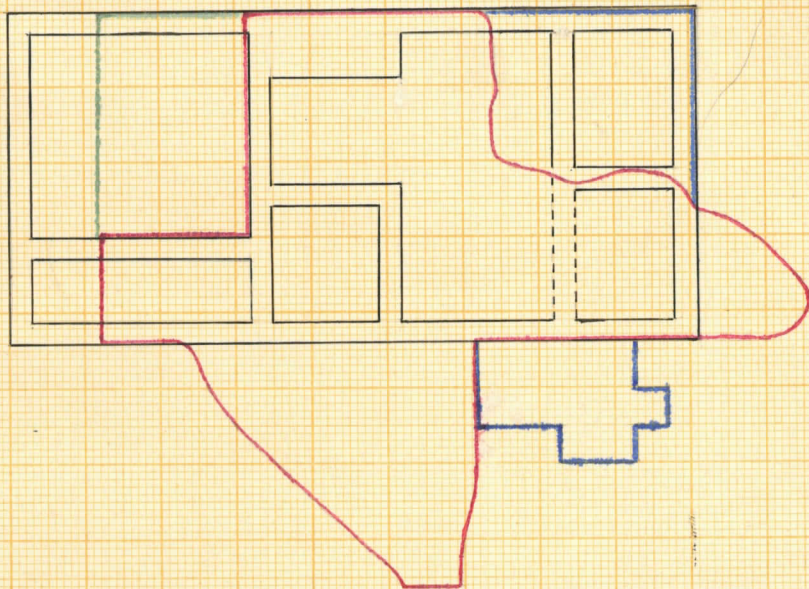
63

1:5

Kartta N: 76.

(Tyhjä
kireys)

Halikko Rikala

1/200

J. Leppäaho - 1950-53.

Kaaviokartta Tuomisen betooniojista
ja eri vuosien kaivausalueista.

Punainen v. 1950:n kaiv. alue.

Vihreä v. 1951:n kaiv. alue.

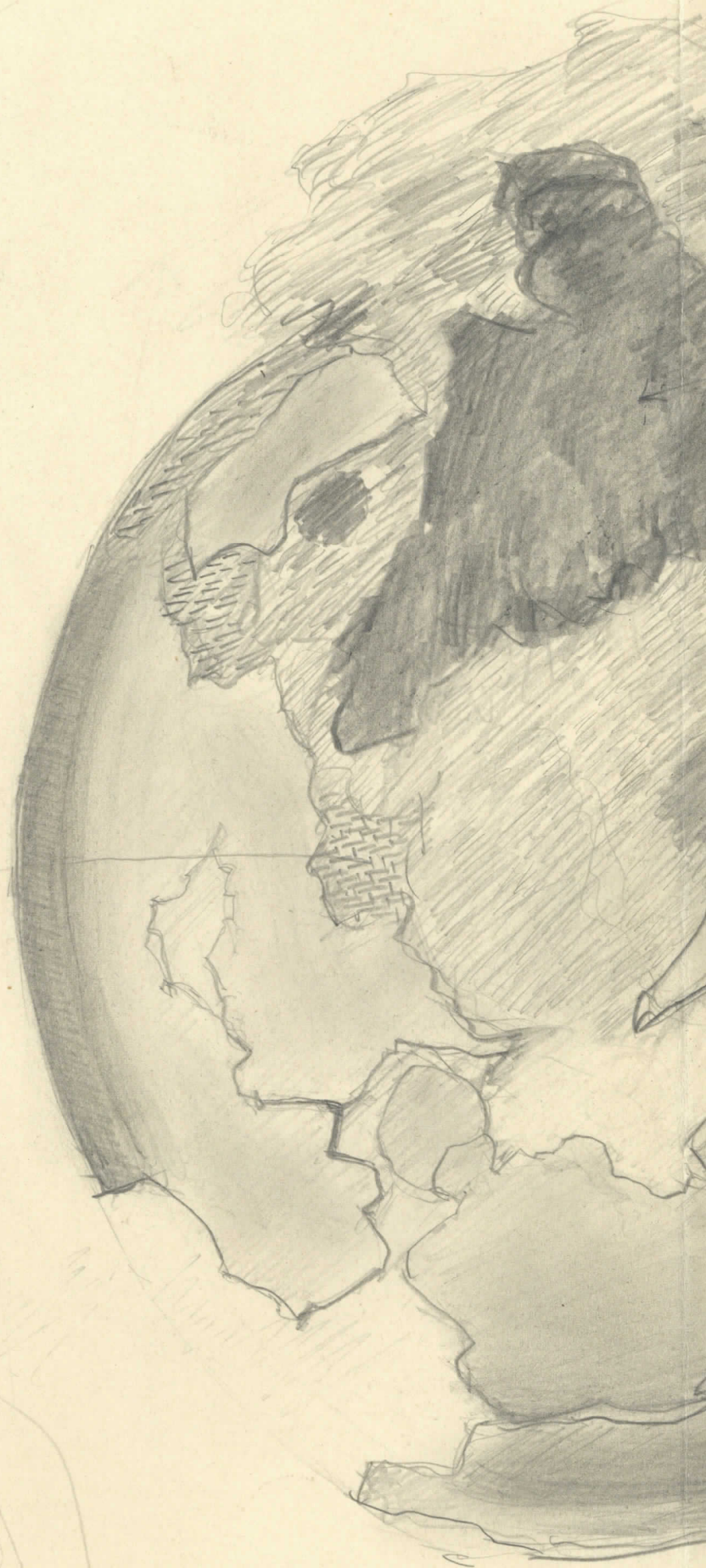
Sininen v. 1953:n kaiv. alue.

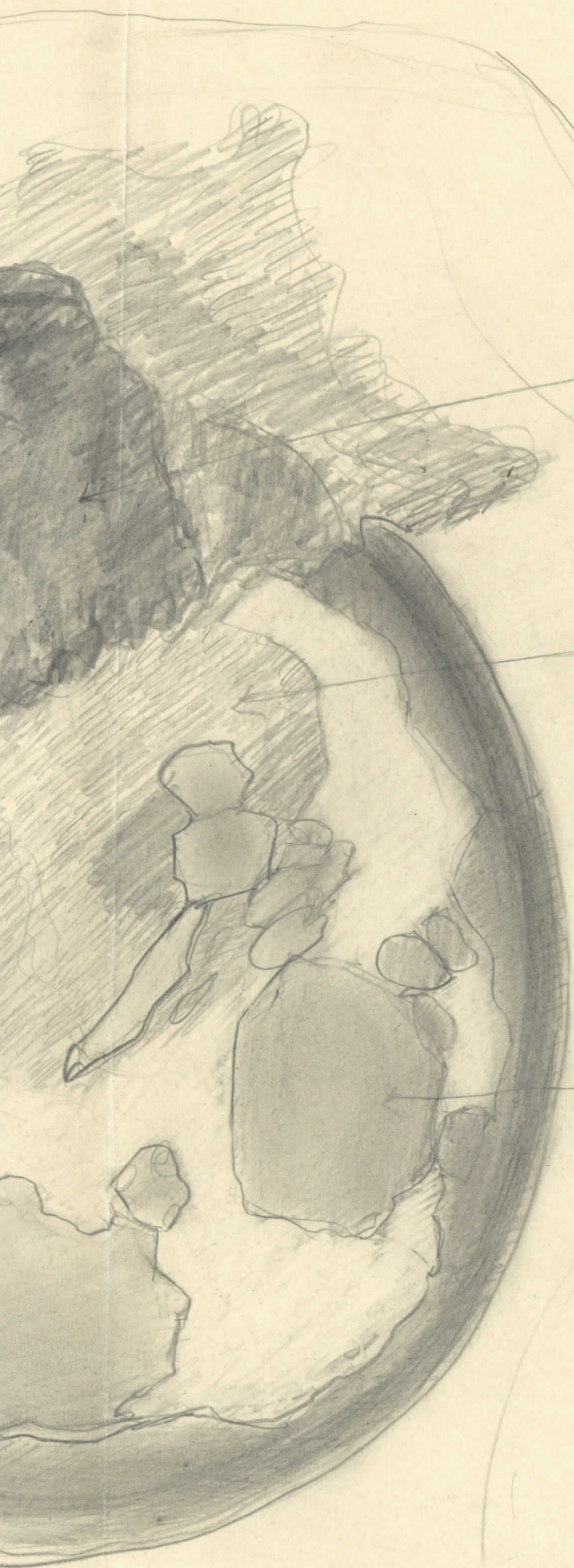
Myös vihreän ja sinisen alueen pintamaa
poistettu v. 1950.

Halikko, Rikala / J. LEPPÄNEN 1950, 1951 p 1953

72847.?

Kangasla

nahkaa

huopaa

pronssia

Halikko, Rikala, Tuominen
J. Leppäaho, 1953
Värikartta

saviastianpala

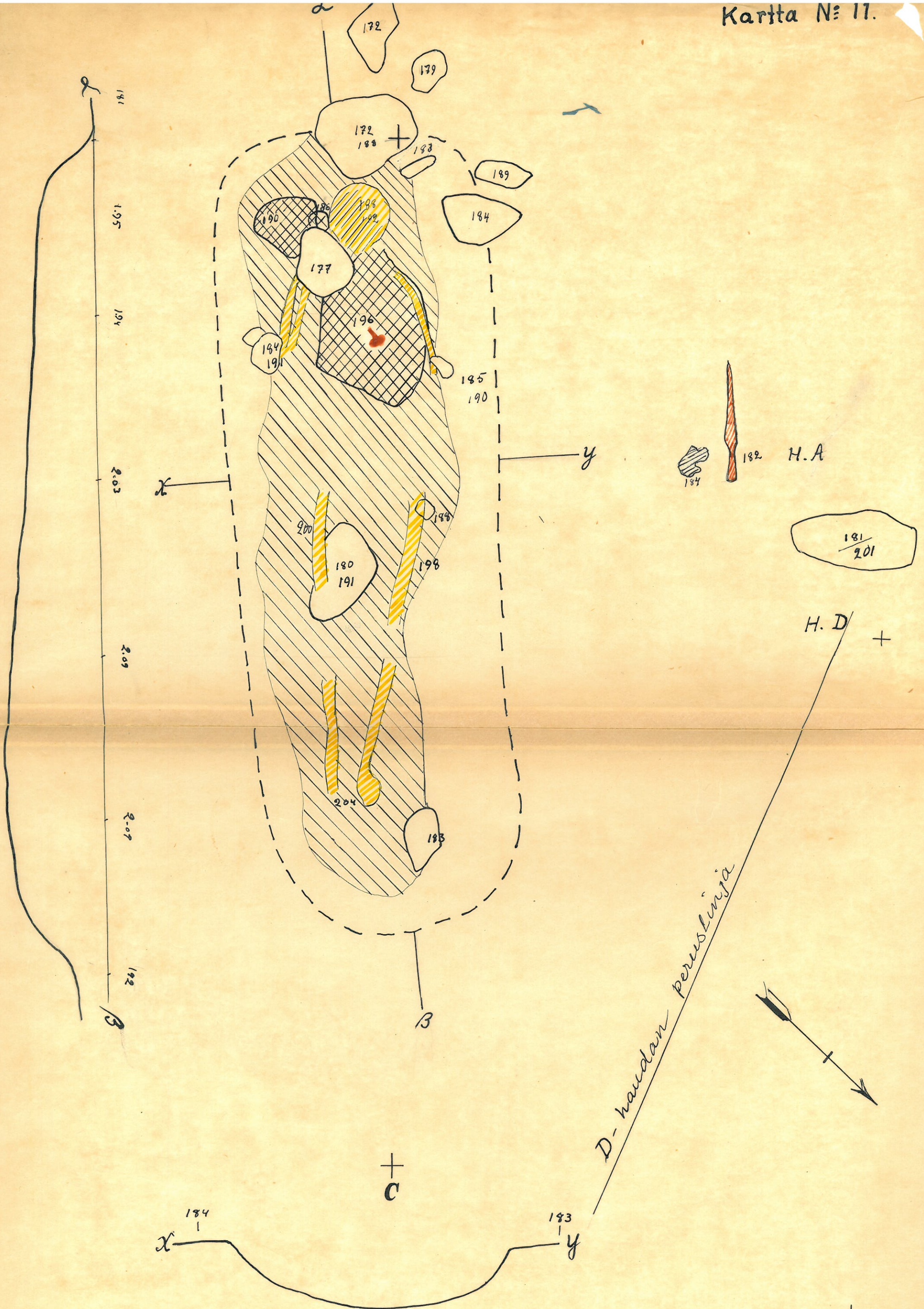
rautaa

luuta

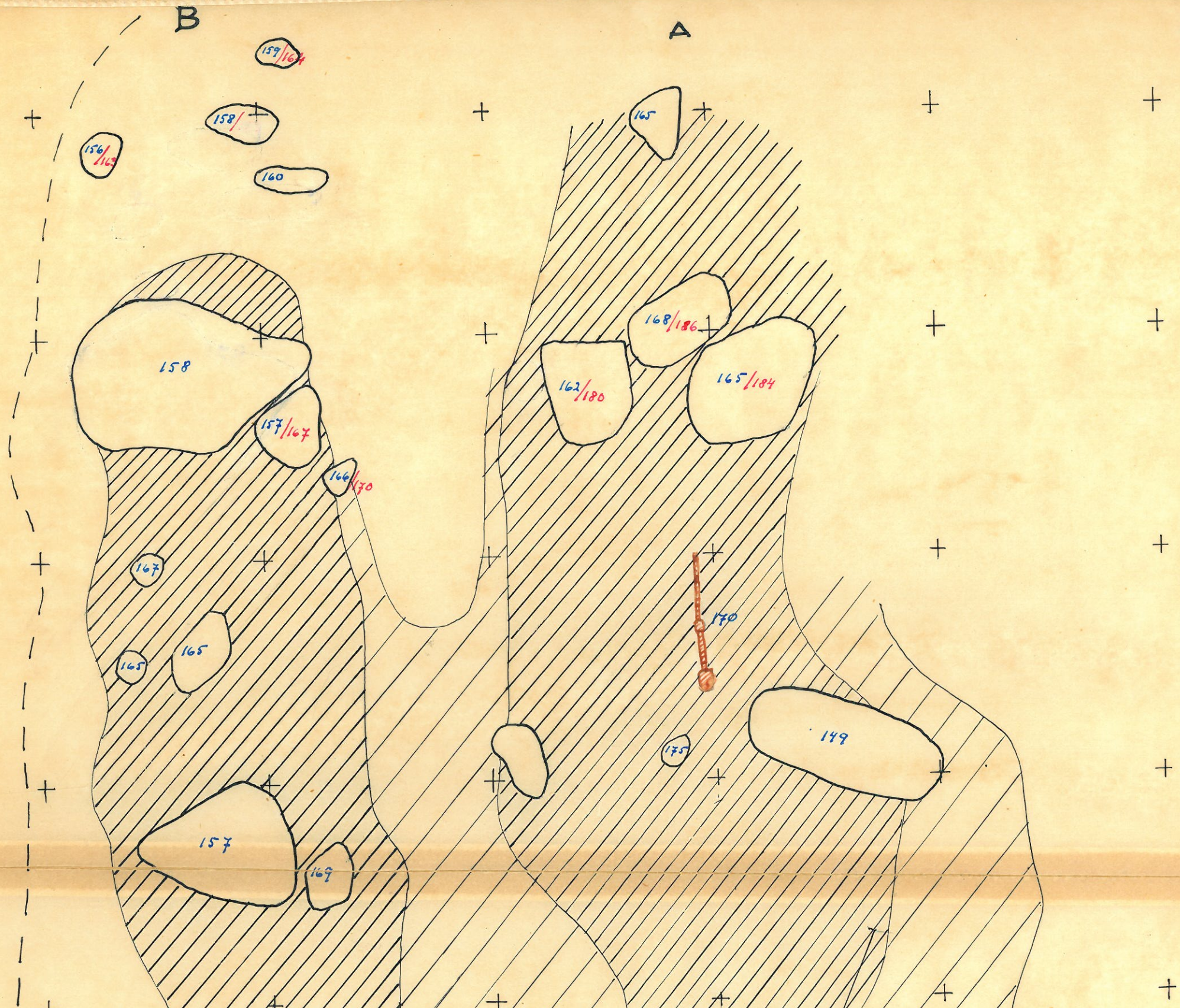
pronssia

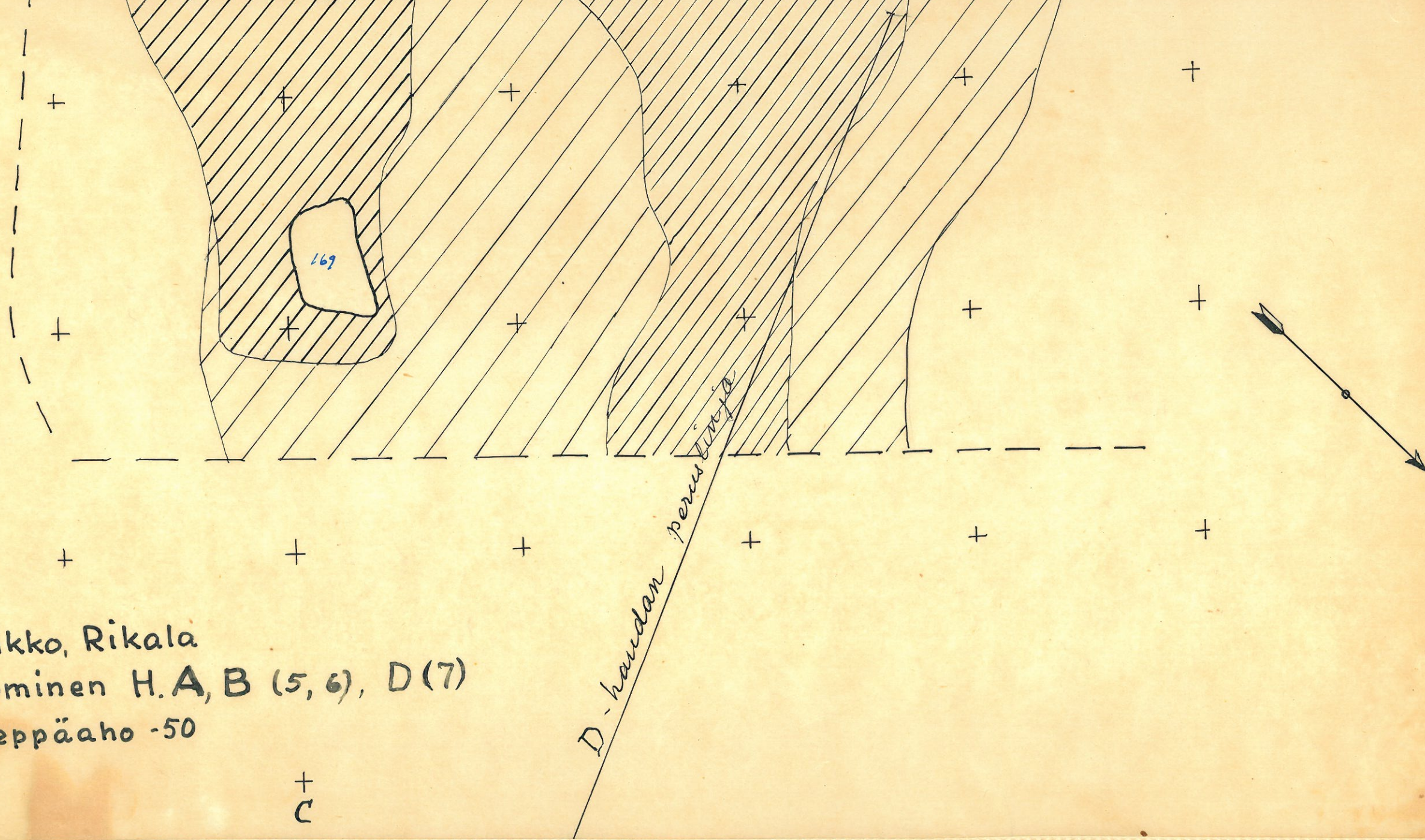
puuta

(paitsi niissä kartoissa, joissa on
erikoiset väriselitykset)

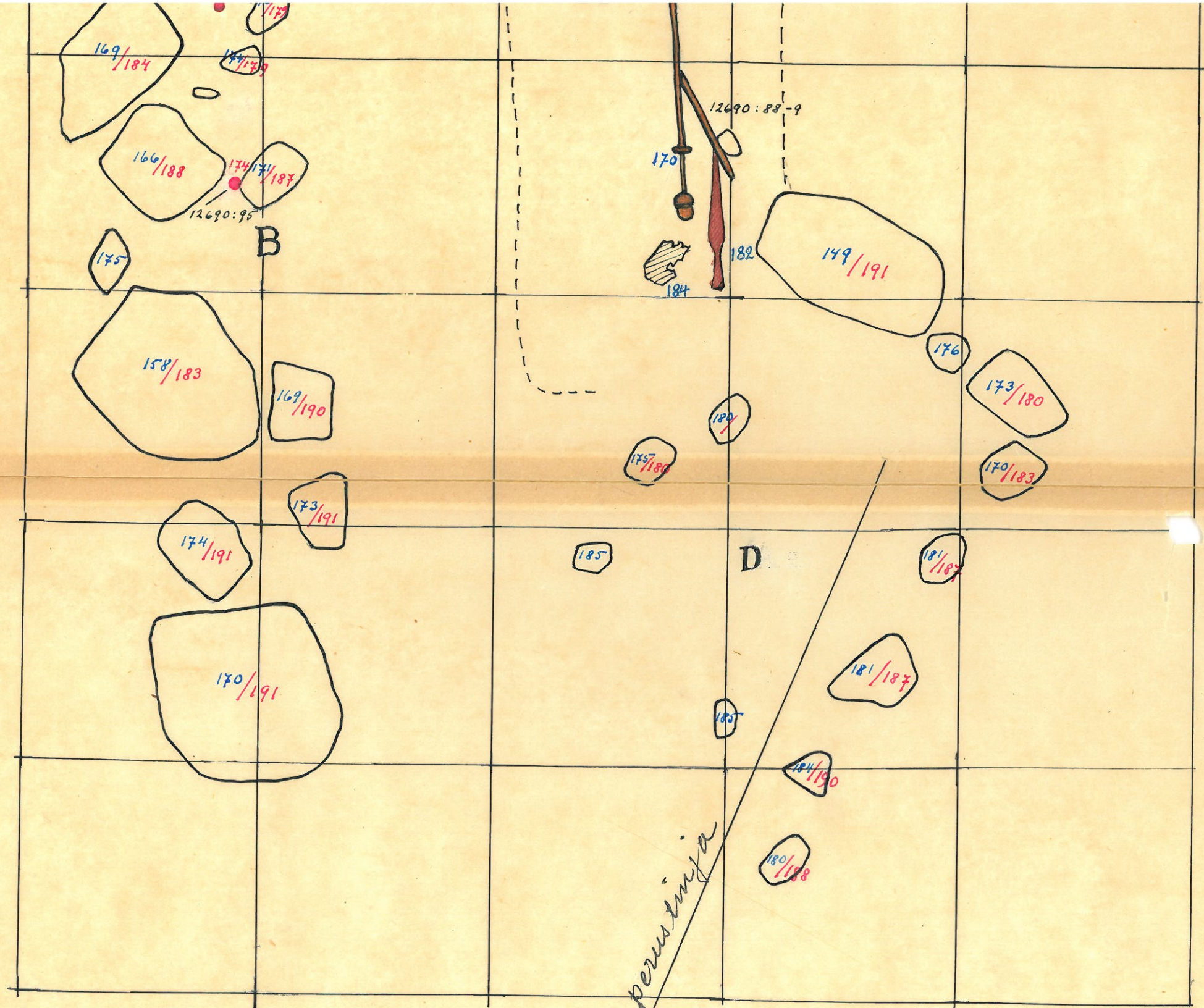
Malikko, Rikala
 Tuominen H. B ja A sekä D (6, 5 ja 7)
 J. Leppäaho -50

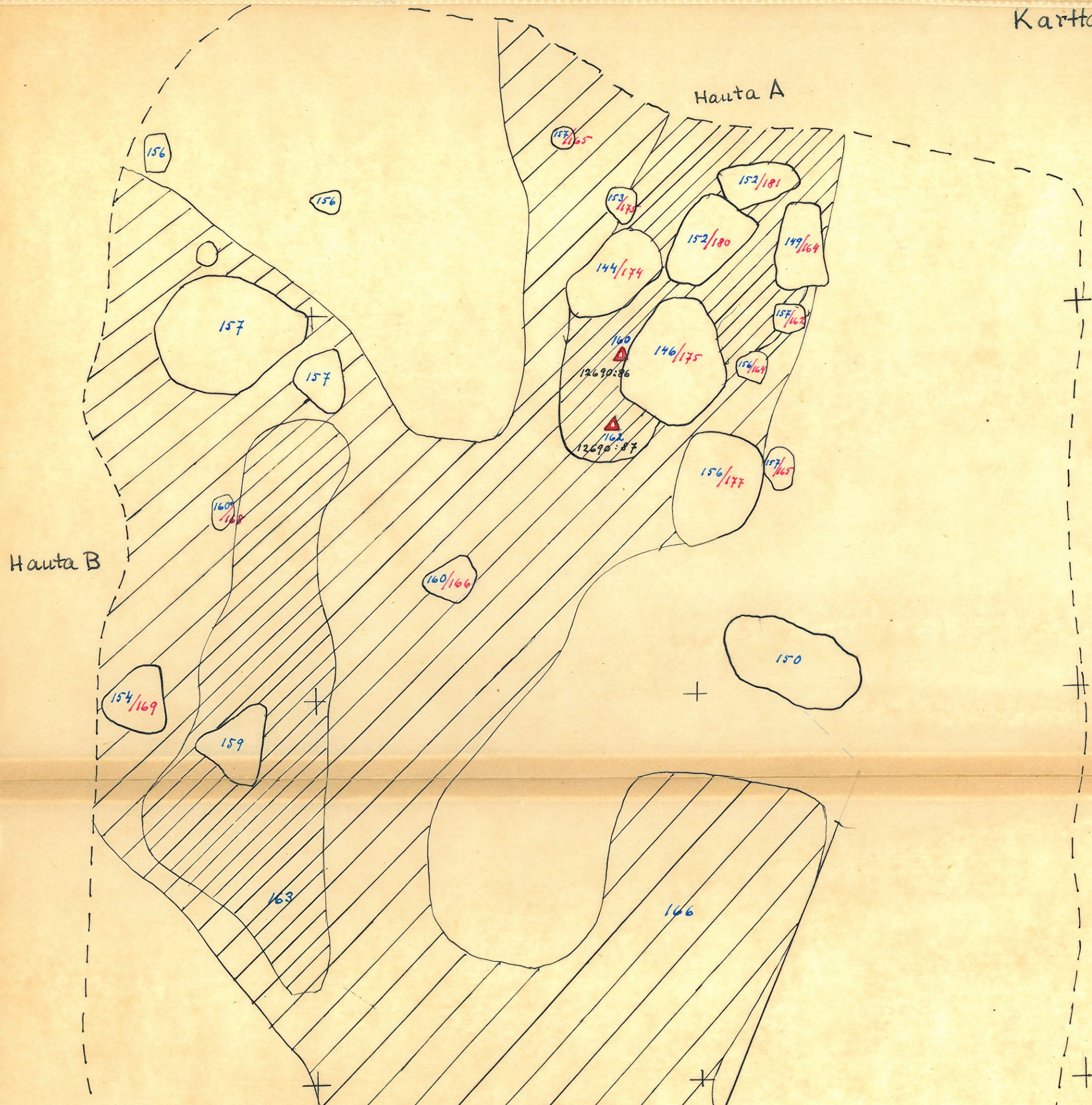

Malikko, Rikala
Tuominen H. A, B (5, 6), D (7)
J. Leppäaho -50
:10

+
C

Halikko, Rikala
 Tuominen H.A, D ja B (5, 7 ja 6)
 J. Leppäaho -50
 1:10

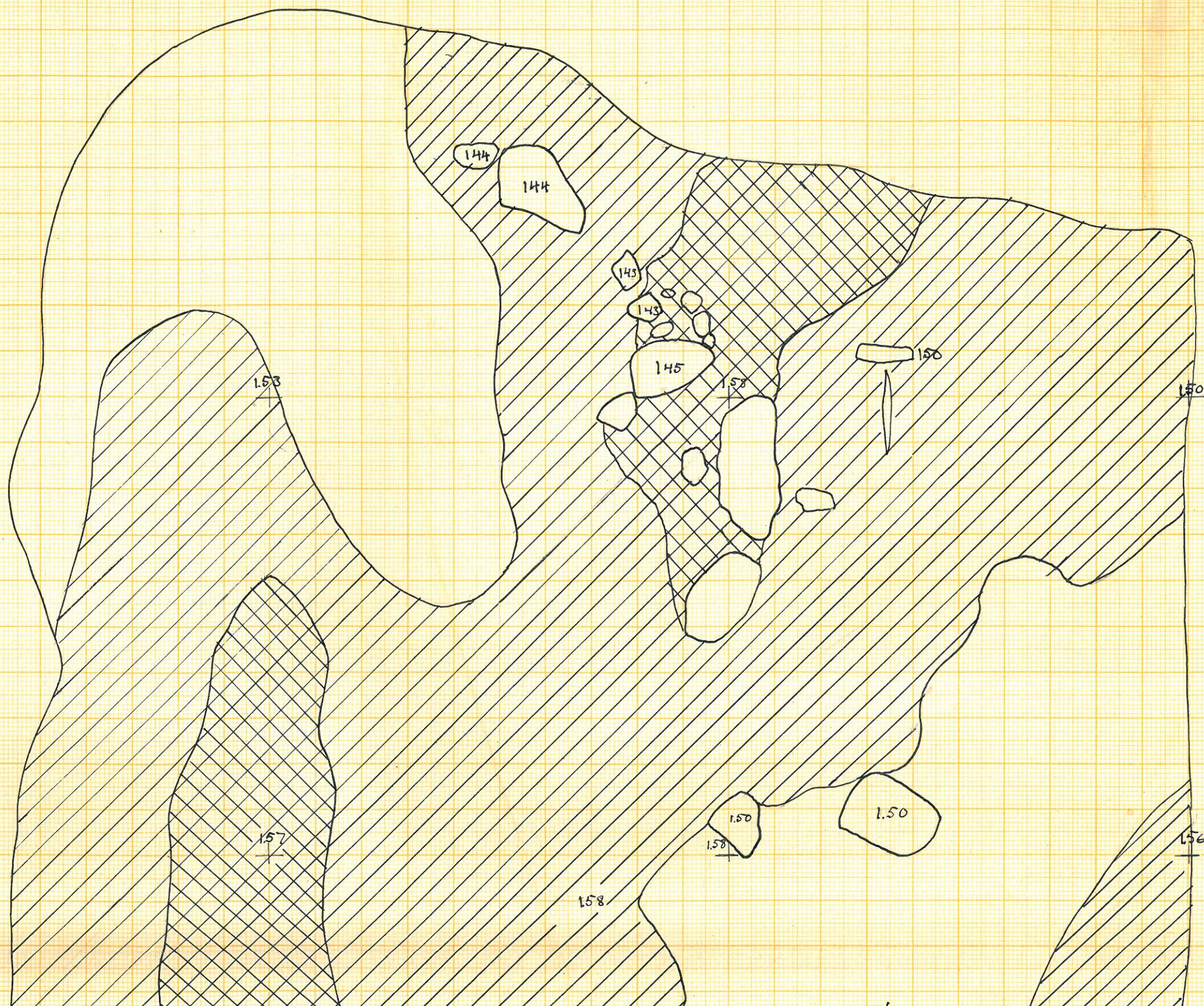
Halikko, Rikala
Tuominen H. A, B, D (5, 6, 7)
J. Leppäaho -50
1:10

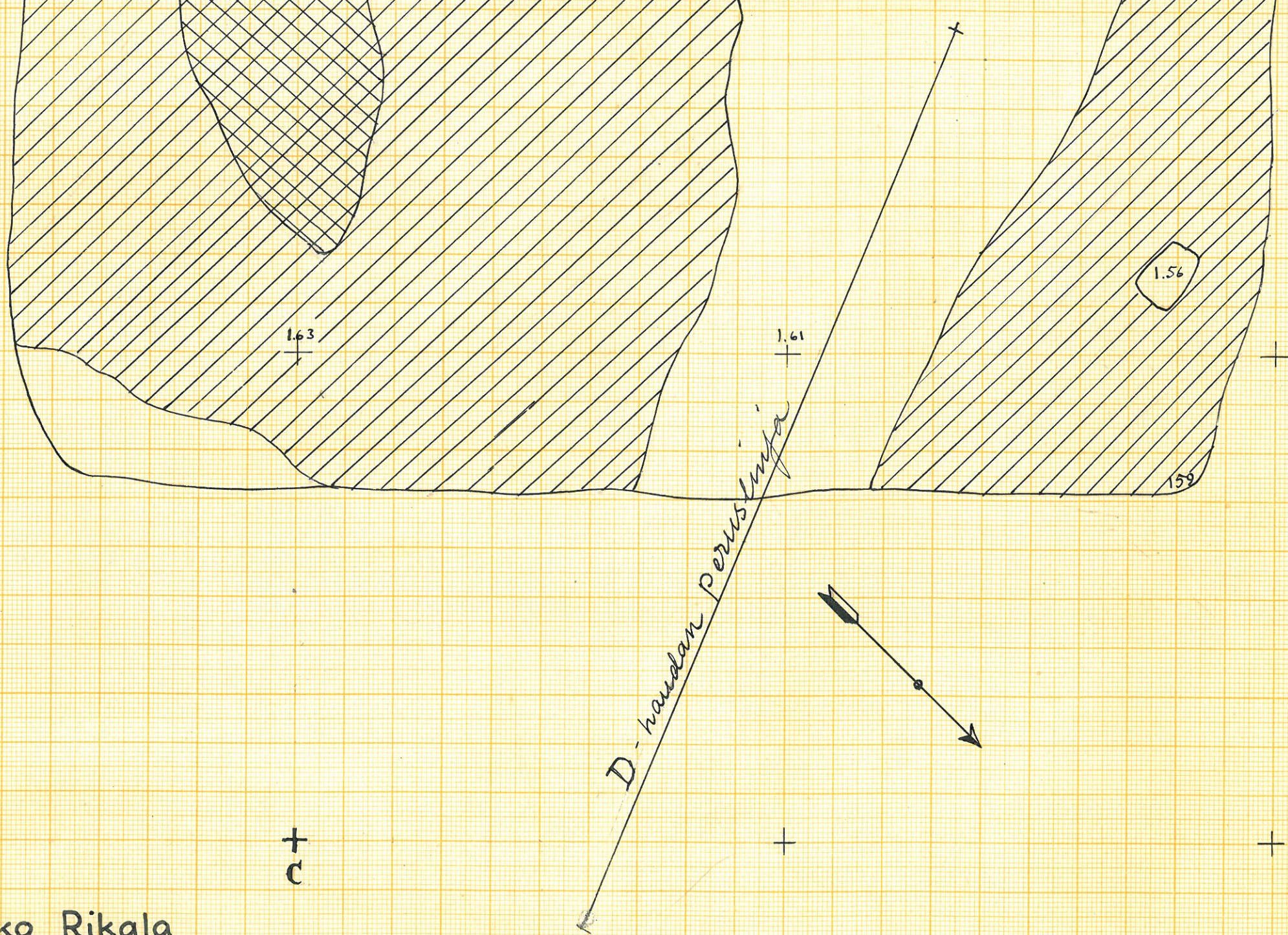
+

D-haudan peruslinjat

12690: 86 = pronssihela
12690: 87 = pronssikulkenen

+

Halikko, Rikala

Tuominen H. A, B. (5, 6) D (7)

J. Leppäaho -50

1:10

Halikko, Rikala

Tuominen. H.3.

J. Leppäaho -50

1:10

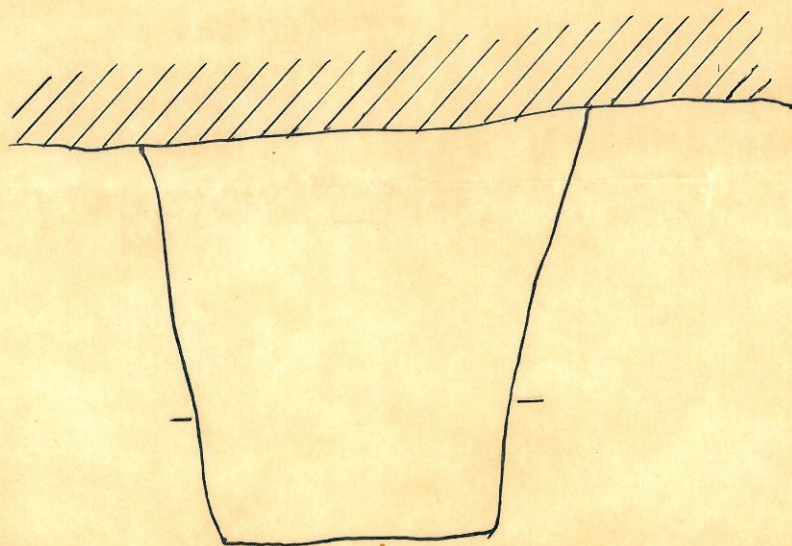
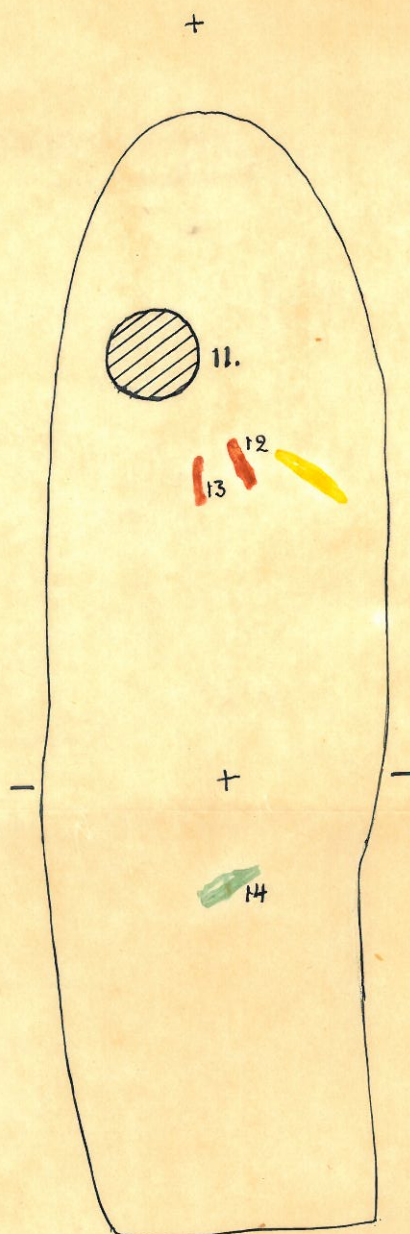
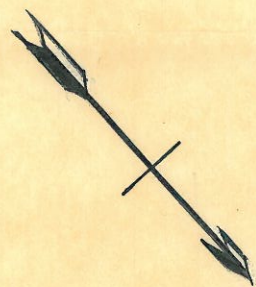
 saviastia

 rauta

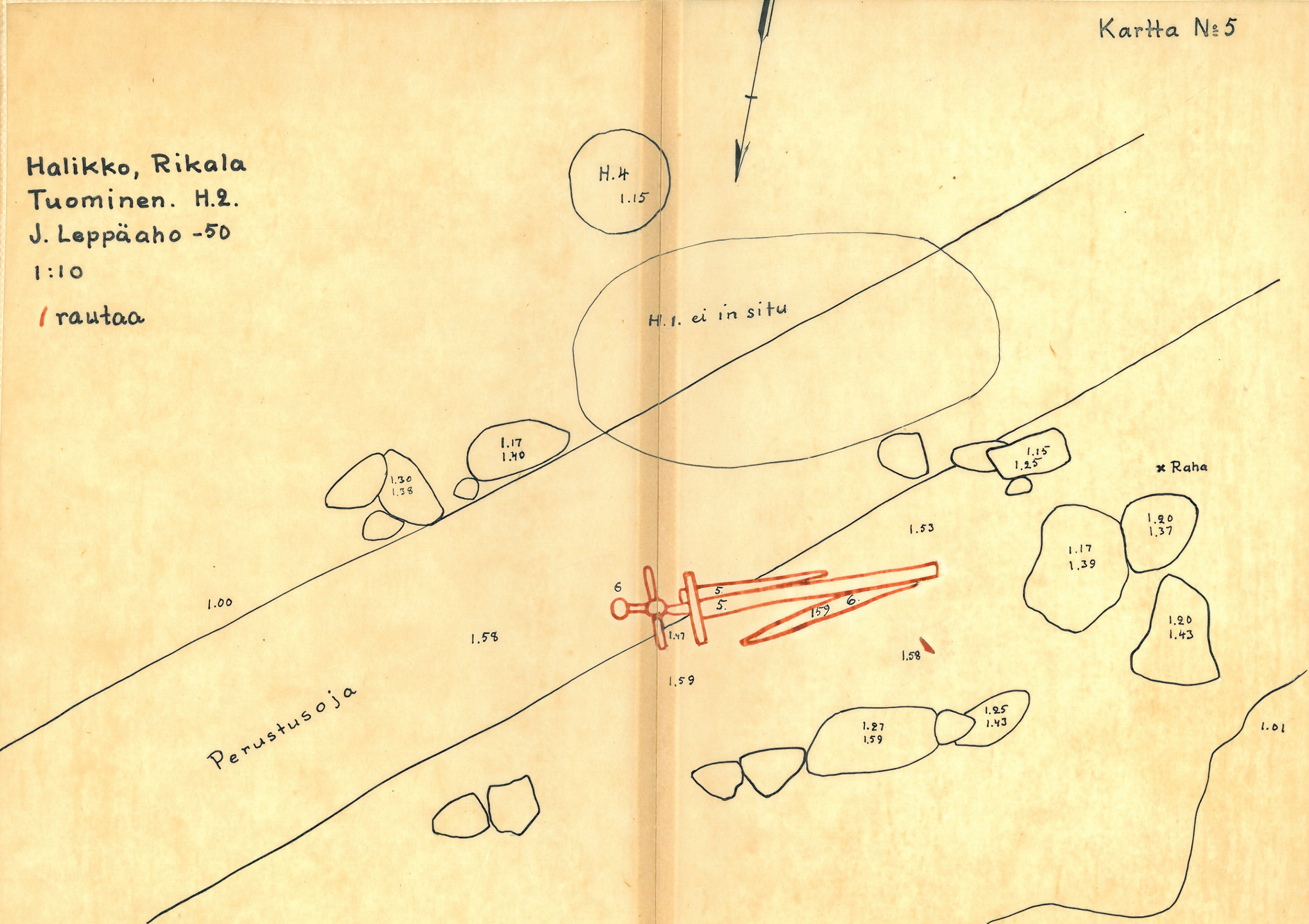
 luu

 pronssi

(12549)

1 rautaa

Halikko, Rikala.

(Tuominen)

Allekirjoittanut sai tehtäväkseen suorittaa Halik Rikalanmäen ja Linnamäen mittaukset teodoliitilla. Työtä varten lainattiin takymetri Teknillisestä Korke koulusta. Kun muinaislinnan kartoitus oli saatu milt valmiiksi lainaaja ilmoitti itse tarvitsevansa koneen tilalle annettiin tarkkuustakymetri, jonka käyttö maa ton mittauksessa edellyttää jo geodeetin erikoiskoulu tusta. Yritin suorittaa Rikalanmäen kartoituksen sill Tärkeimmät kohdat tulivatkin merkityiksi käytettyyn mittakaavaan 1:1000, mutta korkeuskäyrien piirtämisestä oli kertakaikkiaan luovuttava.

Helsingissä 17. II. '55.

Jouko Voionmaa

$K_p = 38,13 \text{ ymp}$

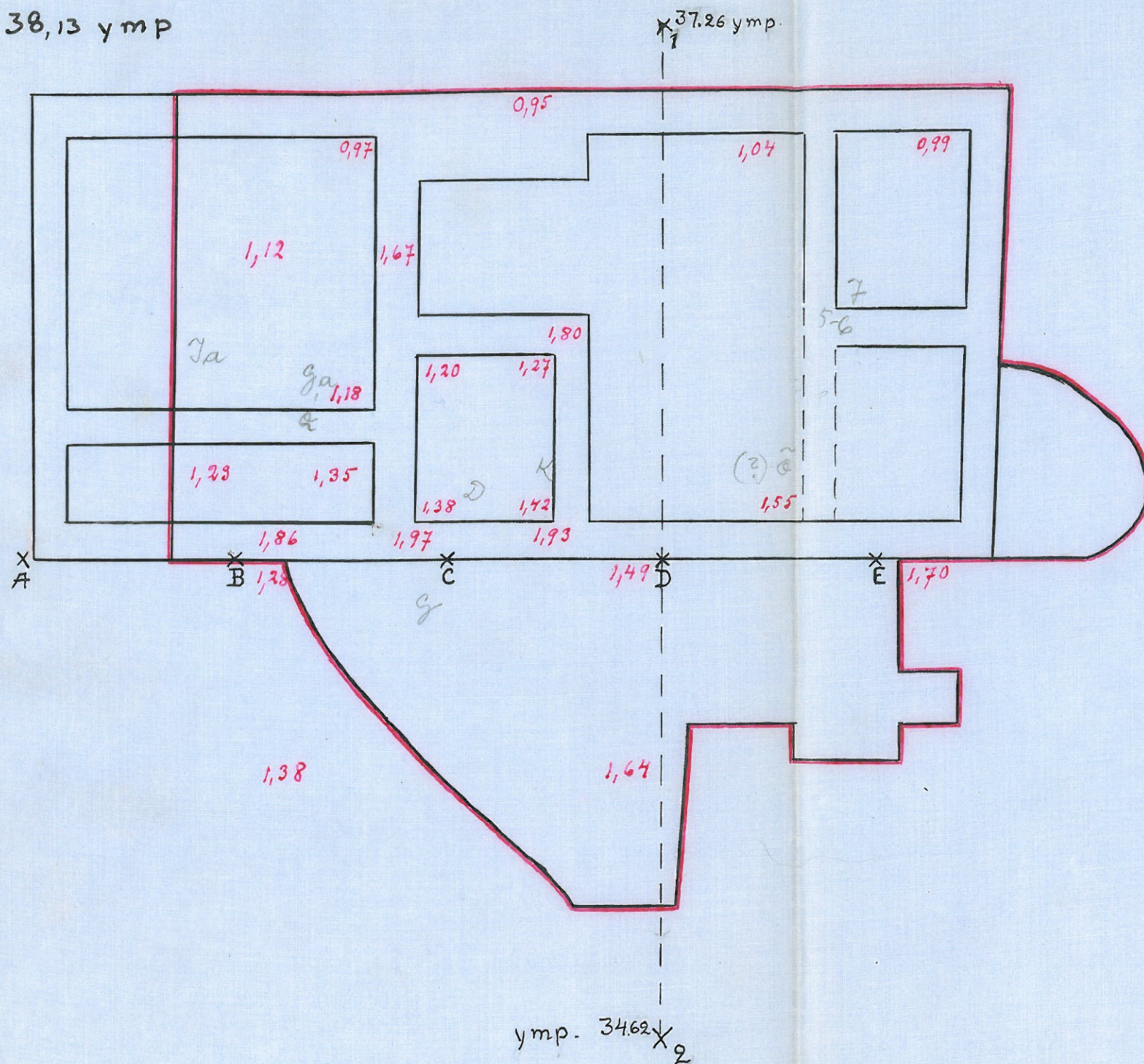
Kartta № 3

Halikko, Rikala

Tuominen.

J. Leppäaho. 1950.

1:100

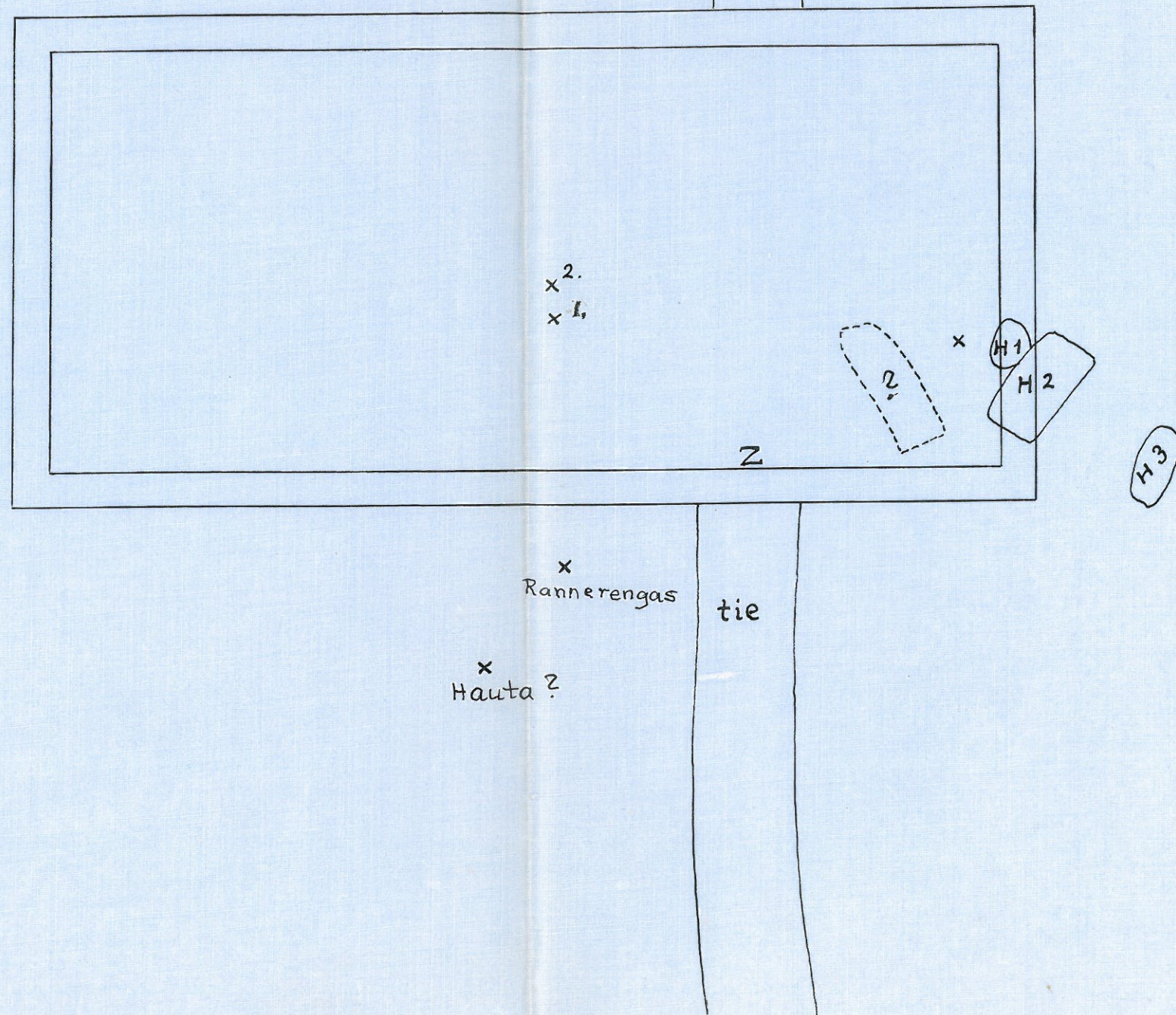
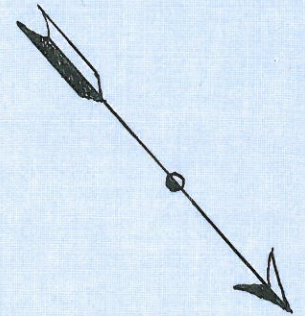

Halikko, Rikala

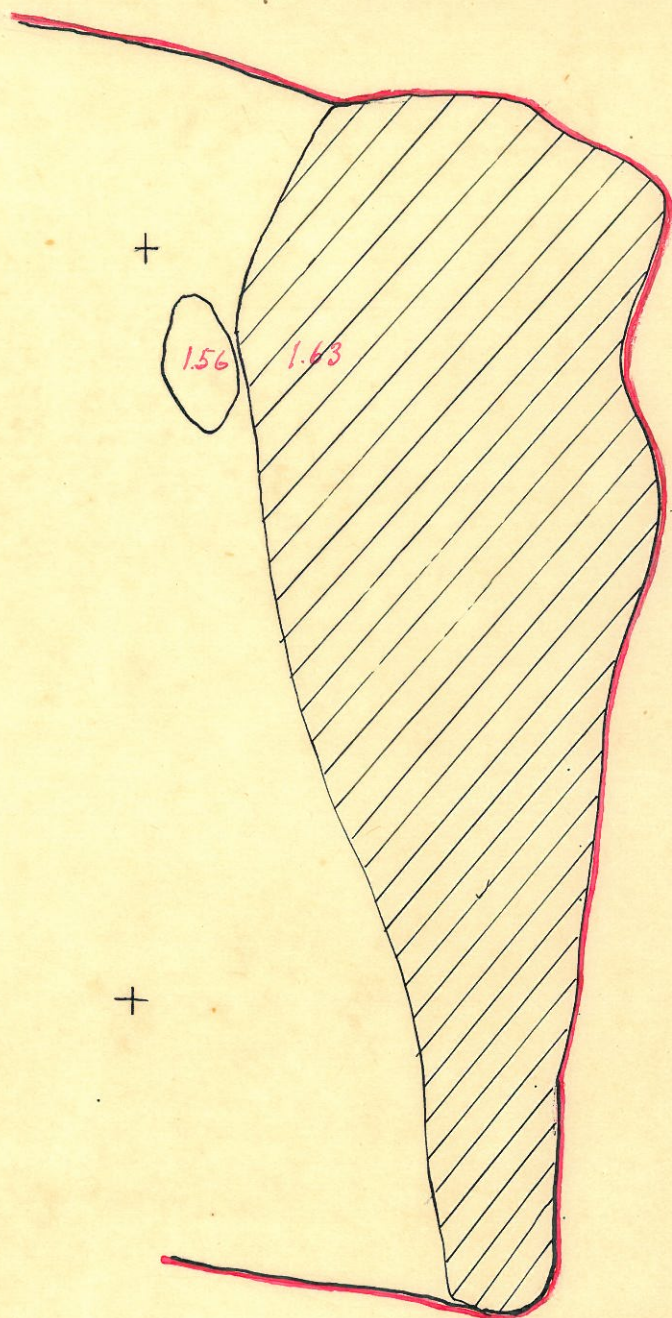
Tuominen.

J. Leppäaho. 1950.

1:100.

Betonioja

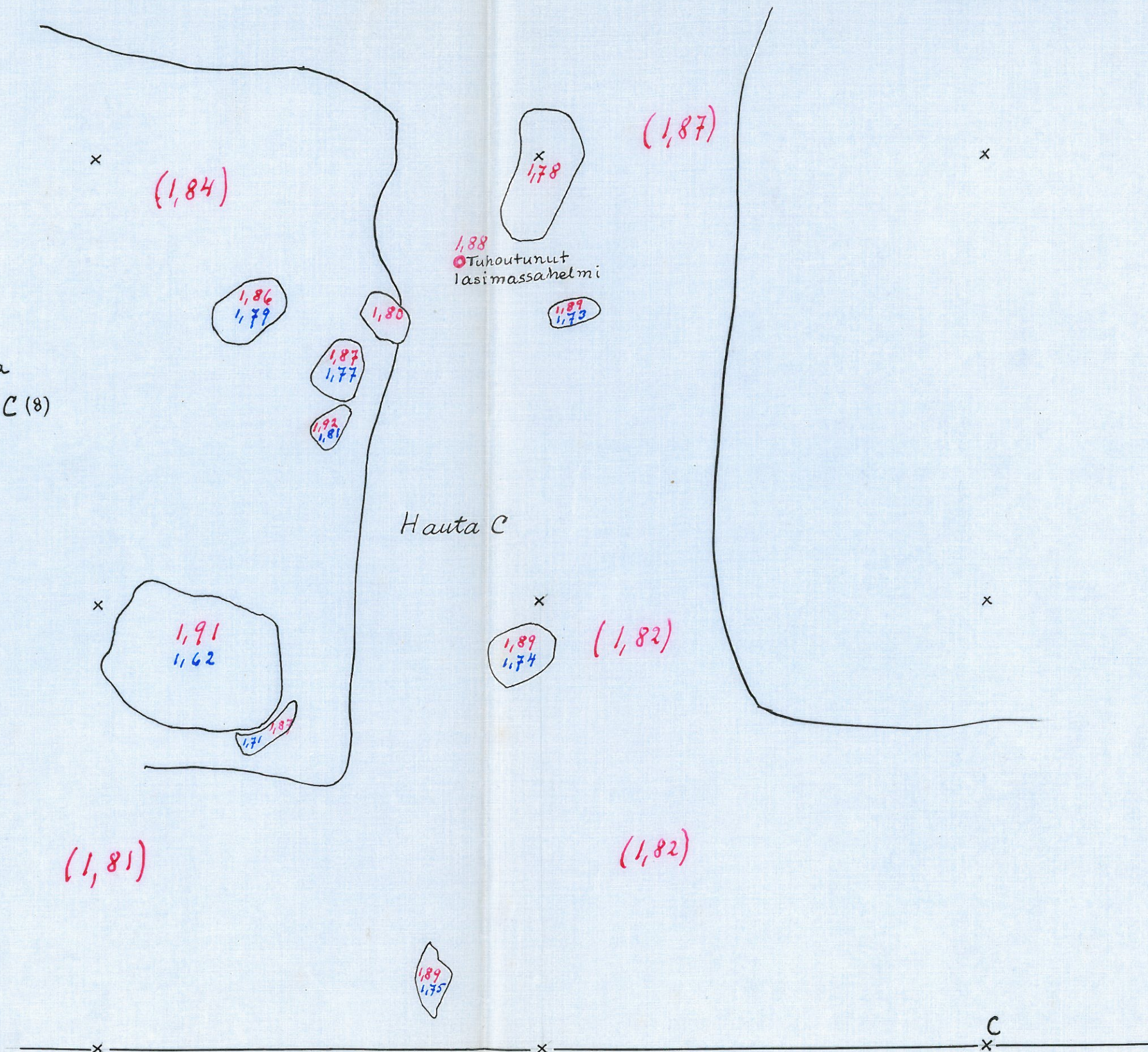
H. C = № 8

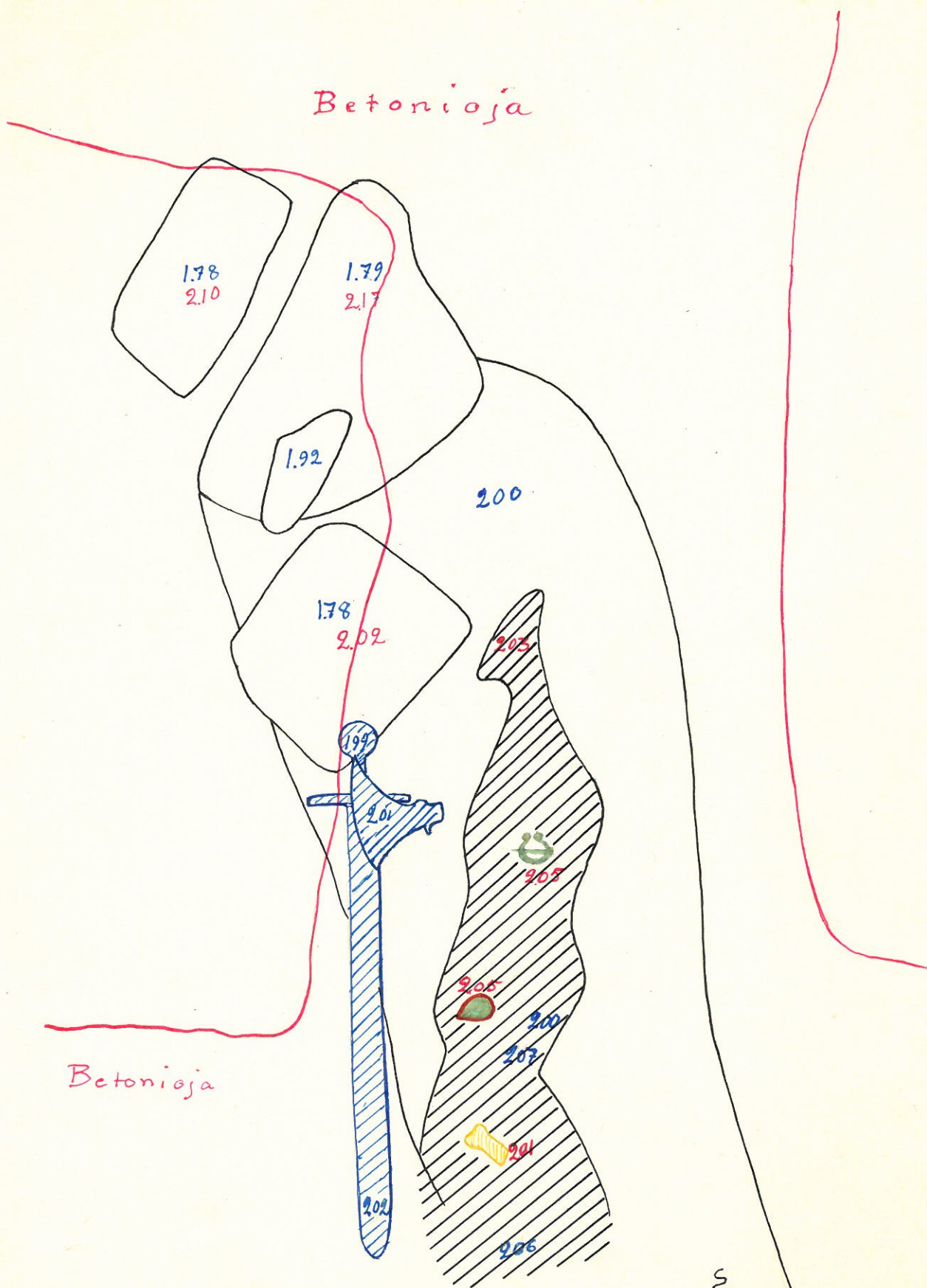
Halikko, Rikala
 Tuominen H. C⁽⁸⁾/kerras I
 J. Leppäaho -50
 1:10

Betonioja

C

Halikko, Rikala
 Tuominen, Hauta C (8)
 J. Leppäaho. 1950
 1:10

Halikko, Rikala
Tuominen Hauta C=8
J. Leppäaho -50
1:10

rautaa
hopeaa
pronssi helainen. veitsi
tuppeineen

+

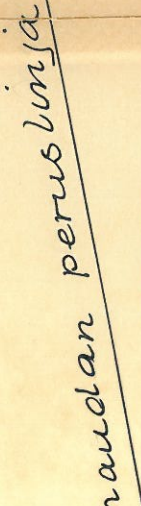
+

+

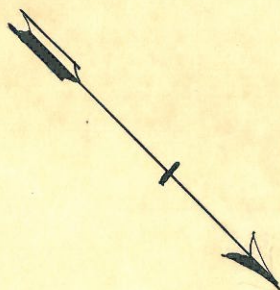
+

+

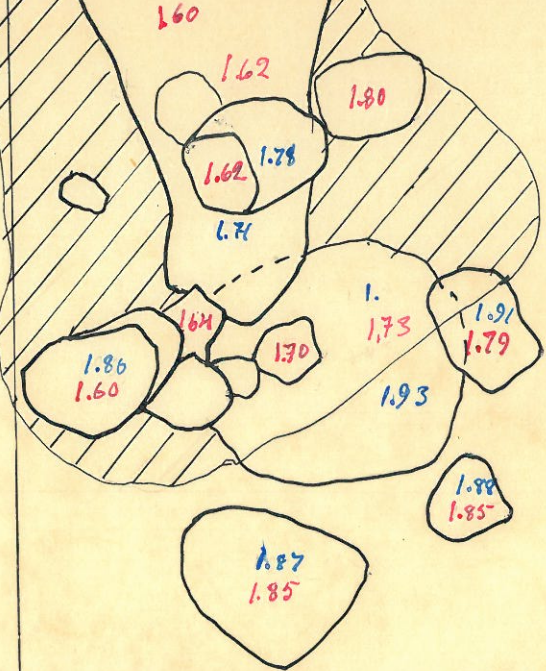
1:10
Keros I
E = 9
2m D: hen

+

K - haudan

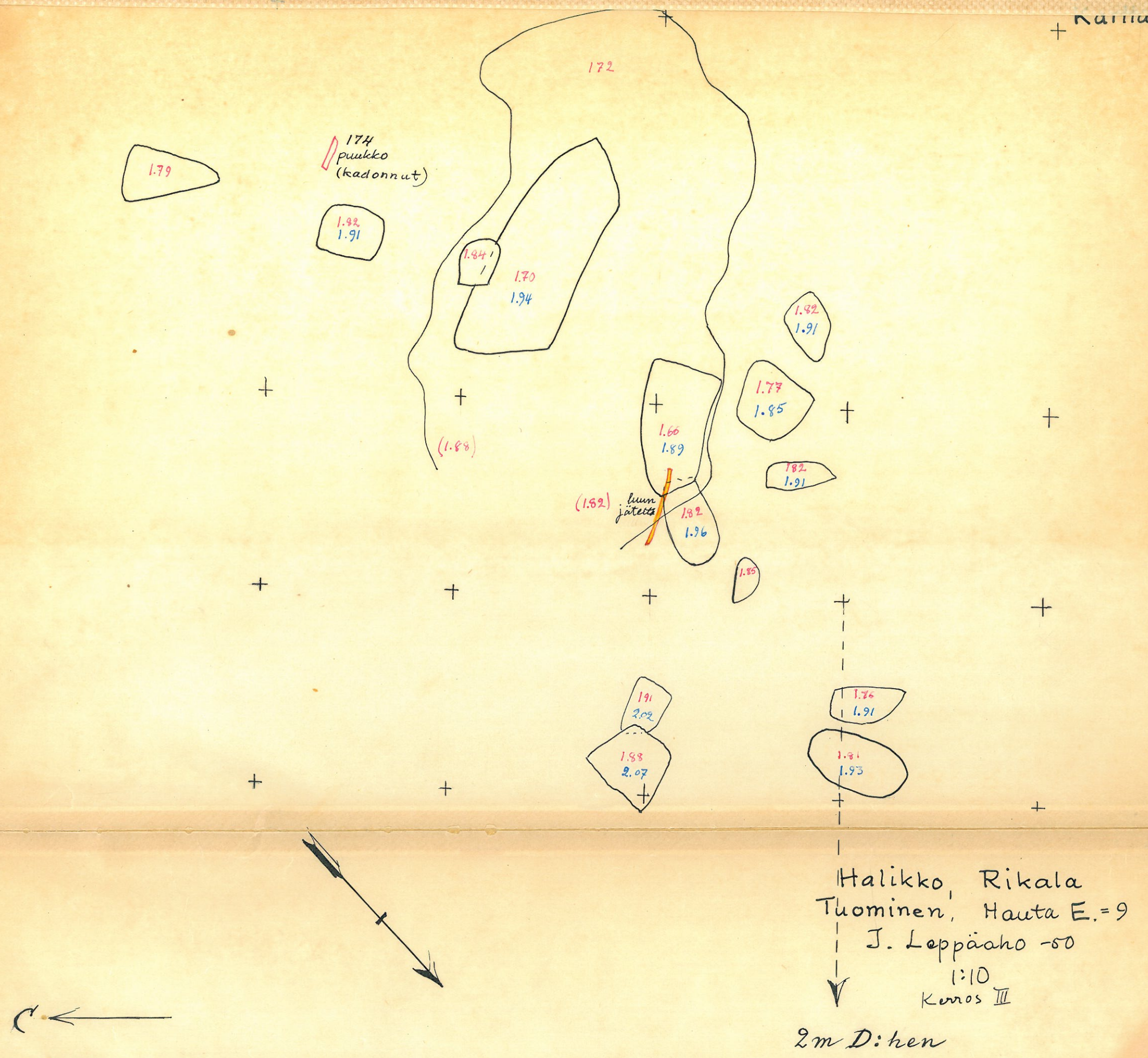

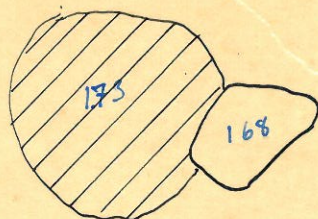
+

Halikko, Rikala
 Tuominen, Hauta E =
 J. Leppäaho -50
 1:10
 Kerros II

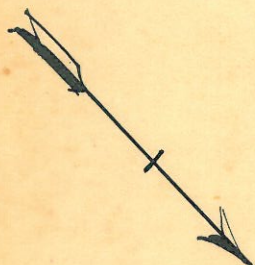
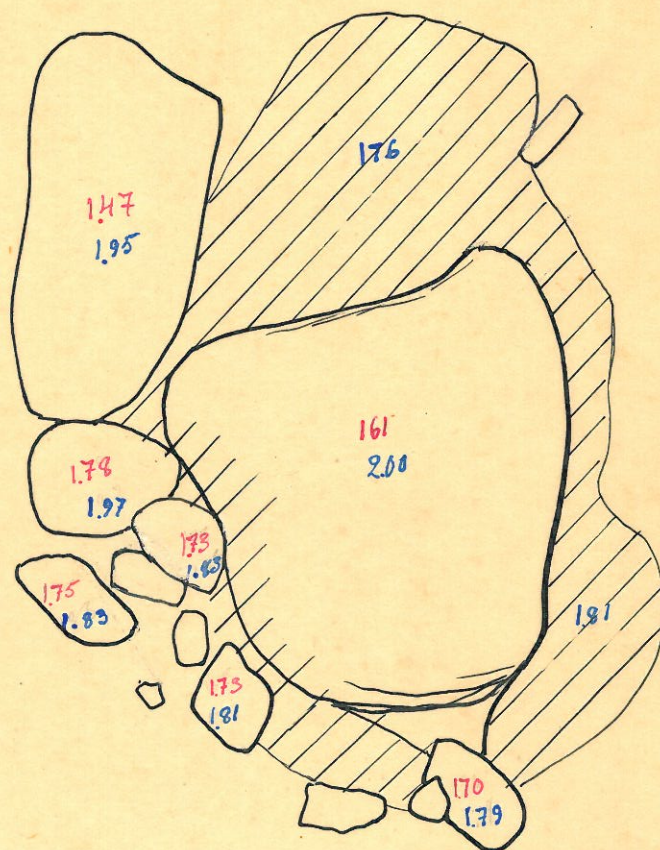
+

+
D

Hauta E = 9

Halikko, Rikala
Tuominen, Hauta E = 9
J. Leppäaho -50

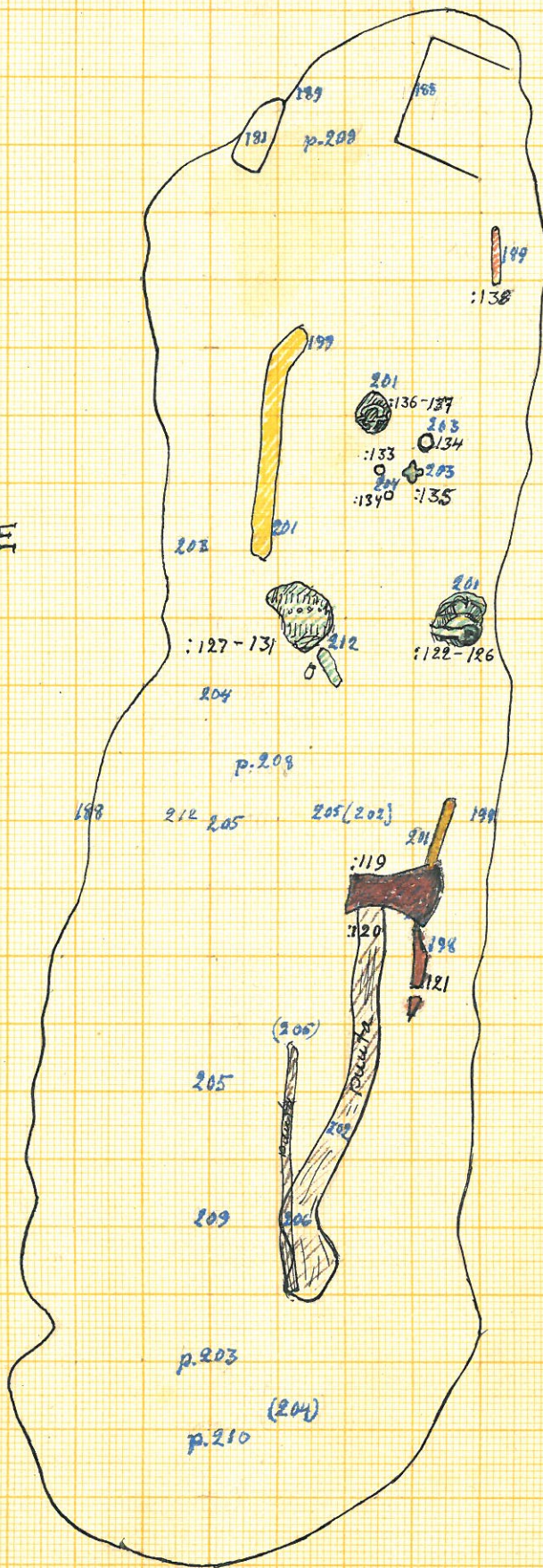
1:10

Keros III

C:ken

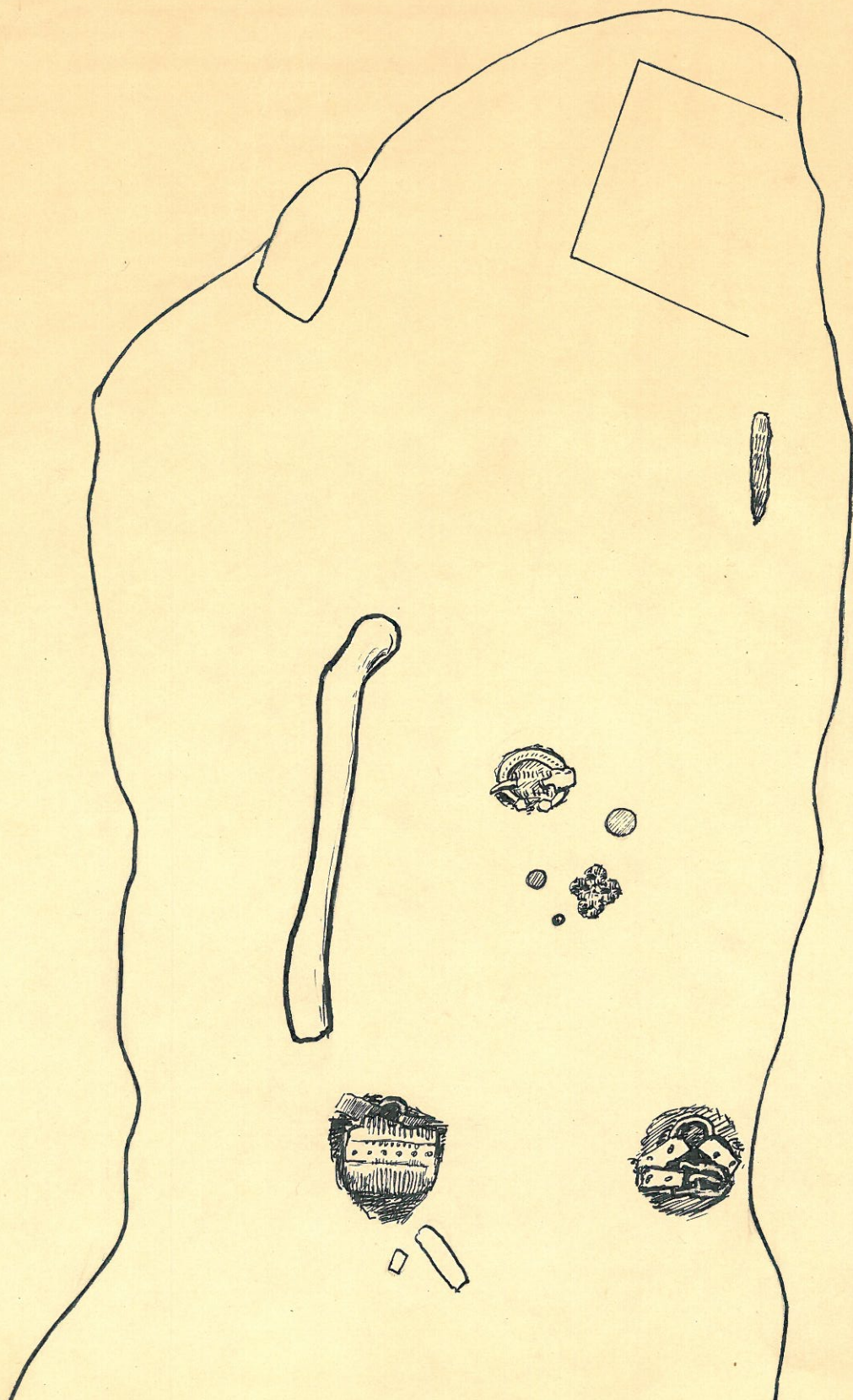
D

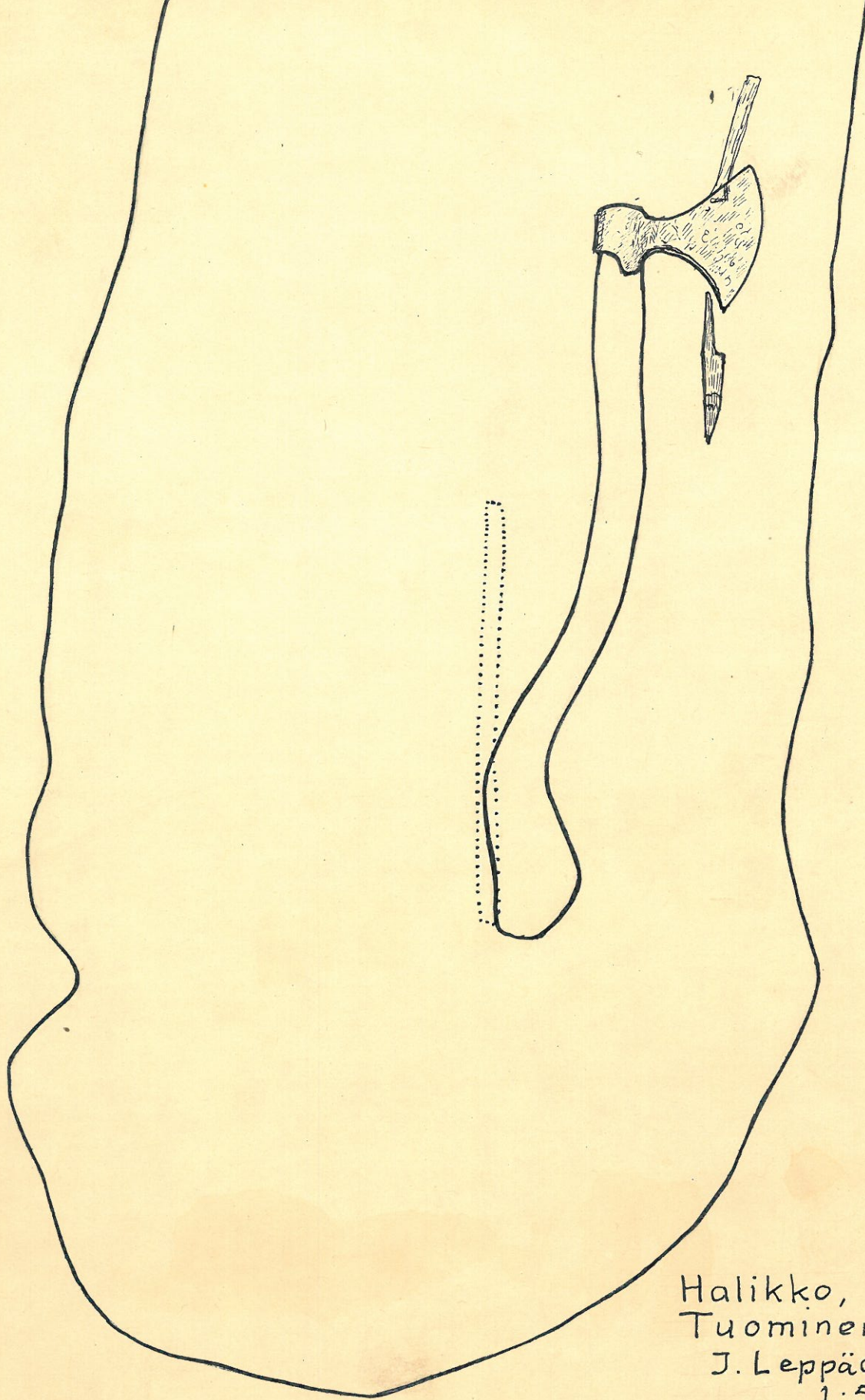
Hauta E

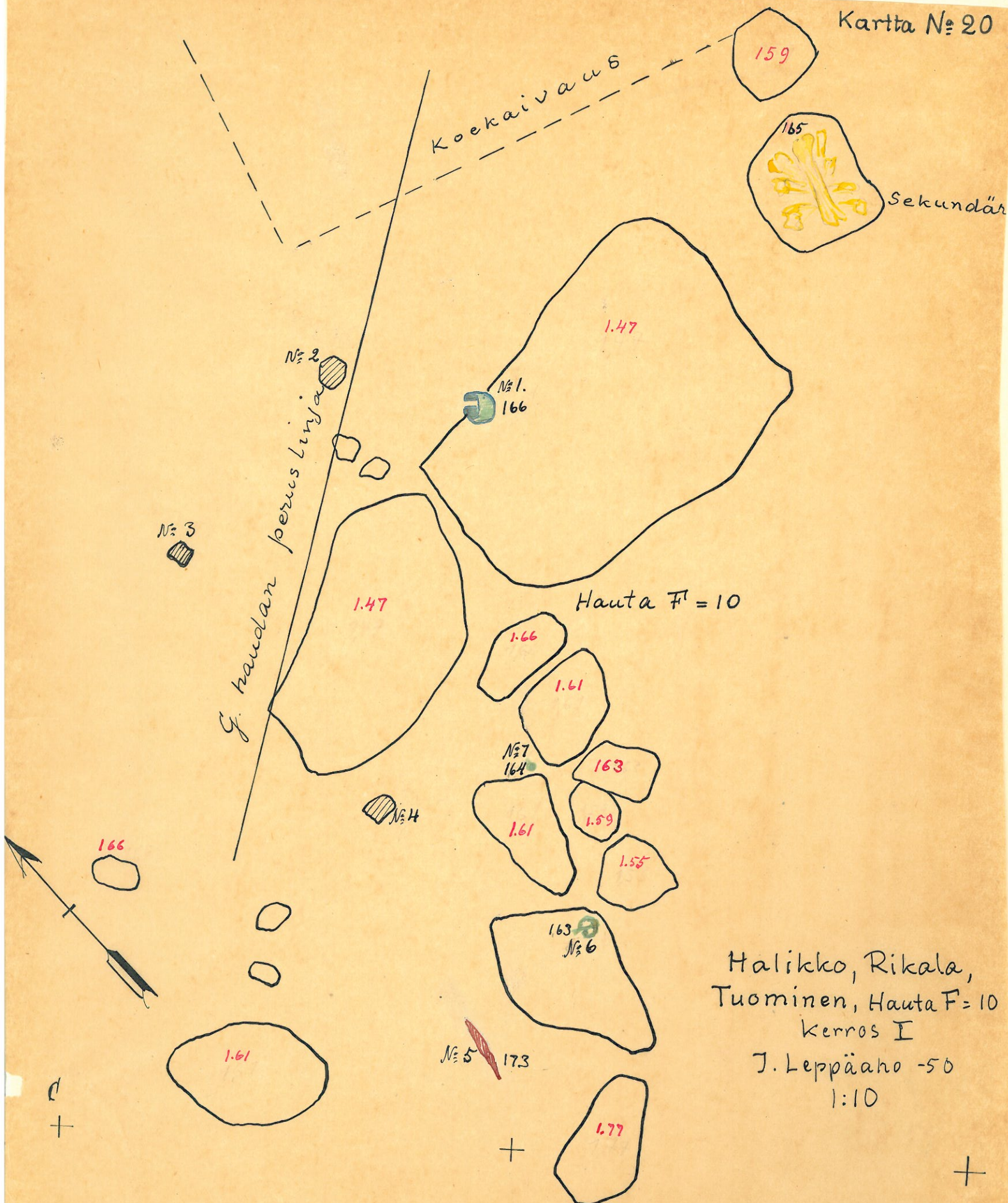
Halikko, Rikala
Tuominen H.E = 9
J. Leppäaho -50
1:10

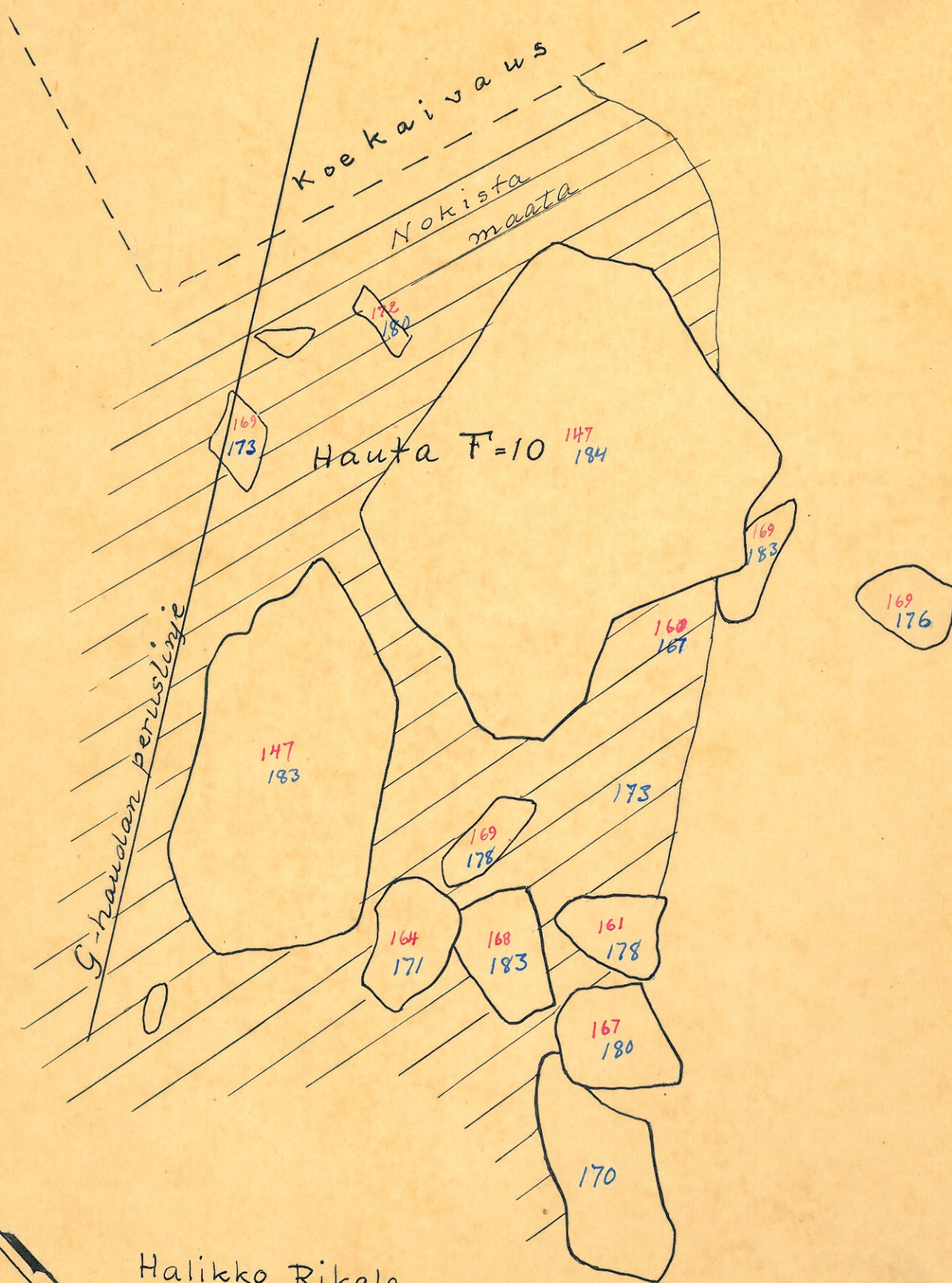
Kartta 19a

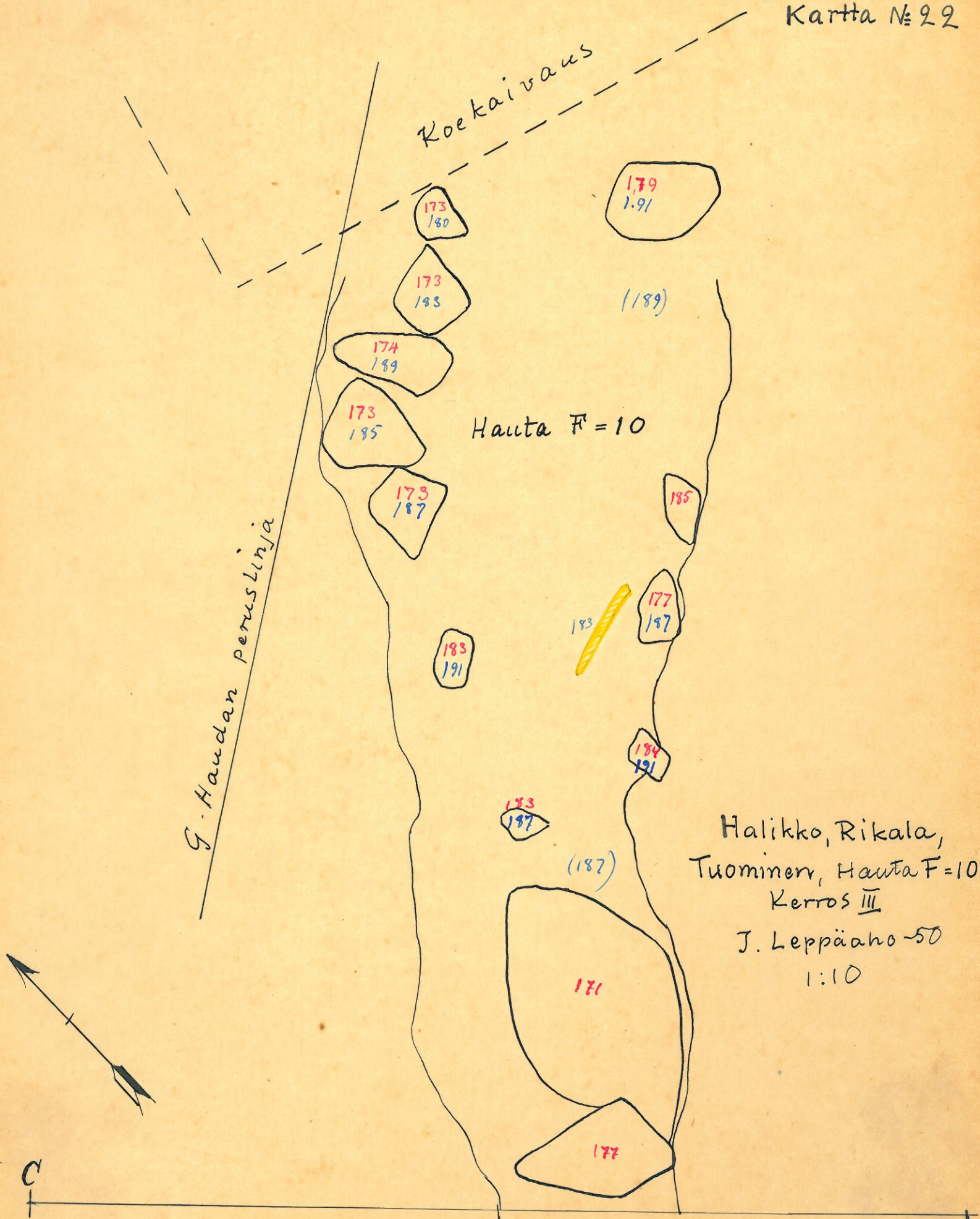

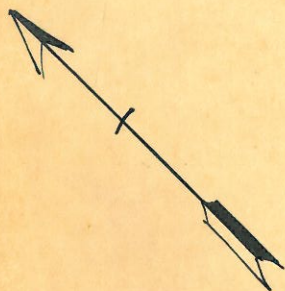
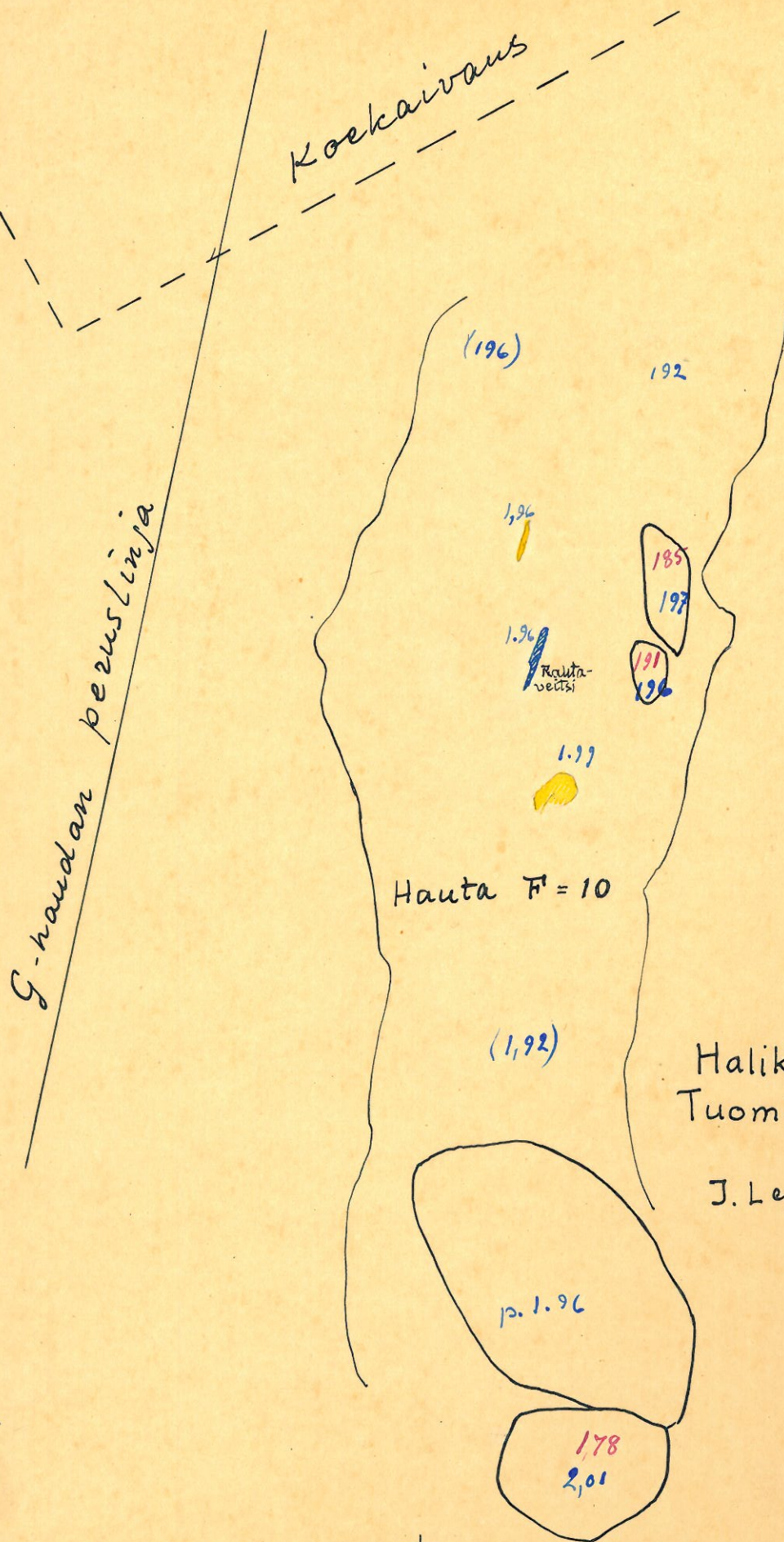
Halikko, Rikala
Tuominen. H. E
J. Leppäaho -50
1:5

Halikko, Rikala
 Tuominen, Hauta F=10 kerros II
 J. Leppäaho-50
 1:10

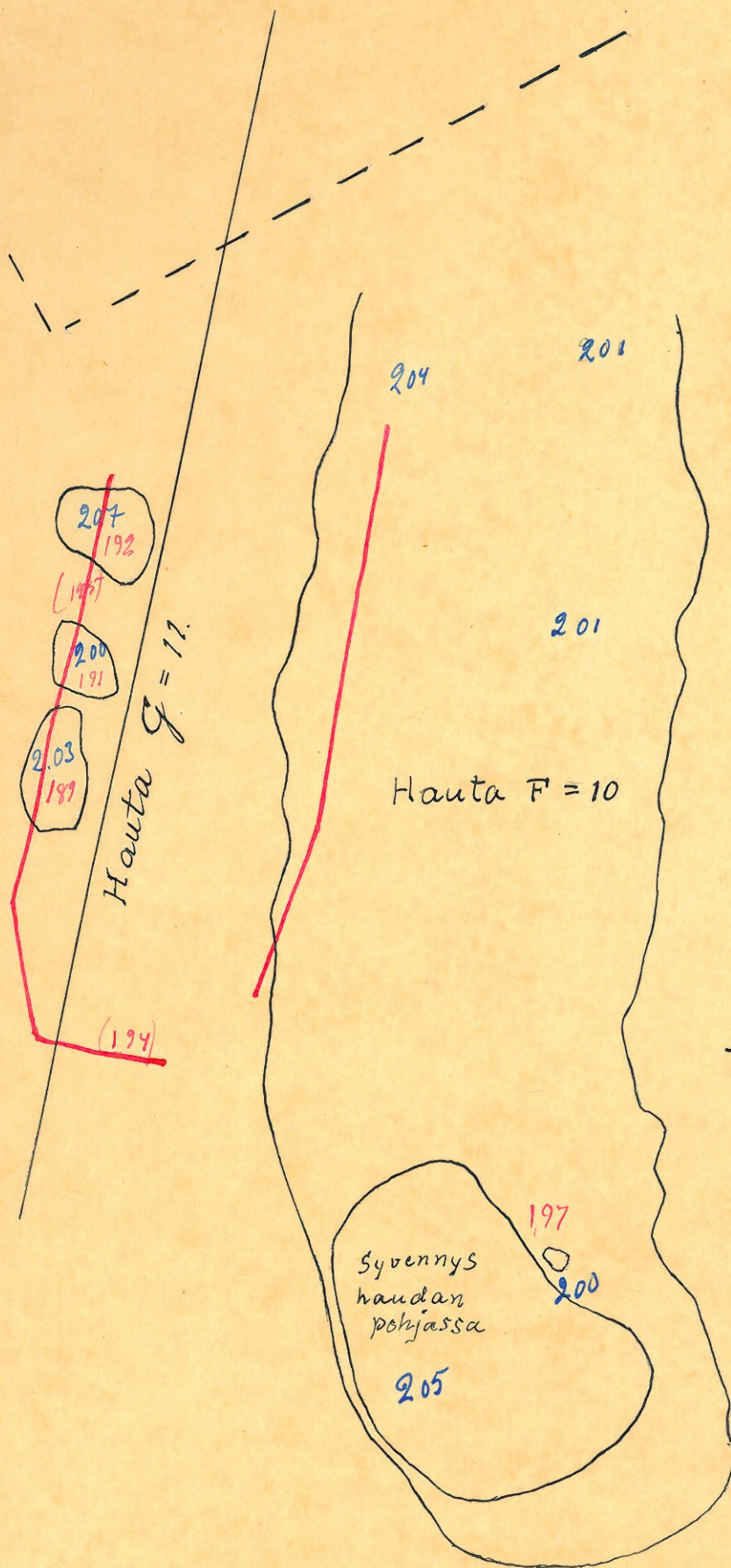

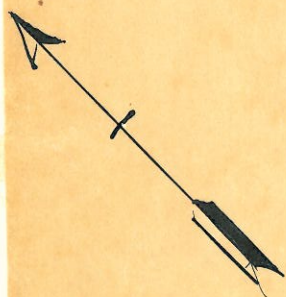
C
+

+

+

Halikko, Rikala,
Tuominen, Hauta F=10
Kerros V
J. Leppäaho -50
1:10

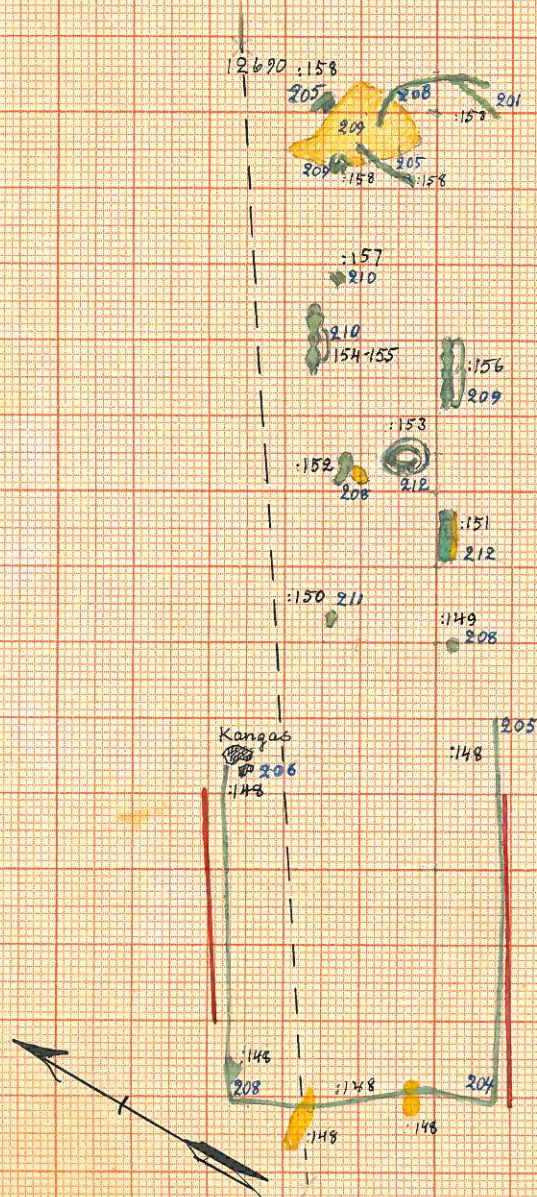

C
+

+

+

Kartta № 25.

Hauta $G = N \approx 11$

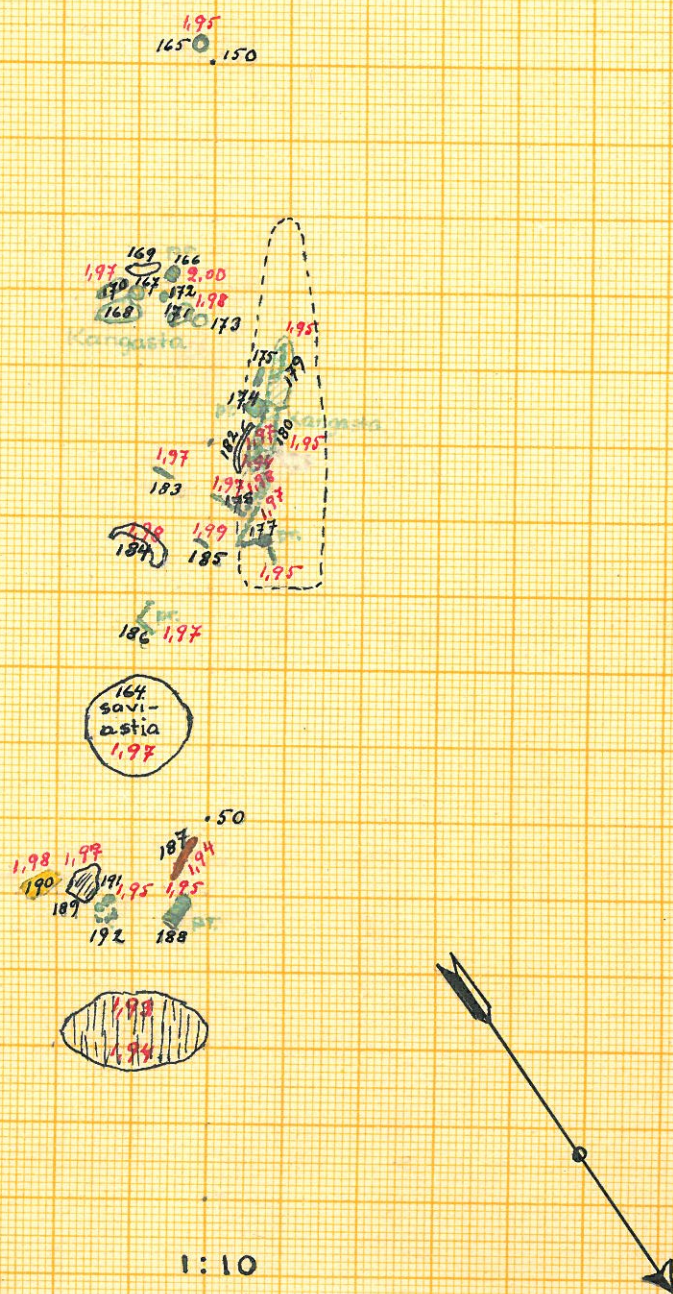
Halikko, Rikala
Tuominen H.G=11
J. Leppäaho -50
1:10

12690: 148-158

Kartta № 26

Halikko, Rikala
Tuominen

Hauta K. (N=12). Päänum. 12690.
J. Leppäaho 1950

 = rautaa

Profile

Hauta M = 13

Profili: A-B

Profile

Kerros II

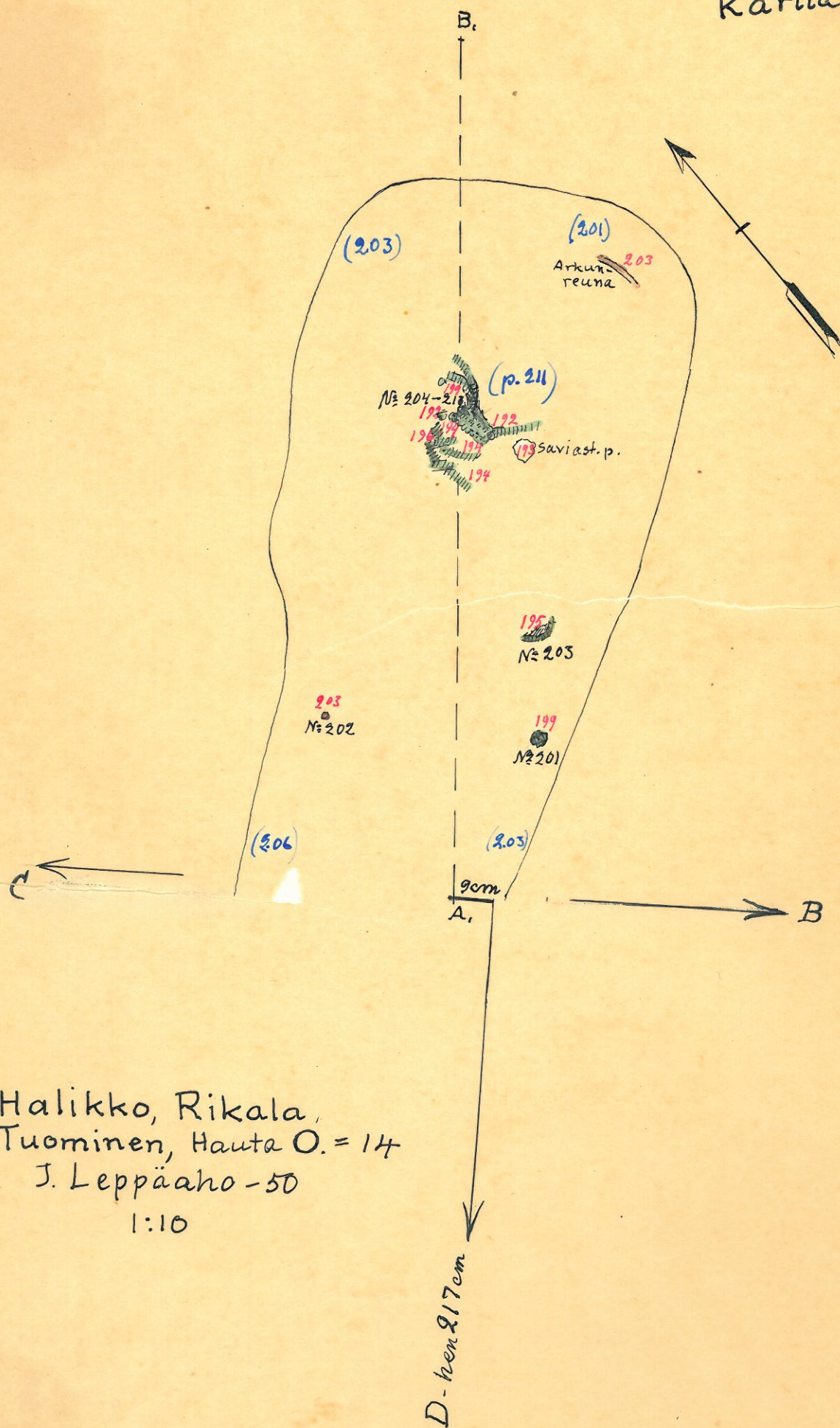
Kerros I

Halikko, Rikala
Tuominen, Hauta M = 13
J. Leppäaho - 50
1:10

Kartta № 28

Kartta № 27

Kartta № 29

Halikko, Rikala,
Tuominen, Hauta O. = 14
J. Leppäaho - 50
1:10

Kartta № 30

Hauta P = 15

12690 : 214
0 1.78

215

Halikko, Rikala,
Tuominen, H. P = 15 Kerros I
J. Leppäaho - 50.

1:10

0
f
x
P

1.84

(1.85)

1.80
1.88

1.77
1.88

1.82
1.86

1.86
1.91

1.82
1.88

1.79
1.89

1.74
1.83

1.79
1.87

(1.83)

1.60
1.87

1.74
1.79

1.65
1.79

1.77

1.76
1.81

1.75
1.84

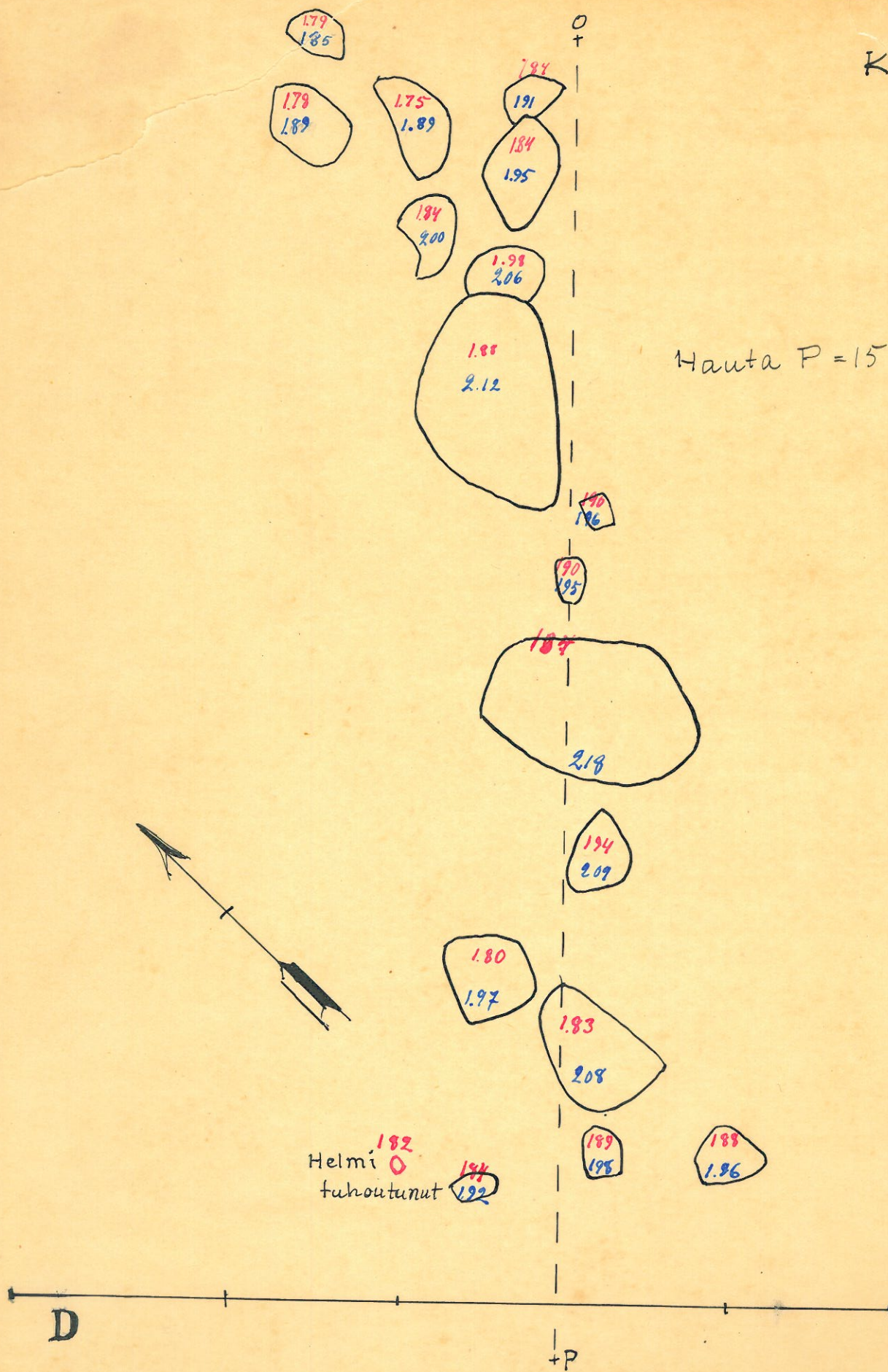
1.77
1.84

(1.79)

1.73
1.84

D

Kartta № 31

Hauta P = 15

Helmi
tuhoutunut

Halikko, Rikala,
Tuominen, H. P = 15 Kerros II
J. Leppäaho - 50.

1:10

III = Rautasirppi

Kartta 32

204
216

207
217

204

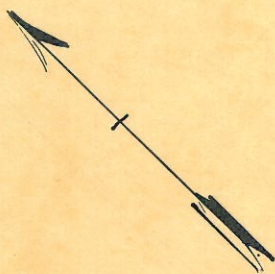
Hauta P = 15

198
211

205
212

204

209
205

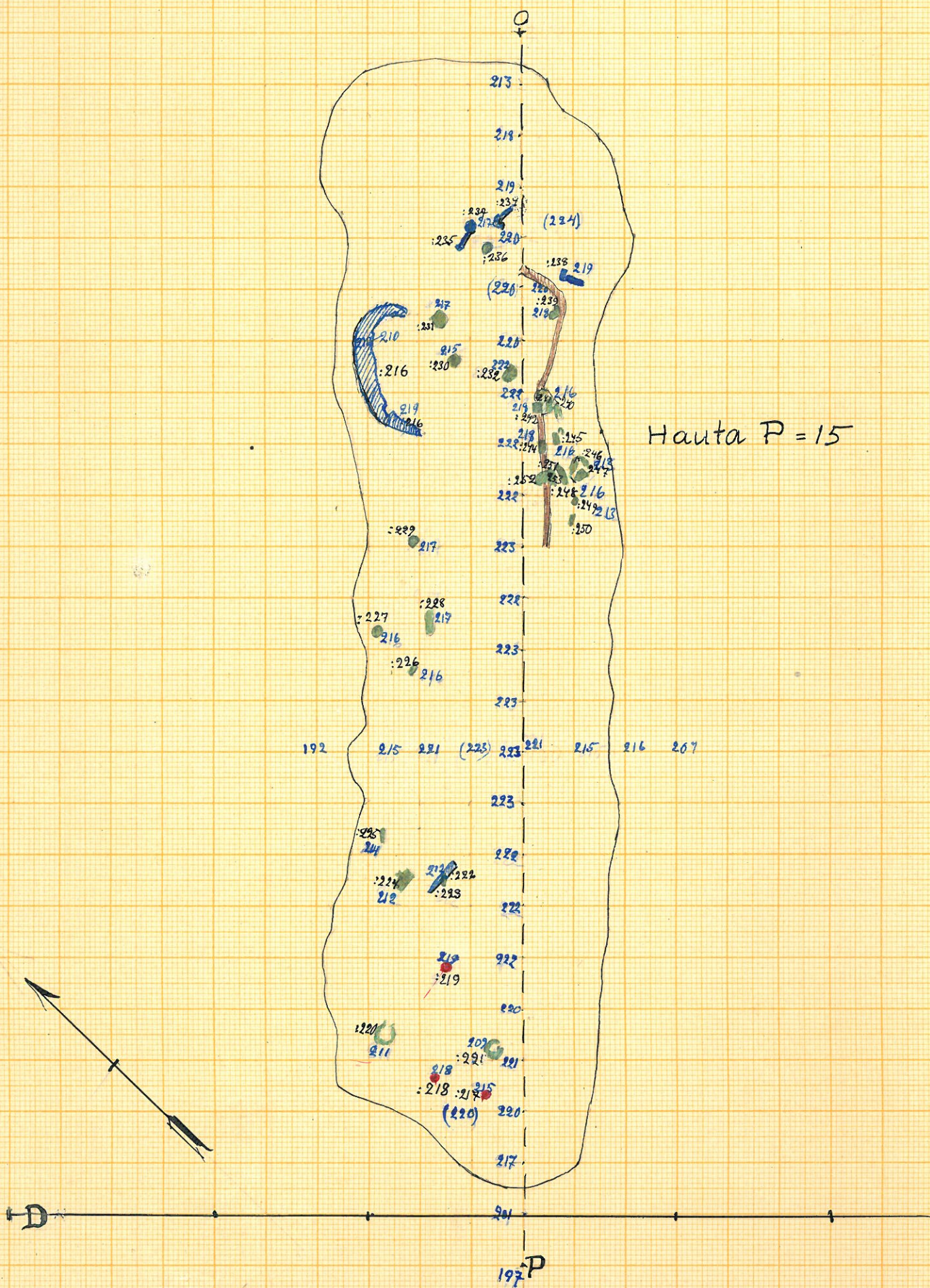
D

P

Halikko, Rikala,
Tuominen, H. P = 15 Kerros III
J. Leppäaho - 50.

1:10

Kartta N: 33

Halikko, Rikala,
Tuominen, H. P=15
J. Leppäaho -50.

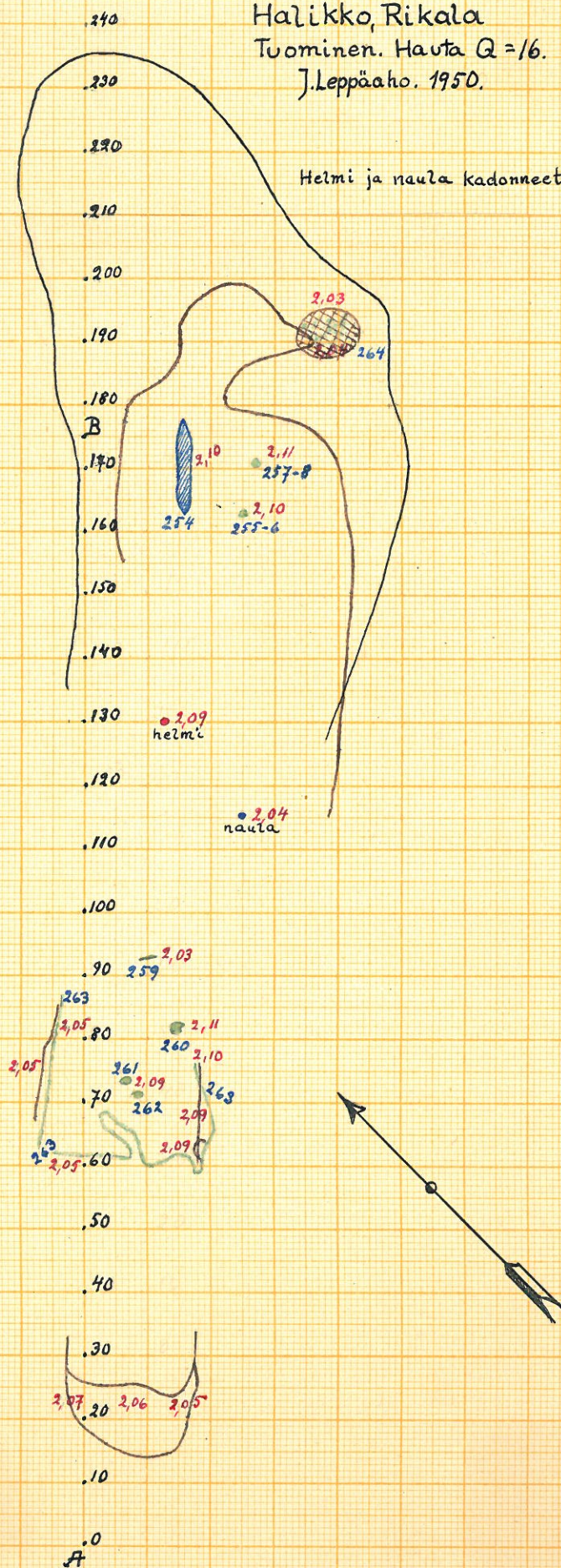
1:10

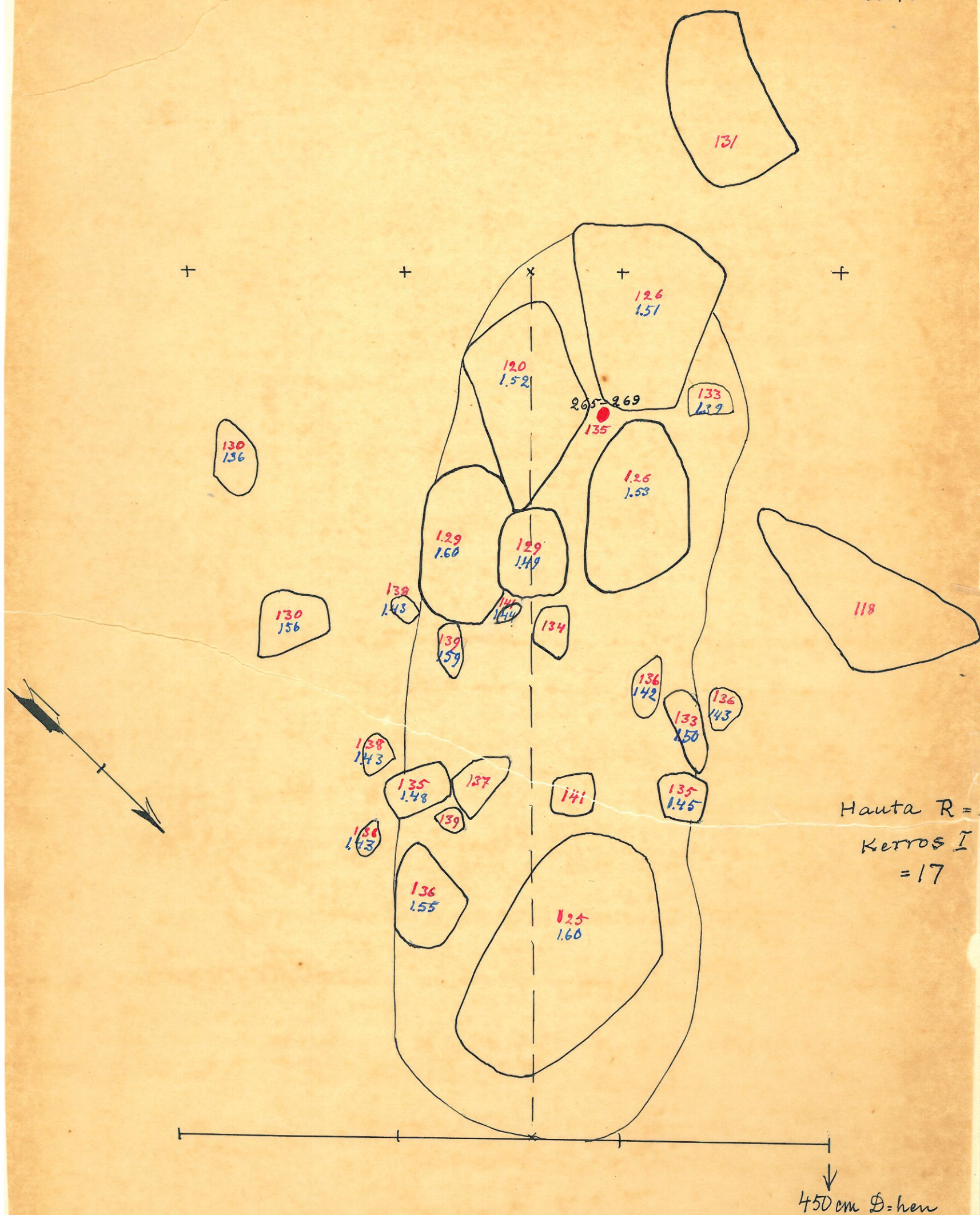
/// = rautaa
● = rautanauloja

Kartta № 34

Halikko, Rikala
Tuominen. Hauta Q = 16.
J. Leppäaho. 1950.

Helmi ja naula kadonneet.

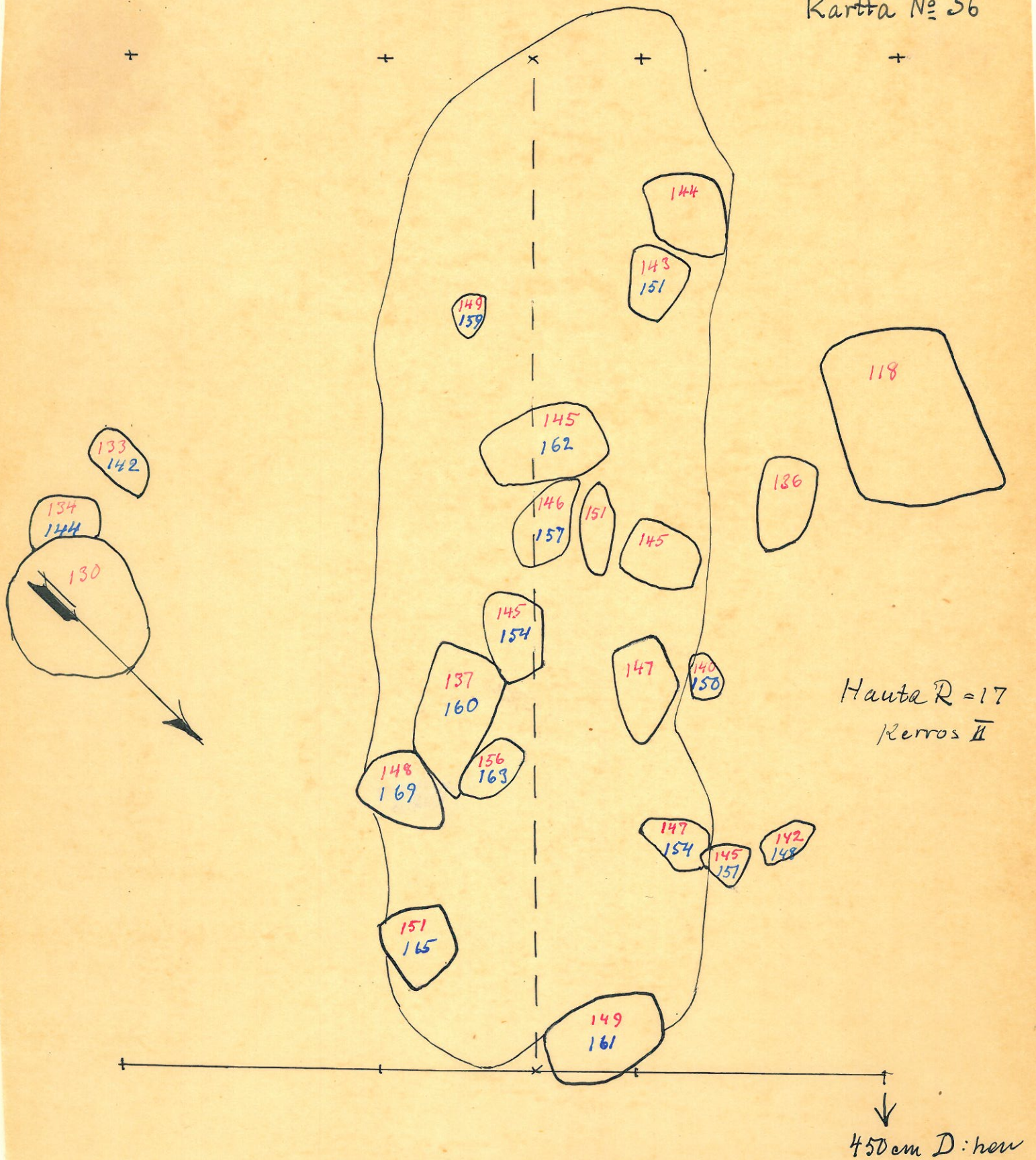
Hauta R =
Kerros I
= 17

450 cm ϕ = hen

Halikko, Rikala
Tuominen, H. R = 17
J. Leppäaho - 50
1:10

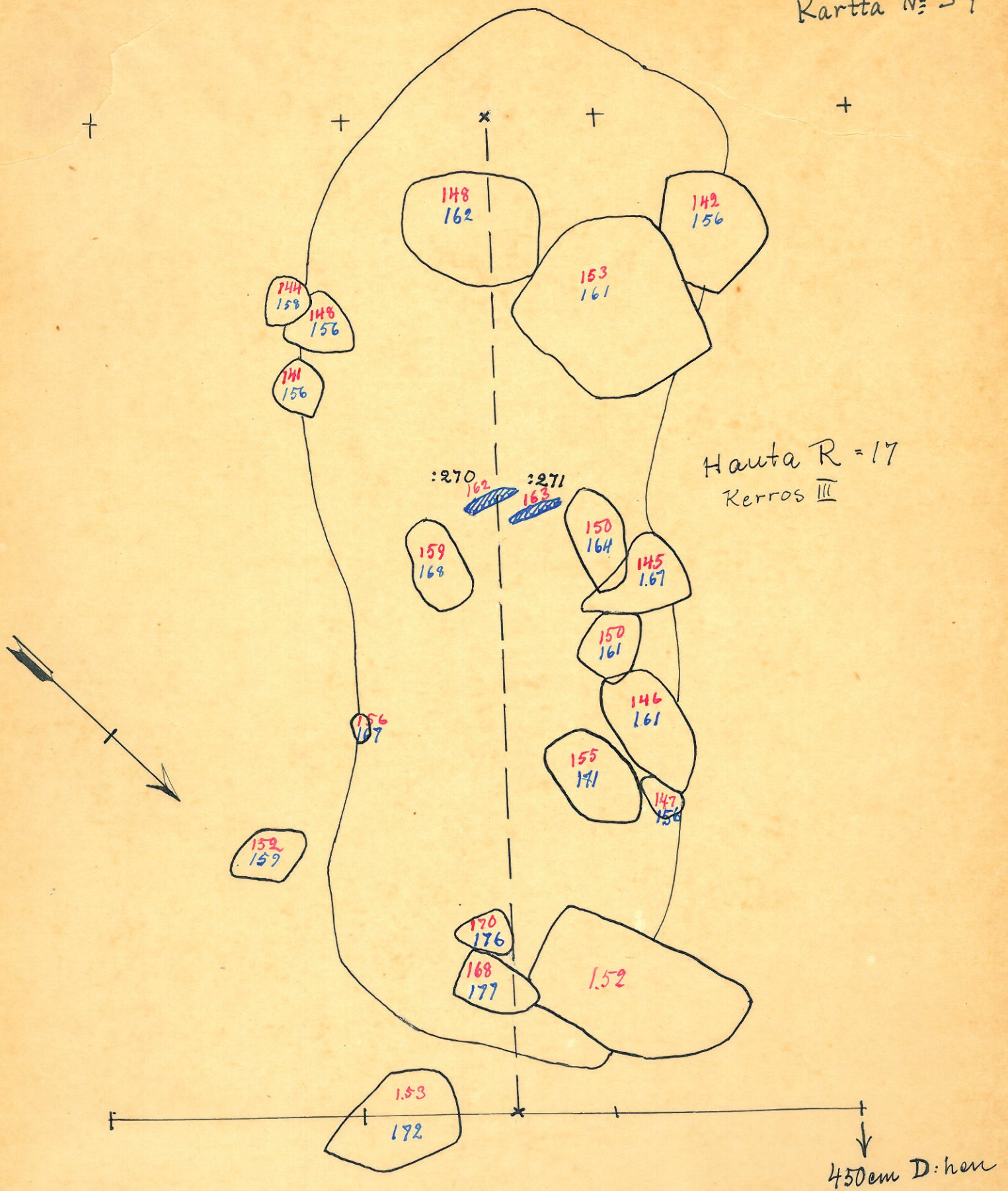
• sormus ja 4 lasimassa -
helmeä

Kartta № 36

Halikko, Rikala,
Tuominen H. R = 17
J. Leppäaho -50
1:10

Kartta N° 37

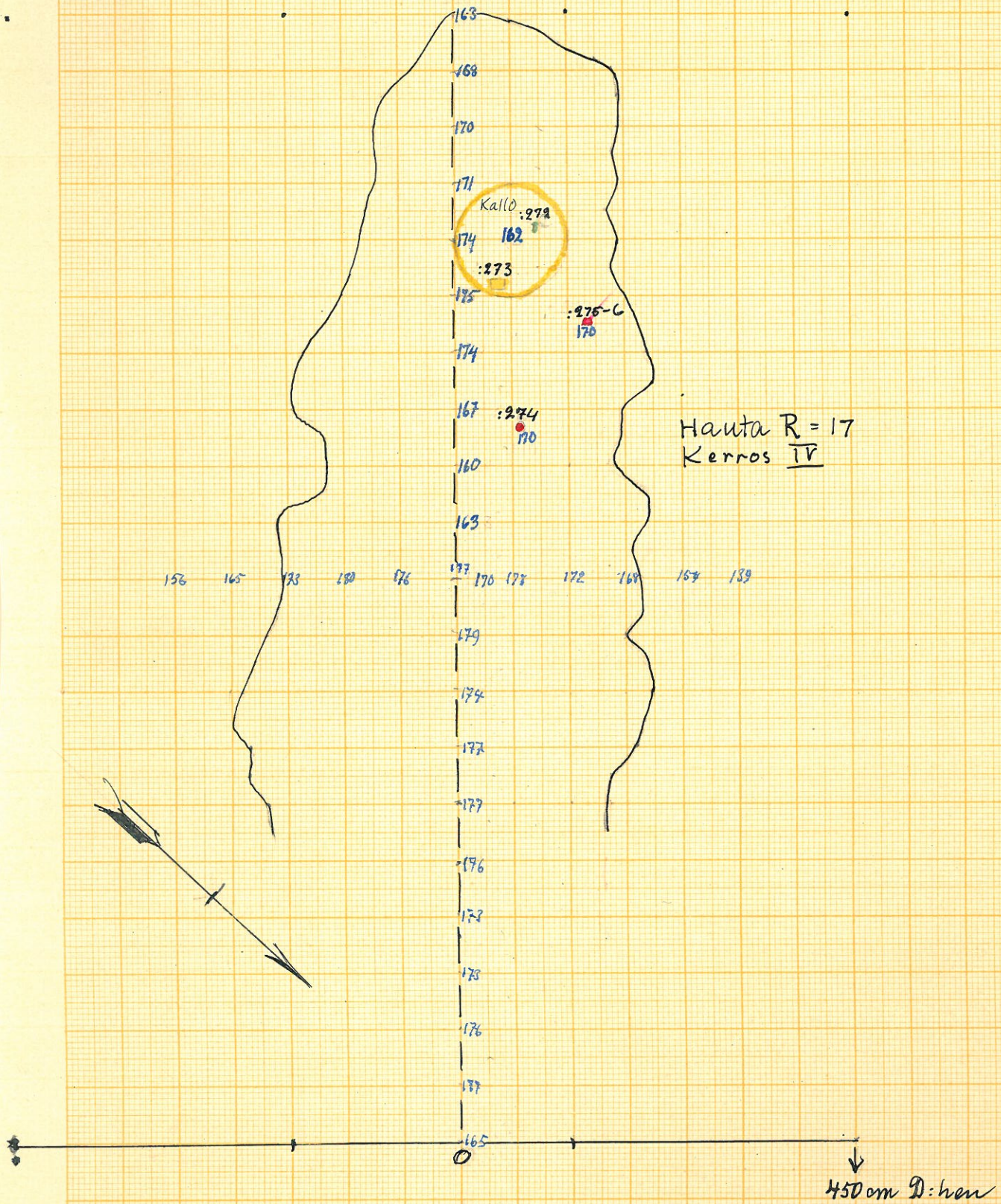

Hauta R = 17
Kerros III

Halikko, Rikala,
Tuominen H. R = 17
J. Leppäaho-50
1:10

 2 rautaveitsi

Kartta № 38

Halikko, Rikala

Tuominen H. R = 17 Kerros IV

J. Leppäaho - 50

1:10

x

x

x

129
144

125
139

142
150

139
148

135
156

125
157

129
156

137
149

117
163

137
162

130
173

x 0

131
154

119
144

x

135
147

139
144

134
139

141
153

140

141
145

140
153

132
160

x p

147
163

141
157

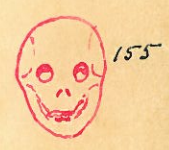
143
160

129
143

139
156

138
149

142
161

lunta

143
158

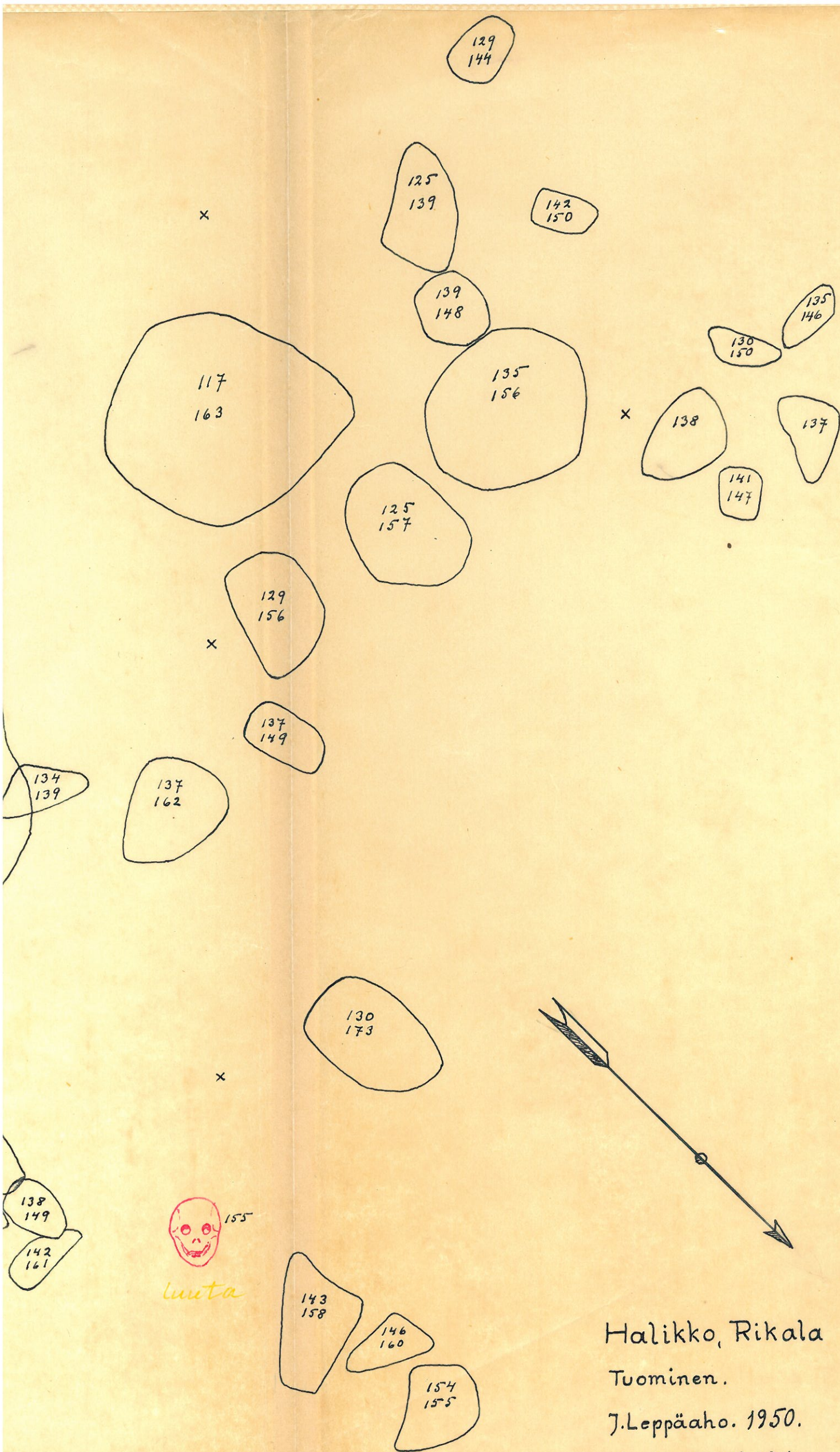
146
160

154
155

x

550 cm.

Halikko, Rikala

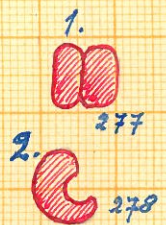
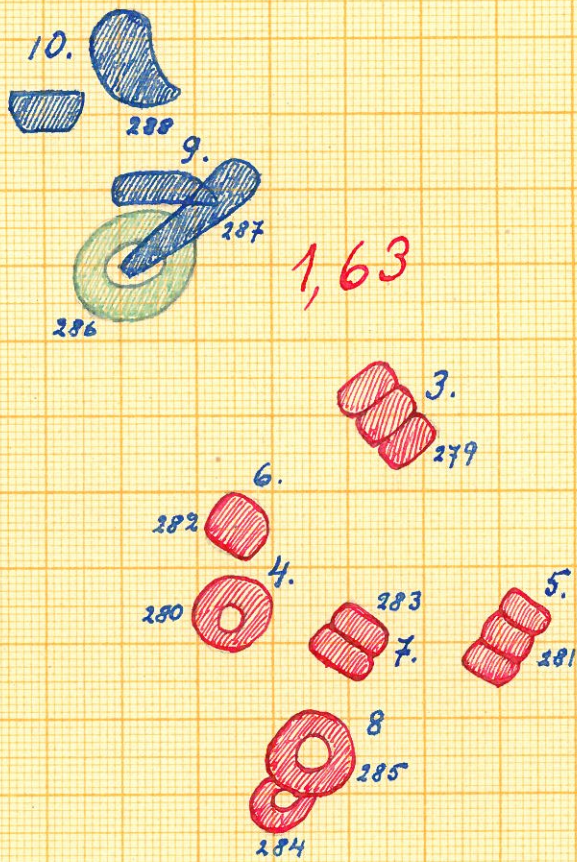
Tuominen.

J. Leppäaho. 1950.

Hauta T = № 19 (keros I) sekä ympäröivät kivitykset.

Halikko, Rikala
Tuomineen, Hauta 18

J. Leppäaho. 1950
1:1.

12690: 277-288 = helmiä ja rintaketjun-
katkelmia